

Møte fredag den 12. juni 2009 kl. 9

President: Thorbjørn Jagland

Dagsorden (nr. 100):

1. Innstilling fra utenrikskomiteen om interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk (Innst. S. nr. 306 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 15 (2008–2009))
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om norsk humanitær politikk (Innst. S. nr. 307 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 40 (2008–2009))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av vedtektene av 26. januar 2009 om opprettelse av Det internasjonale byrået for fornybar energi (IRENA) (Innst. S. nr. 308 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 80 (2008–2009))
4. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken (Innst. S. nr. 304 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 25 (2008–2009))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om samepolitikken (Innst. S. nr. 191 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 28 (2007–2008))
6. Referat

Presidenten: Representanten Finn Martin *Vallersnes*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet om nødvendig fortsetter utover den reglementsmessige tid, kl. 16, til dagens kart er ferdigbehandlet.

– Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [09:02:10]

Innstilling fra utenrikskomiteen om interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk (Innst. S. nr. 306 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 15 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 25 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Fremskrittspartiet 20 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på ta-

lerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Finn Martin Vallersnes (H) [09:03:14] (ordfører for saken): Jeg vil først takke komiteen for tålmodighet og fleksibilitet overfor saksordføreren, ettersom jeg har vært sykmeldt de siste åtte ukene, og har forsøkt meg på «long distance»-styring av prosessen. En god teaminnsats fra vararepresentant og rådgivere har også gjort dette mulig. Likevel, eller for alt jeg vet, kanskje nettopp av den grunn, har komiteen hatt en meget ryddig og saklig behandling av saken, og der er stor grad av enighet etter en konstruktiv innsats fra alle partier.

I forkant av denne stortingsmeldingen forelå en betydelig prosess: Refleksprosjektet med artikkelserier, bokutgivelser, debatter og folkemøter aktiviserte og involverte både fagmiljøer og offentligheten i større grad enn tidligere. Det er positivt. Vi registrerer likevel at enkelte fant prosessen mer spennende enn selve meldingen.

Regjeringen kan med fordel finne egnede måter å videreføre den åpenheten om utenrikspolitisk tenkning og arbeid som Refleksprosjektet har vist. Det må samtidig gjøres på en slik måte at så omfattende departementsstyrte og utenomparlamentariske prosesser i forkant av en stortingsbehandling ikke ender med meningsproduksjon fremfor reell debatt.

Et helhetlig bilde av utenrikspolitikken får en bare om en ser St.meld. nr. 15 for 2008–2009 i sammenheng med en rekke andre meldinger, som f.eks. St.meld. nr. 13 for 2008–2009, om utviklingspolitikken, og St.meld. nr. 10 for 2008–2009, om bedriftenes samfunnsansvar, ofl.

Denne meldingen inneholder mye god substans, ikke minst for dem som er opptatt av globalisering, internasjonal handel, samarbeid tuftet på internasjonale kjøreregler, migrasjon og EU. I Stortingets innstilling videreføres det viktige fokuset på sammenhengen mellom utenrikspolitikk, klima-, miljø- og energipolitikk. Meldingen preges av fremtidsoptimisme og er løsningsorientert. Det er ganske bemerkelsesverdig ettersom meldingen fremlegges i en tid karakterisert av internasjonal krise og resesjon. Det kreves derfor atskillig realisme og nøkternhet når meldingens trender skal ekstrapoleres inn i fremtiden.

En tilnærmet samlet konklusjon fra høringsinstanser og kommentatorer er at meldingen er sterkest i sine beskrivelser av utviklingstrekk og problemstillinger om hvordan globalisering og geopolitisk endring utfordrer Norges interesser i en endret verden, samt hvilke prinsipper som skal legges til grunn for prioriteringene, mer enn i appliseringen av de samme prinsippene på interessene og på det politiske innholdet.

Det legges også opp til et mer realistisk selvbilde enn kanskje deler av norsk offentlighet og debatt – særlig venstresiden – tidligere har fremført. Retorikken rundt konsepter som «fredsnasjonen» og «den humanitære stormakten» er tonet betydelig ned. Dette er ytterligere forsterket gjennom Stortingets behandling med stor grad av enighet i komiteen.

Noen ord om overordnede interesser og prioriteringer:

Komiteen har i innstillingen gitt sin tilslutning til at den sentrale målsettingen i norsk utenrikspolitikk skal være å ivareta norske interesser, ved at den systematisk søker å fremme det norske samfunnets velferd, sikkerhet og de politiske verdiene som ligger til grunn for samfunnet.

Regjeringen har lagt frem to enkle prioriteringsprinsipper for ressursbruk og innsats i utenrikspolitikken: viktighet og relevans for det norske samfunnet og Norges mulighet og evne til å gjøre en forskjell. Dette sier komiteen seg enig i. Som en nok kunne forvente, er det imidlertid nettopp i anvendelsen av disse to prinsippene meldingen møter de største vanskelighetene, og som derfor blir det svakeste leddet. Ikke desto mindre må det være riktig å legge vekt på å forstå og utnytte de av Norges nasjonale egenskaper hvor vi er store og kan gjøre en forskjell i internasjonal politikk og økonomi.

Jeg vil også kommentere en del punkter som har vært viktige for Høyre i behandlingen av meldingen.

Høyre er fornøyd med at Regjeringen fokuserer på Norge som en av verdens mest markerte globaliseringsvinnere. Norsk velferd er stadig mer avhengig av omverdenen, fri internasjonal handel og rammefaktorer som i realiteten bestemmes langt utenfor Norges grenser. Norge har høstet store gevinster ved å delta i den internasjonale økonomiske samhandlingen. Internasjonal integrasjon i et slikt perspektiv er først og fremst en mulighet til å få mer igjen for egen innsats, ikke en trussel mot norske arbeidsplasser eller levestandard. Dette synet har det vært viktig å videreføre og forsterke i Stortingets behandling.

Regjeringens eksplisitte uttalelse om at spørsmålet om Norges tilknytningsform til EU ikke er tema for meldingen, betyr at meldingen blir ufullstendig i sin ambisjon om å skissere og prioritere mellom Norges interesser i en endret verden. Høyre anser det som umulig å gjennomføre en slik øvelse uten faktisk å konkludere i EU-spørsmålet. Vi vil komme tilbake til det temaet senere i dagens debatt.

Forholdet til Russland er et helt sentralt rammevilkår for norsk utenrikspolitikk og samfunnsutvikling. Asymmetrien kan synes overveldende, men må avhjelpes gjennom å legge til rette for å integrere Russland i de multilaterale rammene og gjennom vår egen klare forankring i Vesten. Høyre har gått lenger enn resten av komiteen i å påpeke utfordringene i forholdet og hvordan utviklingen i deler av russisk samfunnsstruktur viser at forholdet ikke nødvendigvis kun utvikler seg positivt. Jo tettere nabo-skapspolitikk, jo større behov for forankring i NATO og EU. Jeg minner om det gamle uttrykket om at Russland kan sammenlignes med en stor seilskute: Mannskapet og seilføringen kan variere over generasjonene, men skutas retning og målene er stadig de samme. Det understreker vårt behov for en langsiktig strategi, som må gjenfinnes i utenrikspolitikken i form av realisme og fasthet.

Meldingen og innstillingen er klare og positive angående NATO. Høyre er kanskje litt overrasket, men gleder seg over at komiteen står samlet om så klare formuleringer om alliansen og det transatlantiske forholdet. Vi mener likevel analysen av utviklingen i alliansen ville vært enda sterkere om en også hadde gått dypere inn i noen av utfordringene. Det kommer bl.a. frem i opposi-

sjonens samlede merknad om byrdefordelingen i Afghanistan.

Utviklingen tyder på at vi vil stå overfor store utfordringer i det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter, særlig i FN-systemet, og økende synliggjøring av konfliktlinjene i verdispørsmål. Det er viktig å motarbeide radikalisererte globale verdi- og identitetskonflikter, samtidig som man er en sterk og klar stemme for det liberale rettsdemokratiet og grunnleggende sivile og politiske menneskerettigheter. Dialoglinjen åpner i seg selv for nye dilemmaer, og opposisjonen har signalisert en usikkerhet rundt verdien av menneskerettighetsdialog dersom vanskelige spørsmål og kontroverser ikke tas opp i de fora hvor man har mulighet for det. Jeg gjentar gjerne et uttrykk jeg har brukt ved flere tidligere anledninger: Det gjelder å stå for det en mener er rett, men så må en også stå opp så det synes.

Denne høsten velger jeg å forlate Stortinget. Det har vært et privilegium å få arbeide disse åtte årene i utenrikskomiteen med lærerike og interessante oppgaver, både i fellesskapet og individuelt. Flere saker som er vesentlige, og som jeg gjerne vektlegger, har jeg allerede omtalt i innlegget. La meg avslutningsvis nevne et par til, som stadig opptar meg sterkt.

Det ene er vår begrensede evne til å se langsiktige konsekvenser av politikken vi gjennomfører. Et grovt eksempel diskuterte vi våren 2008 i en interpellasjon om matvarepriser, biofuel og «landgrabbing» i Sørøst-Asia – gode intensjoner, men dystre resultater lokalt. Løsningen på denne type utfordringer må være mer kunnskap og åpenhet for ulik input og bredere meningsdannelse som grunnlag for politikktutforming. I et slikt lys har utenriksministeren vist én måte å gjøre det på gjennom Refleksprosjektet. Det må etter mitt syn videreutvikles som metode.

Det andre er vår holdning til dem som er annerledes og ulik oss, det være seg kulturelt, religiøst, etnisk eller politisk. Skal vi dempe konfliktløsende drivere, er det som nevnt nødvendig å stå synlig på de verdiene vi forsvarer, men samtidig vise toleranse og arrogansefri interesse for at det finnes andre løsninger enn våre. Ett av mine beste minner fra denne salen er en interpellasjon med utenriksministeren om hvordan vi i Vesten har hatt en fremferd i Østen og Midtøsten, som kan forklare de antivestlige holdningene og etter hvert handlingene vi nå møtes med. I en slik sammenheng er det spennende å følge president Obamas politikk og ønsket om å bygge ned motsetningene mellom den vestlige og den muslimske verden. Ganske mange – ikke så få – av de problemene vi sliter med internasjonalt, er sprunget ut av en økende og pådrevet bevisstgjøring av slike motsetninger. Også på dette området må de vestlige landene stå sammen. Skal en lykkes, vil det bli krevende for den andre parten, og det blir minst like krevende for oss selv. President Obama har vist evne til å ta oppgjør med tidligere feilgrep, som f.eks. kuppet i Iran i 1953. Vi kan bare håpe at en slik romslighet kombinert med en fast vilje til å forsvare våre egne verdier vil gjøre inntrykk på mennesker i de landene som definerer oss som motstandere. På dette laget håper jeg å se Norge som en aktiv medspiller.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Vidar Bjørnstad (A) [09:14:23]: Hvis det ikke skjer noe særskilt i de siste dagene, deltar jeg i dag i min siste stortingsdebatt etter snart 16 år på Stortinget. Det er ikke vemodig, men litt spesielt. Det er en god avslutning å være hovedtalsperson for Arbeiderpartiet i behandlingen av hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk. En stortingsmelding om dette temaet har vi ikke hatt på 20 år. Det er en viktig begivenhet.

La meg innledningsvis takke saksordføreren, eller kanskje riktigere stedfortredende saksordfører, for et godt arbeid med å løse komiteen fram til foreliggende innstilling.

Jeg vil også starte med en vurdering av helheten i utenrikskomiteens innstilling. Forskjeller er det der, men det har sannsynligvis aldri før vært så bred politisk samstemthet om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk. Det er en styrke for Norge, og det er en styrke for Regjeringen, som skal iverksette politikken.

Innledningsvis vil jeg i tillegg framheve Regjeringens forarbeid til St.meld. nr. 15, en omfattende og engasjerende prosess som har gitt et bredt tilfang av innspill, meninger og analyser og stimulert en åpen og inkluderende debatt om utenrikspolitiske temaer. Det skal Regjeringen ha ros for. Når grunnlaget er godt, står konstruksjonen best.

Som nevnt er det 20 år siden Stortinget hadde en tilsvarende gjennomgang av norsk utenrikspolitikk. Den gangen var situasjonen preget av mer tradisjonelle og oversiktlige maktstrukturer i skyggen av den kalde krigen – på et vis enklere og mer forutsigbart, men ikke ønskelig. Den gang var norsk utenrikspolitikk formet mer ut fra sikkerhetspolitiske, for ikke å si militære sikkerhetspolitiske, vurderinger som et av NATO-landene med grense mot Sovjetunionen.

Bakgrunnen i dag er ikke uten en sikkerhetspolitisk dimensjon, men det er langt flere og mer komplekse utfordringer vi står overfor. Klimautfordringene og internasjonaliseringen av handel og økonomi kan stå som eksempler. Globalisering og geopolitiske endringer utgjør bakteppet for utformingen av og prioriteringen i utenrikspolitikken. Det er samtidig vanskeligere å skille mellom innenrikspolitikk og hensyn utenfor landets grenser.

Interesser har selvsagt ligget til grunn for utenrikspolitikken fram til i dag, men Regjeringen har i stortingsmeldingen invitert Stortinget til en fornyet drøfting av interessebegrepet som grunnlag for strategiske prioriteringer. Stortinget slutter seg til to grunnleggende hensyn: å fastlegge hvor viktige de interessene er som berøres av en gitt utvikling eller en gitt sak, og å avgjøre hvor relevant Norge er som aktør, og i hvilken grad Norge kan gjøre en forskjell. Dette betyr tyngde til områder som er viktige for Norge, og der vi samtidig spiller en rolle internasjonalt, som energi, maritime næringer, nordområdene og Russland, engasjementspolitikk og bidrag til global organisering. Utenrikspolitikken kan heller ikke avgrenses til snevre nasjonale egeninteresser, men prinsippet om utvidede egeninteresser må gjelde. Til det siste kommer bl.a. global forebygging av konflikter og fattigdom og trusler fra klimaendringene. Bevisstheten om de internasjonale rammevilkårene og våre interesser er avgjørende for å navigere i norsk utenrikspolitikk.

La meg kommentere noen politikkområder i innstillingen, som vil utfylles av andre talere fra vår side.

Finanskrisen har skapt en ny dagsorden. Nå snakkes det fra venstre til høyre i politikken om behovet for styring, regulering og kontroll av finansmarkedene og kamp mot skatteparadiser. Vi ønsker dette velkommen. Samtidig vil jeg understreke at Norge ikke vil være tjent med økt proteksjonisme i internasjonale handelsvilkår. Den norske samfunnsmodellen vil jeg også understreke er en medvirkende faktor for Norges gunstige stilling med økende globalisering, og den har vist seg robust i en åpen internasjonal økonomi med høy grad av produktivitet og omstillingsevne. Jeg er litt forbauset over at Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet ikke sluttet seg til en merknad om å fokusere på sysselsetting, sosial beskyttelse og kriterier for anstendig arbeid blant tiltakene mot finanskrisen. Kampen for «decent work» er global.

Arbeiderpartiet mener også at retten til å organisere seg og til å inngå kollektivavtaler må bringes inn i framtidige forhandlinger og avtaler, slik at forbud mot diskriminering, barnearbeid og tvangsarbeid inkluderes.

Nordområdene er Regjeringens viktigste strategiske satsingsområde. Klimautfordringene, energisikkerhet og forvaltning av fiskeriresurser har gitt nordområdene økt synlighet og tyngde. Det dreier seg om nærvær, aktivitet og kunnskapsoppbygging. Fra innstillingen vil jeg også peke på at komiteen ber Regjeringen om en utredning av mulige konsekvenser en betydelig maritim trafikk over Polhavet kan ha for Norge.

Russland og Norge har felles interesser i nordområdene. Vi må videreutvikle det gode bilaterale samarbeidet mellom våre to land. Russland må samtidig engasjeres i dialog og samarbeid i multilaterale fora. Men samarbeidet skal ikke frata oss muligheten til å være tydelige i kritikk der vi mener Russland ikke ivaretar sine folkerettslige forpliktelser eller sine forpliktelser som medlem av Europarådet med å ivareta menneskerettigheter og ytringsfrihet.

Selv om sikkerhetsutfordringene i dag er mer komplekse, gjelder fortsatt den tradisjonelle militære sikkerhet, både for eget territorium og for innsats sammen med allierte i andre deler av verden. Arbeiderpartiet anser fortsatt den transatlantiske alliansen som den viktigste sikkerhetspolitiske forankringen for Norge, men vi vil også legge vekt på tilknytningen til det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet i EU og samarbeidet med de andre nordiske landene.

Norge har interesse av en internasjonal rettsorden og internasjonale kjøreregler der rett går foran makt. Derfor har vi vært en sterk støttespiller til FN. Jeg vil imidlertid understreke kravet om og behovet for reform i sentrale deler av FN-systemet for å gjøre organisasjonen mer relevant og mer effektiv. Denne utfordringen forsterkes samtidig ved at en vil sikre bedre representativitet og fordele innflytelse og makt innen FN-systemet. Denne problemstillingen ansueliggjøres også i innstillingen knyttet til arbeidet for menneskerettigheter og demokrati, hvor endringer i representativitet i FN-organer gir fornyet grunnlag for konflikt og spenning om verdispørsmål. Mitt svar er

at vi må være der og delta og forsvare de grunnleggende universelle menneskerettighetsprinsippene. Jeg er derfor glad for og har forventninger til Norges inntreden i FNs menneskerettighetsråd. Arbeidet for menneskerettigheter må være en fanesak for Norge i engasjementspolitikken fordi det er grunnlaget for fred, utvikling og bekjempelse av fattigdom. Alle partiene, med unntak av Fremskrittspartiet, støtter prinsippet om en FN-ledet verdensorden. Jeg må spørre Fremskrittspartiet: Hvorfor? Hva er alternativet?

Stadig flere områder får en europeisk dimensjon. Tilknytningsform til EU er ikke tema i stortingsmeldingen. Regjeringen legger til grunn den eksisterende tilknytningsformen gjennom EØS-avtalen og andre avtaler mellom Norge og EU. Jeg har bare lyst til å peke på hele komiteens vektlegging av betydningen av EU og at det er i norsk interesse å ha et nært og tett samarbeid med EU og EU-landene. Vi er enige om at Regjeringen og Stortinget må ha en aktiv europapolitikk. Og jeg vil legge til: Inntil noe annet er realistisk, ivaretar EØS-avtalen vitale norske interesser. Den er av både EU- og EFTA-siden flere ganger betegnet som godt fungerende. Avtalen har mulighet for påvirkning og innflytelse på viktige områder, som må brukes. Vi må ikke prate ned betydningen av EØS-avtalen, selv om flere av oss mener at deltakelse i de politiske beslutningsprosessene i EU ville ivareta norske interesser bedre. Så får vi se om utviklingen framover med hensyn til Islands veivalg og evalueringen av EØS-avtalen, som komiteen ber om, gir grunnlag for en ny debatt om tilknytningsform og medlemskap i EU.

Jeg vil avslutningsvis framheve den nyeste utviklingen i nordisk samarbeid og de positive mulighetene for tettere sikkerhets- og forsvarspolitisk samarbeid i Norden, ikke som noe alternativ til NATO, men som et supplement.

Vi lever i en omskiftelig tid, hvor nasjoner og individer må forholde seg til raske endringer. I urolig sjø bør en ha ballast. Med stikkordene FN, NATO og et nært samarbeid med EU og de nordiske landene vil jeg påstå at vi kan holde en stø kurs i norsk utenrikspolitikk.

Morten Høglund (FrP) [09:23:58]: Jeg vil også først få lov til å gi ros til saksordføreren, og også saksordføreren stedfortreder, som gjennom hele prosessen har ledet komiteen på en utmerket måte. Terrenget var potensielt ganske krevende, men jeg synes resultatet har blitt veldig bra, og at man har klart å sy komiteen så godt sammen, er en viktig kvalitet.

Stortingsmeldingen som er grunnlaget for dagens debatt, er et godt dokument hvis man vil forstå de utfordringer norsk utenrikspolitikk står overfor. Den beskriver en kompleks virkelighet, trekker opp viktige utfordringer og bringer leseren inn i den verdenen Norge aktivt må forholde seg til. Mange problemstillinger og dilemmaer drøftes og problematiseres, og på mange måter leverer stortingsmeldingen veldig godt. Det er nok også noe av grunnen til at innstillingen er såpass samstemt som den er. Enighet rundt sikkerhetspolitiske utfordringer, nordområdene og forholdet til Russland, for å nevne noe som er svært viktig, er en betydelig styrke for Norge som nasjon.

Jeg skal velge å konsentrere meg om de punktene der vi kanskje savner noe, eller ser annerledes på forhold. For hvor leder stortingsmeldingen hen? Den trekker opp utfordringer som vi som nasjon møter, men er etter vår mening i mye mindre grad god til å definere en overordnet strategi. Norske interesser er et gjennomgående tema, og det nikker vi anerkjennende til. Men det er utfordrende å spisse disse interesser når nær sagt alt kan bli – og til dels blir – definert inn som norske interesser. Snevre norske interesser forkastes jo nærmest som et begrep, og i stedet tas vi med på en interessant reise der alt som møter oss på vår vei, er eller kan bli norske interesser.

Selvfølkelig kan man argumentere godt for hvordan alt henger sammen med alt, og selv den fjerneste problemstilling kan ha en kobling til Norge. Men det er jo ikke slik at alt er like viktig for kongeriket. Noen forhold er viktigere enn andre, men hvilke? Det gir meldingen få eller ingen svar på. Hvor mener Regjeringen at de viktigste prioriteringer for Norge ligger? Meldingen drøfter utfordringen med å prioritere. Det sies litt om prioriteringskriterier, men det gjøres ikke noe forsøk i meldingen på å si hva som er Regjeringens prioriterte områder.

Denne regjeringen har gjort en god del for å åpne opp utenrikspolitikken som tema for debatt. Mange gode initiativ er tatt, ikke minst i forløpet til denne stortingsmeldingen. Men hvis man avskjerner den strategisk overordnede prioriteringsdebatten til de lukkede rom, mangler en viktig dimensjon å debattere. For leser man meldingen, mangler det jo ikke på temaer å fordype seg i, og man kan jo ikke forvente at noen, heller ikke det norske utenriksdepartement og utenriksministeren, over tid klarer å følge opp alt like intensivt. Det er heller ikke slik at det er ønskelig. For eksempel er det mange initiativ og gode agendaer som det arbeides med i ulike multilaterale fora, og Norge kan ikke være i førersetet på alle. Vi kan kanskje med fordel overlate enkelte gode initiativ til andre land, og jeg vet jo at det er det som er realiteten. Jeg vet at det er dette som gjøres, men dette sier meldingen ingenting om. I stedet kan man nærmest få inntrykk av at uten Norges aktive rolle stopper arbeidet for en mer rettferdig verden opp.

Norsk fredsdiplomati og fredsengasjement har fått en stor plass i norsk utenrikspolitikk, og en fredeligere verden er i aller høyeste grad en norsk interesse. Nedrustning og avskaffelse av klasevåpen og landminer er viktig arbeid, med bred støtte, mens annet arbeid er mer sensitivt, som direkte fredsmegling. Norge har med sitt fredsengasjement bestemt seg for å spille en viktig rolle. Det synes opplest og vedtatt at Norge er god på fred, og dette vil vi gjerne eksportere og dele. Vi tillater oss å stille noen spørsmål rundt dette. Er en slik holdning om Norges fortrinn som tilrettelegger for fred, basert på kunnskap? Har Norge særlige forutsetninger for å løse konflikter? Er Norges rolle som konfliktløser spesielt vellykket?

Vår innfallsvinkel er at vi ikke skal utelukke å påta oss engasjement som konfliktløser, men det må være basert på at vi har særlige forutsetninger for å gjøre nettopp dette. Det må også gjøres med hjemmel i de prinsipper vi forsøker å etterleve. Vi setter f.eks. spørsmålsteget ved om

forutsetningene for engasjementet på Sri Lanka var riktig. Hadde Norge de nødvendige kunnskaper og ressurser som var nødvendige i en slik konflikt for å kunne gjøre en forskjell? For det er flott å engasjere seg, men et statlig engasjement av denne type må basere seg på noe mer enn idealisme. Derfor fremmer vi et forslag der vi ber om en evaluering av den norske fredsinnsetningen, og så får denne kunnskapen være grunnlag for våre vurderinger fremover.

Menneskerettigheter er et sensitivt tema, og med Norges inntreden i FNs menneskerettighetsråd mangler det ikke på utfordringer. Også her vil det være dilemmaer. Norge har ofte valgt en alenegang når det gjelder vanskelige menneskerettighetsspørsmål, eller en brobyggerrolle, som Regjeringen selv liker å omtale det – dette mens mange asiatiske og afrikanske land opptrer rimelig koordinert i sine forsøk på å svekke menneskerettighetene. Hvor heldig er det at Norge i disse situasjoner ikke knytter seg tettere på f.eks. EU-land eller Canada? I merknader kommenterer opposisjonen nettopp det at Norge har valgt å ikke protestere mot henrettelser av menneskerettighetsaktivister i Kina, slik EU har gjort.

Over tid kan en brobyggerrolle også misforstås eller oppfattes som utydelighet. Utenriksministeren har selv ført et veldig tydelig språk på menneskerettighetsområdet. Det er derfor viktig at strategien på hele politikkområdet er slik at Norge aldri oppfattes som unnvikende i forhold til å adressere grove brudd på menneskerettighetene.

Utenrikskomiteens merknad om en utredning av EØS-avtalen har fått oppmerksomhet, og noen forsøker å legge mye politikk i dette. Fra vår side ser vi dette som en naturlig prosess, og ikke minst er det et behov for å sette søkelyset på EØS-avtalen etter hvert som EU utvider seg og fordyper sitt samarbeid. Jeg vil advare mot å tro at en slik utredning i stor grad skal finne alternativer til EØS. Hvordan vi er knyttet til EU, er først og fremst et politisk spørsmål. Vi mener behovet nå er å se på om EØS-avtalen trenger en oppgradering, og således mener vi at vi trenger en faglig utredning som tar for seg dette. Med en eventuell ratifikasjon av Lisboa-traktaten kanskje i løpet av året vil dette behovet ytterligere forsterkes.

Så er det gledelig at meldingen også ser på egen utenriktjeneste. Norge har her en fantastisk ressurs som vi må vite å bruke på en god og effektiv måte. Ikke minst mener jeg det er viktig å stimulere til at Norge blir representert i sentrale internasjonale organisasjoner. Dette krever at det legges til rette for det i tjenesten, at det oppmuntres til det, og at ansatte i Utenriksdepartementet eller andre deler av forvaltningen som ønsker en slik erfaring, opplever at de blir verdsatt.

Utenriktjenesten er i stadig utvikling, og det stilles tøfere krav til dem som representerer Norge ute. Hvordan tjenesten er dimensjonert og organisert, er et spørsmål av interesse for flere enn Regjeringen, selv om det er Regjeringens ansvar. Vi mener det må være anledning til også å føre en debatt rundt dette, ikke minst i lys av de krav og forventninger norske borgere på arbeid og på reise i utlandet har, og norsk næringslivs behov i en mer globalisert hverdag. Vi fremmer derfor et forslag om en evaluering av den norske ambassade- og konsulatstrukturen.

Jeg vil ta opp de to forslagene som jeg har referert til, og som er gjengitt i innstillingen.

Presidenten: Representanten Morten Høglund har tatt opp de forslagene han refererte til.

Ågot Valle (SV) [09:34:25] : Åpenhet og debatt om utenrikspolitikken har vært viktig for SV i mange år. Derfor er jeg så glad for den åpne prosessen som har gått forut for denne meldinga. Jeg har sjøl opplevd at refleksmøteserien har hatt mange besøkende og vært engasjerende. Det reflekterer at utenriks- og utviklingspolitikk engasjerer og interesserer. Både utenriksministeren og utviklingsministeren har i disse åra stått for åpenhet. Det har vært mange møter og treffpunkter med sivilsamfunnet om WTO- og utviklingssaker, om nedrustnings- og fredspolitikk, om europapolitikken, og pengestøtte er gitt til de nye sosiale bevegelsene som jobber med globaliseringsproblemer. På den måten blir flere stemmer hørt, flere erfaringer lyttet til, ny og alternativ kunnskap og forskjellige syn blir diskutert. Vi må tørre også å diskutere de kontroversielle sakene i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

En av fribyforfatterne i Norge, Chenjerai Hove, har sagt dette i diktet om himmelen:

«Jeg er her under den samme himmelen som du er, nyter den samme skyggen som du. Jeg er her hvor du er, under den samme himmelen.»

Globaliseringa har ført oss nærmere hverandre. Blant annet har migrasjon ført til at skillet mellom innenriks- og utenrikspolitikk viskes ut. Avgjørelser i EU og WTO får positive og negative konsekvenser i mange lokalsamfunn verden over. Kommunikasjonsrevolusjonen har ført til at informasjonen går fort og når ut til mange flere. Gutten som vi møtte i Gaza for et par uker siden, visste veldig godt at noen norske advokater hadde anmeldt Israel for krigsforbrytelser. Den kunnskapen gav han håp. Informasjonen på Internett om MAI-avtalen om investeringer for noen år siden førte til stormobilisering blant sosiale bevegelser.

Globaliseringa har positive sider, men også negative, slik komiteen slår fast. Nasjonale myndigheter har fått redusert innflytelse over samfunnsutviklinga i eget land. Store transnasjonale selskaper har vært motorer i den økonomiske globaliseringa. Wal-Mart, Exxon Mobil og Royal Dutch Shell har en omsetning langt større enn BNI i land i Afrika sør for Sahara. Finanskrisa som startet i USA, slår inn i alle land. Det er i vår egen interesse å gå i spissen for deling av makt og ressurser mellom land, mellom nord og sør. Det er i vår interesse at vi får løst finans-, klima-, fattigdoms- og matvarekrisa.

Verdens nasjoner er ikke maktesløse, men har muligheten til å møte krisene hvis en har politisk vilje til å løse dem. Da er det avgjørende at vi definerer hva slags politisk vilje det er snakk om. I mange år har markedsløsninger, privatisering og deregulering vært den rådende ideologien. Finanskrisa viser at det har vært en feilslått politikk. Mest mulig frihandel på flest mulig områder av flest mulig varer og tjenester er heller ikke svaret på den krisa mange land, spesielt de fattige landa, står

oppe i. Innstillinga viser at høyresida henger fast i disse løsningene.

Fattigdommen i deler av verden er nært knyttet til de fattige landas plass i den globale fordelinga av makt og arbeid. Norge har profittert på dette de siste åra, men det gjelder slett ikke alle land. Mange fattige land er utsatt for betydelig grad av styring utenfra, og de mangler det politiske handlingsrommet som gjør vekst og fordeling mulig. Et urettferdig handelssystem, stor gjeldsbyrde og en liberalistisk økonomisk politikk fremmet av IMF, Verdensbanken og mange vestlige donorer gjør handlingsrommet mindre. Løsninga på krisene avhenger av internasjonalt samarbeid, men også av at enkeltland får muligheten til å løfte sin egen produksjon, få folk i arbeid og stabilisere økonomien. Her trenger utviklingslanda muligheter til å beskytte næringslivet og oppbygginga av økonomien når det er nødvendig. Det var denne erkjennelsen som lå til grunn da denne regjeringa trakk liberaliseringskravene som Bondevik-regjeringa hadde lagt inn overfor utviklingsland i tjenesteforhandlingene i WTO. Det var denne erkjennelsen som lå til grunn da Regjeringa nylig la modellavtalen for bilaterale investeringer i skuffa. Det er vi i SV veldig tilfreds med.

Tradisjonelle militære trusler er ikke lenger dagens store sikkerhetsutfordringer. De viktigste truslene mot menneskelig sikkerhet i dag er miljøødeleggelser, fattigdom og terroranslag. Derfor må vi arbeide for en helhetlig sikkerhetspolitikk, for styrkt samfunnssikkerhet og god balanse mellom militær og sivil beredskap. Jeg er forskrekket over at regjeringspartiene er aleine om denne beskrivelsen i innstillinga, og enda mer når vi vet hva særlig Fremskrittspartiets oppskrift på bekjempelse av terror er: mer militære løsninger. SV var imot krigen i Irak og deltakelse i Operation Enduring Freedom i Afghanistan. Fremskrittspartiet ville mer enn gjerne sende spesialsoldater til Irak. Forskere og USAs etterretning erkjenner nå at krigen i Irak og Afghanistan har ført til mer terror, ikke mindre.

Det er avgjørende for et lite land som Norge at småstater sikres et fungerende internasjonalt lovverk for konflikthåndtering. Derfor er det en viktig del av norsk sikkerhetspolitikk å støtte opp om FN's kapasitet og autoritet i konfliktsituasjoner. Som et lite land har Norge interesse av å verne om folkerettens forbud mot maktbruk og bevare strenge regler for når makt er legitimt. Norge må derfor også fortsatt gjøre det den rød-grønne regjeringa gjør: kreve et utvetydig og konkret mandat fra FN dersom vi skal delta i internasjonale operasjoner.

Nylig etterlyste Bergens Tidende mer debatt om sikkerhetspolitikken. Denne Regjeringa bygger på NATO-medlemskap. Det er det ingen tvil om. Det kommer tydelig fram i meldinga. Jeg vil likevel problematisere NATO-medlemskapet. NATO har fortsatt førstebud av atomvåpen som del av sin strategi. Derfor er det så viktig å arbeide for å avskaffe atomvåpenstrategien. Alliansen forbeholder seg retten til å bruke militærmakt, også uten FN-mandat. Dermed øker faren for at Norge skal bli dradd med i angrepskriger i strid med folkeretten. Det har ikke skjedd til nå, men dersom det skjer, trekkes Norge dypere inn i stormaktspolitikken. Det setter oss i et større avhengighets-

forhold til supermakten USA og vil svekke Norges evne til å spille en aktiv rolle i internasjonal fredsdiplomati.

Årlig bruker verden nesten 1 000 milliarder kr. på militært forbruk. Det tilsvarer mer enn tre ganger det totale budsjettet for FN. Et nytt våpenkappløp drives i dag fram av våpenindustrien og ideen om at kampen mot terror skal vinnes med militærmakt. Dette står i veien for å minske fattigdom og løse matvarekrise og klimaspørsmål. Kampen for fred og nedrustning har alltid vært en del av SV's grunnfundament. Vi vil alltid kjempe mot militær opprustning og krig. En rød-grønn regjering vil fortsette arbeidet for nedrustning, slik vi har arbeidet for forbud mot klasevåpen, for atomnedrustning og mot rakettskjoldet. Humanitær nedrustning handler om å stanse våpnene uakseptable humanitære konsekvenser.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske satsing. Konsekvensene av klimaødeleggelsene er spesielt tydelige i Arktis. Iskanten forsvinner fordi det brennes opp altfor mye olje og gass rundt i verden. En undersøkelse har nettopp kommet til at 22 pst. av de uoppdagede olje- og gassressursene i verden finnes i Arktis. Når isen smelter, blir mer olje og gass tilgjengelig. Brennes den opp, smelter isen enda raskere. Utvinning av mer olje og gass i disse områdene er da ikke svaret på klimautfordringene. Norge er blitt rik på olje og har et spesielt ansvar for å bidra til å løse klimautfordringene. Framtidens energikilder er ny, fornybar energi. Vi har enorme fornybare energireserver i Norge, ikke minst i havkraft, og er det enkeltlandet som kan bidra mest til at EU og Norge sammen kan nå ambisiøse mål. En storstilt satsing på ny, fornybar energi vil danne grunnlaget for ny, miljøvennlig industriutvikling i Norge. I framtida vil Norge ha et stort potensial for eksport av ren energi og energikrevende produkter produsert med ren energi. Med det krever at det er her det satses, og ikke på videre, høy oljeutvinning.

Jeg er veldig glad for støtten til en gjennomgang av EØS-avtalen. Det legges vel ulike meninger inn i dette, men vi i SV mener i hvert fall at det er viktig å få fram kunnskap om avtalens fordeler og ulemper for det norske samfunnet, om avtalens dynamiske karakter og konsekvenser av dette, om bruken av reservasjonsretten, om ESA- og EFTA-domstolens makt og om alternativene til EØS-avtalen.

Dagfinn Høybråten (KrF) [09:44:46]: St.meld. nr. 15 tar opp interesser, ansvar og muligheter – hovedlinjer i utenrikspolitikken. Den gir nyttig overblikk og analyse, men lite konkrete retningslinjer og nye forslag. Men vi trenger overblikket, ikke minst for å kunne prioritere.

Det er naturlig at en interesseorientert utenrikspolitikk systematisk søker å fremme det norske samfunnets velferd, sikkerhet og grunnleggende politiske verdier. Innen mange deler av utenrikspolitikken vil fremme av norske interesser stå i fokus, men like innlysende er det at engasjementspolitikken – vår kamp mot fattigdom internasjonalt, arbeidet for menneskerettigheter, forsoning og humanitær politikk og bistand – har et annet tyngdepunkt. Denne engasjementspolitikken er verdimesig orientert. Den har et sterkt utgangspunkt i det man kan kalle altruis-

me, altså en uegennyttig motivasjon og i menneskehetens felles interesser. Det slår også meldingen fast.

I hovedsak bekrefter meldingen den store enighet det er om hovedlinjene i utenrikspolitikken. La meg særlig understreke fra Kristelig Folkepartis side at vi er tilfreds med Norges tilknytningsform til EU. Fra vår side ligger det intet annet signal i det at vi vil ha en gjennomgang av erfaringer med EØS-avtalen, enn at det er det naturlig å ha med jevne mellomrom, slik vi har hatt under skiftende regjeringer, og hvor konklusjonen har vært at avtalen har tjent oss vel.

Kristelig Folkeparti ønsker en skarpere profil i kampen for menneskerettighetene. Egeninteresser kan føre til at norske myndigheter toner ned sitt budskap om menneskerettsaker overfor store land som er viktige for oss økonomisk. Det må vi være på vakt overfor. Et konkret eksempel: Regjeringen har ikke sluttet seg til EU-landenes fordømmelse av henrettelser i Kina. Det mener vi er for svakt. Hvis vanskelige spørsmål og kontroverser ikke tas opp i de fora hvor vi har mulighet, skaper det usikkerhet om verdien av den menneskerettsdialog vi har både med Kina og en del andre land. Dette er en bekymring opposisjonen har, og som jeg også har registrert hos menneskerettsorganisasjoner. Det vil være et uheldig utslag av interesseorientert utenrikspolitikk om den fører til at Norges røst svekkes i kampen for menneskerettighetene.

Maktfordelingen i verden endres over tid. Det reiser utfordringer når flertallet av statene som er medlem av FN, f.eks. i FNs menneskerettighetsråd, ikke er demokratier. FN skal være folkerettens og menneskerettighetenes fremste organ og forsvarer. Det ville være paradoksalt om FNs organer i praksis skulle undergrave grunnleggende menneskerettigheter og ytringsfriheten. Selv om det er viktig å bidra til konsensus, finnes det en grense for kompromisser. Det så vi tidligere i vår i oppkjøret rundt FNs andre oppfølgingskonferanse om rasisme, hvor det ble nødvendig å markere klar uenighet.

Siden Bondeviks samarbeidsregjering i 2005 la fram St.meld. nr. 30 for 2004–2005, Muligheter og utfordringer i nord, har vi fått en ny giv i nordområdepolitikken. Kristelig Folkeparti er glad for at dette engasjementet deles på tvers av partigrenser. Vi har store naturressurser i dette området, både fisk og petroleum, som gir oss store muligheter og et stort forvalteransvar. Vi vil få økende skipstrafikk på grunn av issmeltingen i de nordlige farvann. Det gir muligheter, men samtidig krever det økt beredskap for å kunne takle ulykker og eventuelle forlis. Både Russland og andre stormakter har interesser i nordområdene. Det reiser utfordringer når det gjelder sikkerhet. Men framfor alt ser Kristelig Folkeparti de store mulighetene for vår nordlige landsdel og for økt nærområdesamarbeid. Også utenrikspolitikken kan og må brukes til å sikre at optimismen i nord blir vekslert inn i praktiske resultater – vekst i næringslivet, nye arbeidsplasser, bedre kommunikasjoner, vern om miljøet og de fornybare ressursene som gjør nordområdene så enestående.

La meg avslutningsvis si at Kristelig Folkeparti ser på Norges rolle som bidragsyter til fred og forsoning som en viktig del av hovedstrømmen i vår utenrikspolitikk. Det er

viktig at Norge opprettholder sin rolle som fredsmekler i ulike sammenhenger, at vi nøye vurderer de erfaringene vi har, har hatt og gjort, og at vi også stiller våre ressurser og vår posisjon til disposisjon når det etterspørres av ulike parter. Det at prosesser ikke nødvendigvis alltid lykkes, må ikke brukes som et generelt argument mot at vi skal engasjere oss. Dette er en viktig del av norsk engasjementspolitikk. Jeg vil peke på konflikten i Kongo, jeg vil peke på konflikten i Kashmir og andre viktig konfliktområder hvor jeg håper at Norge i tiden framover kan bidra på ulike måter – det behøver ikke nødvendigvis å være som fredsmekler, det kan være som tilrettelegger, det kan være med ressurser, og det kan være med styrker og andre personellressurser. Det vil Kristelig Folkeparti hele tiden være opptatt av.

Åslaug Haga (Sp) [09:50:17]: Den forrige meldinga om de overordnede linjene i utenrikspolitikken stammer fra 1989. Siden den gang har Berlinmuren falt, Sovjetunionen gått i oppløsning og globaliseringa har grepet om seg. Det var på tide med ei ny, overordna melding. Før 1989 var norsk utenrikspolitikk i stor grad forbeholdt de få, gjerne i de lukkede rom, og enighet i utenrikspolitikken ble sett på som et spørsmål om nasjonal ansvarlighet – landene skulle stå samlet mot en annen og truende verden i øst.

Mye er heldigvis endret siden 1989. Meldinga bygger på en brei folkelig debatt gjennom Refleksprosjektet. Så lenge vi holder EU-saken utenfor, viser dagens innstilling at det fortsatt er brei enighet i utenrikspolitikken – helt uten en ytre fiende i øst. Det er en klar styrke for dem som skal utøve utenrikspolitikken. Det er bare ett unntak fra denne enigheten, og det er Fremskrittspartiet.

Fremskrittspartiet mener det breie flertallet i Stortinget bygger på en naiv forståelse av årsakene til terrorisme, at verdens skeivfordeling vil reddes av en mer liberalistisk økonomisk politikk, og at det ikke finnes noen utfordringer knyttet til at Norge er en stor eksportør av fossil energi og samtidig ønsker å være en ledende klimanasjon. Fremskrittspartiet forenkler verden til det ugjenkjennelige for at deres enkle løsninger skal passe til deres verdensbilde – en kjent oppskrift, også nasjonalt.

Det utenrikspolitiske bildet av oss sjøl er også betydelig endret siden slutten på 1980-tallet. Den gang anså vi oss sjøl som et lite land i verden som verken skulle framheve egne interesser eller ta mål av oss til å være en internasjonal spiller av betydning. Over en del år gjennomgikk vi en dramatisk endring i synet på oss sjøl, og i en periode var det ikke grenser for hva «fredsnasjonen» Norge skulle ordne opp i. Det er bra at begrepet «fredsnasjon» er på vei ut av det utenrikspolitiske vokabularet igjen. Å framstille oss sjøl som en fredsnasjon, som kontrast til en krigsnasjon, er arrogant og historieløst. Det betyr ikke at vi ikke skal engasjere oss der vi har muligheter, men vi skal vokte oss vel for hvordan vi presenterer oss sjøl.

Jeg registrerer at noen er opptatt av å selge «den norske modellen» som en ny eksportvare. I en større sammenheng er det i beste fall snakk om en nordisk modell, basert på en blandingsøkonomi som ikke er fremmed for andre,

sjøl om den nordiske modells dosering har sine særtrekk. Jeg vil faktisk advare mot at «den norske modellen» blir solgt som vi solgte «fredsnasjonen» Norge. Muligheten for «backfire» er betydelig.

I henhold til melding og innstilling slås det fast at fundamentet i utenrikspolitikken er ivaretagelse av norske interesser i brei forstand. Avgjørende for små land som Norge er velfungerende globale organisasjoner og internasjonal rett. I de seinere åra har Norge gitt viktige bidrag til humanitærretten ved å være en tydelig og operativ aktør i arbeidet med forbud mot miner og klasebomber. Humanitærretten peker seg ut som et viktig område, hvor en liten nasjon som Norge kan gjøre et viktig arbeid også i åra framover.

Det er gjennomført valg til parlamentet i EU med historisk lav valgoppslutning. Det må være forstemmende for ja-sida i Norge å oppleve dette, siden de i de seinere åra har brukt parlamentets økte makt som et viktig ja-argument. Nå har man et EU-parlament med mindre legitimitet enn noen gang siden direktevalg til institusjonen ble innført i 1979. Bare 43,1 pst. av velgerne stemte. I Slovakia var tallet helt nede i 19 pst. Nei-sida har ikke noe behov for å harselere over dette faktum, men det er verdt å registrere at valget synliggjør EU som et eliteprosjekt. Bjørn Hansen skrev i en kronikk for noen dager siden:

«For vanlige mennesker i EU fortøner unionen seg som noe opphøyet og fjernt fra deres påvirkningskraft.»

Så presist kan det uttrykkes. Dermed kan man også ende opp med at godt over halvparten av velgerne er apatiske, og mange bruker valget til å få ut sitt sinne og protestere mot nasjonale myndigheter.

Manglende demokrati i unionen vil være nei-sidas viktigste argument i medlemskapsdebatten også framover. Valget til EU-parlamentet viser at argumentet vårt kontinuerlig forsterkes.

Anne Margrethe Larsen (V) [09:55:39]: Jeg vil innledningsvis berømme saksordføreren for konstruktiv komitéprosess og Regjeringen for å ha lagt fram en interessant melding om de store linjene i vår utenrikspolitikk.

Jeg har merket meg at Regjeringen framfører en omfattende og til dels kompleks begrunnelse for sin engasjementspolitikk. Den omfatter så vel uegennyttig altruisme som egeninteresser. Førstnevnte, det uegennyttige, pekes på som den viktigste begrunnelse. Jeg er ikke uenig i dette, men mener at begrunnelsen ut fra egne interesser med fordel kunne gått lenger.

Gitt at det er usikkerhet om hva framtiden vil bringe, i en verden preget av endring, mener jeg at Norge bør satse på en bred engasjementspolitikk. Motstykket er å satse på en spisset utenrikspolitikk, hvor tid og ressurser samlles om få prioriterte punkter. Hvis utviklingen ikke går som forventet, kan en slik politikk vise seg å være lite hensiktsmessig.

Kampen for demokrati og menneskerettigheter står sentralt i norsk utenrikspolitikk. Norge går foran i FNs arbeid for menneskerettigheter, og vi bør gjøre det vi kan for at FNs menneskerettighetsråd fungerer etter intensjonene. Videre bør Norge være en pådriver for å utvikle

forpliktende internasjonale avtaler for bedrifters sosiale ansvar.

Jeg mener at dialog, på tvers av religioner og politiske systemer, er mer effektivt for å fremme universelle verdier og menneskerettigheter, enn fravær av dialog, og isolasjon. Det er imidlertid en klar forutsetning at dialog ikke medfører at en går på akkord med etiske prinsipper, eller at de modereres og relativiseres.

Dialog kan være et krevende virkemiddel. Ja, i enkelte sammenhenger kan klar og tydelig tale mot overgrep redde liv. I andre sammenhenger kan det stenge kommunikasjonskanaler og sette liv i fare. Videre kan et ønske om å påvirke et regimes framferd slå tilbake på norske næringslivsinteresser, hvis det framføres med styrke. Jeg mener det bør utvises mer åpenhet omkring slike dilemma.

Jeg har lyst til å vise til to sentrale utfordringer som meldingen ikke går så mye inn på. Den første er knyttet til arbeidet med aktivt å fremme fred og forsoning i andre land – og samtidig være blant verdens største våpeneksportører.

Jeg mener at vi her bør betone Norges aktive rolle for å fremme internasjonal humanitærrett. Norge har spilt en betydelig rolle, først og fremst i forbindelse med inngåelse av mine- og klasevåpenkonvensjoner.

Dette bør følges opp med å prioritere arbeidet med en internasjonal våpenhandelskonvensjon. Den er tenkt å øke kontrollen med omsetning av konvensjonelle våpen, bl.a. håndvåpen. Videre mener jeg at kravene til dokumentasjon som kreves før utførselstillatelse for våpen laget i Norge, gis, bør skjerpes.

Den andre utfordringen er knyttet til å være storeksportør av fossil energi – og samtidig framstå som en ledende klimanasjon. Jeg mener at Norge ikke bare bør profilere seg som en ledende olje-, gass- og vannkraftprodusent, men også bør være en pådriver internasjonalt for å fremme utvikling og bruk av ny fornybar energi. Norge har gode forutsetninger for å utvinne vindkraft til havs – og å videreutvikle teknologien som trengs for å utvinne solenergi.

En økt satsing på fornybar og ny fornybar energi kan bidra til å skape mer energisikkerhet – også for fattige utviklingsland. Det kan gi flere arbeidsplasser, og ikke minst kan det bidra til å redusere utslipp av CO₂.

Jeg mener at vi skal ta alle signaler om en skjerpet politikk fra Russland på dypeste alvor. Jeg ser imidlertid ingen varsler om umiddelbare nye farer for Norge i Russlands nye arktiske strategi og sikkerhetsstrategi. Retorikken i disse er trolig framført for å manifestere Russland som en maktfaktor å regne med, og å signalisere vilje til suverenitetshevdelse.

Stilt overfor en sterkere russisk selvhevdelse i Arktis mener jeg det ikke må få bygge seg opp et legalt eller institusjonelt vakuum i regionen. Vi bør derfor hegne om og styrke Havrettstraktaten som legalt rammeverk. På den institusjonelle siden er Arktisk Råd og Den nordlige dimensjon viktige fora. Siktemålet bør være å binde Russland opp i et omfattende forpliktende samarbeid.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:00:28]: Jeg vil få takke komiteen og saksordføreren. Jeg vil også få takke de to representantene som har vært med i utenrikskomiteen hele veien – og som nå har sin siste debatt, som de sier – for godt samarbeid gjennom fire år.

Som utenriksminister og på vegne av Regjeringen er det en tilfredsstillende å lese denne innstillingen og kunne konstatere at vi har en bred plattform for utførelsen av norsk utenrikspolitikk. Det er Regjeringens såkalte prerogativ å føre utenrikspolitikken, men den skal være godt forankret i Stortinget. I den moderne virkeligheten, med parlamentarisk deltakelse i mange sammenhenger, er denne forankringen dobbelt viktig, fordi vi alle – på sett og vis – er akterøyer for Norge. Jeg mener, slik sett, at denne innstillingen må leses sammen med meldingen. Jeg er selvfølgelig veldig fornøyd med meldingen, men jeg mener også at det politiske systemet kan stå seg godt på innstillingen.

Dette med prioritering har vært et sentralt tema. Det er enighet, tror jeg, om begrepet «med vekt på norske interesser». Jeg har forsøkt å framstille de to begrepene «Hva er i Norges interesse?» og «Hvor kan vi gjøre en forskjell?» som ledende redskap for å vurdere vår innsats. Det er selvfølgelig aller viktigst for Norge å satse på de områdene hvor vi har interesser, og hvor vi kan gjøre en forskjell. Det vil gjelde våre nærområder og der hvor vi er direkte engasjert. Det kan være områder hvor vi ikke har interesser, og hvor vi heller ikke kan gjøre en forskjell. Der bør vi åpenbart ikke bruke mye krefter på å engasjere oss. Så kan det – som representanten Høybråten var litt inne på – være områder hvor vi ikke har direkte nasjonale interesser, men hvor vi har mulighet til å gjøre en stor forskjell. Da skal vi vurdere å engasjere oss.

At en i debatten kritiserer meldingen en smule, og snakker om at vi ikke prioriterer, kan jeg – som salen vil forstå – ikke slutte meg til. Oppgaven i en slik melding er ikke å velge ut enkeltsaker og detaljer og si at dette skal være viktig framover. Det er det å skape et rammeverk med verdier og prioriteringer med hensyn til hva som er viktig for Norge, og hvilke ressurser Norge har som setter oss i stand til å prioritere, som må være oppgaven i en stortingsmelding av dette slag, som kommer på slutten av en periode. Så er det regjeringserklæringen, utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelser og det som skjer fra dag til dag, som avgjør den enkelte saks prioritering.

Det er seks interessekapitler i denne meldingen, som omhandler sikkerhet, engasjement, økonomi, energi, miljø og global organisering. Jeg mener det gir et veldig godt rammeverk for hva Norge fokuserer mest på.

Så er det slik at ingen kunne forutse 11. september den 10. september. Og ingen kunne forutse dagen for et fugleinfluensautbrudd i Asia eller at et svineinfluensautbrudd i Mexico skulle bli en stor, omfattende sak. I begge tilfeller måtte vi være rustet for å møte disse utfordringene. Vi kunne heller ikke forutse krigen i Libanon, som medførte en stor uttransportering av norske borgere sommeren 2006, osv. Så diskusjonen om prioritering blir ofte en diskusjon om reell politisk uenighet, og det er jo bra.

Selv om jeg vil vektlegge at det er bred enighet om hovedlinjene, merker jeg meg at det – som representanten

Haga sa – er Fremskrittspartiet som stiller seg på siden i disse hovedanalysene. Det er en ærlig sak – selv om jeg også må si at Fremskrittspartiet her inntar posisjoner som vi ikke alltid hører i ulike innlegg. Det er fra Fremskrittspartiets side en omtale av det positive med migrasjon over landegrensene og av alvoret i de globale klimaendringene – som er menneskeskapte, og som må møtes. Vi gjenkjenner ikke fremskrittspartiformannens postulater om at FN er en trussel mot verdensfreden. Det hilser jeg velkommen. Det tror jeg er et framskritt både for norsk sivilisasjon og for annen sivilisasjon.

Når det gjelder menneskerettighetene, er disse høyt prioritert i norsk utenrikspolitikk. Det er bra at det er debatt om det. Vi har hatt både interpellasjoner og generelle utenrikspolitiske debatter om menneskerettighetene, noe som er viktig. Nå går vi inn i FNs menneskerettighetsråd, og der skal Norge fra 19. juni delta så det synes.

Jeg vil slå tilbake når det gjelder dem som hevder at Norge har en uklar profil i menneskerettighetsarbeidet. Jeg er tilhenger av at vi blir holdt under oppsikt, og blir – skal vi si – oppmuntret og presset til å innta modige posisjoner i menneskerettighetsspørsmål – hvilket vi også gjør. Det er en kvalitet ved vår utenrikspolitiske debatt at det er mye fokusering på menneskerettigheter. Jeg tror ikke det er slik at vi i utlandet er kjent for å være uklare eller på noen måte passive i disse spørsmålene. Tvert imot, vi deltar aktivt i de etablerte kanalene, og vi støtter opp om veldig mye av det arbeidet som skjer utenfor de etablerte kanalene, noe som er nødvendig når man skal fremme menneskerettigheter – særlig i land som ikke deltar i eller respekterer etablerte konvensjoner og prinsipper.

Saken om at vi ikke skal ha støttet EUs protest mot dødsstraff i Kina, blir paradoks. Norge er mot dødsstraff – alltid og alle steder – og vi protesterer i en lang rekke saker. Det er jo et lite paradoks at de som meget aktivt framholder at Norge ikke automatisk må slutte seg til EU i alle saker, har heftet seg ved én sak der Norge ikke på noen timers varsel sluttet seg til protest mot én henrettelse i Kina. Det skjer tusenvis – altfor mange – i det landet, og Kina må konfronteres prinsipielt og i enkeltsaker, noe Norge gjør. Men jeg synes dette er en avsporing av det som er Norges linje.

Ellers vil jeg bare kort si at det er veldig god støtte til nordområdepolitikken. Det er viktig for Norge, jeg setter pris på at det er med.

Så vil jeg også hilse velkommen de to henstillingene som vi har fått, om å foreta en utredning av EØS-avtalen – hvilket jeg synes er naturlig skjer i neste periode. Så får samfunnsdebatten avgjøre om det også er tiden for å vurdere alternativer. Stortinget må diskutere om det er rom for å vurdere alternativer til det som har vært Norges tilknytning i 15 år. Jeg mener det er Regjeringens ansvar – og nå oppfordret til av Stortinget – å gå igjennom en omfattende avtales virkemåte etter 15 år. Hvis den analysen leder til at noen får den innsikt at man burde velge annerledes, vil det i norsk politisk liv være en helt åpen og ærlig debatt om å utrede alternativer eller vurdere andre veier. Det vi fra Regjeringens side vil prioritere, er å foreta en grundig gjennomgang av EØS-avtalens virkemåte. Det bør gjøres

på en slik måte at det har troverdighet, og slik at det kan være interessant med hensyn til både politikk og det sivile samfunn. Så er det også bedt om en utredning av konsekvensene av skipstrafikken i Polhavet. Det er et godt forslag. Jeg tror det er én av flere utredninger vi må gjøre om konsekvensene av det som skjer i nord.

Så vil jeg si til sist: Utenrikspolitikkenes felt utvider seg. Jeg mener denne meldingen bidrar til å tegne et bilde av hvordan utenriks- og innenrikspolitikk henger sammen, hvordan globaliseringen virker på vår politiske handlefrihet. Det var egentlig symptomatisk det programmet jeg som utenriksminister hadde i Genève i går, som begynte med en samtale med sjefen for Det internasjonale Røde Kors om den internasjonale humanitærretten – dens utsatte stilling etter krigene i Gaza, krigen i Sri Lanka, Afghanistan og Pakistan. Hva gjør vi for å respektere disse prinsippene? I denne sammenheng planlegger Norge, Det internasjonale Røde Kors og en del land vi samarbeider med, å ha et sidearrangement under FNs generalforsamling som skal fokusere på humanitærrettens stilling: Kan vi leve med at den krenkes? Hva gjør vi med det?

Videre hadde jeg et møte med WTOs generaldirektør om arbeidet med en ny WTO-avtale, som har fulgt meg gjennom alle disse fire årene. Det er et viktig tema. Vi hadde etter norsk initiativ en svært interessant rundebordskonferanse i marginen av ILO-konferansen om anstendig arbeid. Det møtet bekreftet for meg at dersom det skulle det være tvil om at dette er utenrikspolitikk i den moderne verden, så ble den feid til side. I dag blir millioner av mennesker arbeidsledige. Finanskrisen er blitt en økonomisk krise, en sosial krise og en politisk krise. Og voksende arbeidsledighet, uten sosiale sikkerhetsnett, er en direkte trussel mot lands stabilitet – derfor også mot nabolands stabilitet. Syndebukker pekes ut, og dette er en farlig internasjonal situasjon. Derfor er ILOs arbeid med anstendig arbeid, med fokus på arbeidsplasser, et viktig felt å fokusere på, og det er en sentral del av norsk utenrikspolitikk.

Jeg kan også ta med at jeg tidligere i uken var i Reykjavik på Nordisk utenriksministermøte, som gav den første vurderingen av Stoltenberg-rapporten. Det går framover med en del viktige initiativer som den rapporten foreslår, og det tegnes et bilde av et nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid som nå finner sted innenfor rammen av at noen er i EU, og noen er i NATO, men det er nordiske fellesnevner som gjør det både naturlig og mulig for oss å forfølge det.

Til sist om utenriktjenesten: Jeg setter pris på det engasjementet som er vist i innstillingen og den tilliten utenriktjenesten der er vist. Jeg ser av innlegget til Morten Høglund at Fremskrittspartiet er meget ambisiøst. Jeg er glad for at Fremskrittspartiet har forlatt fjorårets forslag om å kutte driftsbudsjettet til UD med 100 mill. kr. Det hadde ikke blitt mye tæl i utenrikspolitikken hvis det hadde blitt resultatet.

Så vil jeg betrygge alle i salen med at Refleksprosjektet ikke er over som metode og tilnærming. Åpenheten er kommet for å bli. Det har vært fantastisk inspirerende og givende for oss som arbeider med utenrikspolitikk, og for alle som har deltatt. Refleks var knyttet til denne stortings-

meldingen, men det er et godt navn. Jeg vil ikke utelukke at det kan bli et slags navn på denne måten å arbeide med utenrikspolitikk på i tiden framover. Det kommer ikke i tillegg og på utsiden av det parlamentariske, men jeg tror det beriker hele debatten om utenrikspolitikken.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP) [10:10:48]: Vi har også tidligere i denne perioden tatt opp at vi synes det er behov for å gå igjennom Norges fredsenngasjement. Vi tar her i dag opp et nytt forslag, som antakeligvis ikke får veldig bred støtte.

I kjølvannet av krigen på Sri Lanka har det vært reist en del spørsmål. I en kronikk i Dagbladet 5. juni snakkes det om Norges svekkede troverdighet. Jeg skal ikke stille meg bak det, men det er ganske alvorlige påstander. Vil utenriksministeren bekrefte at man nå, med den kunnskapen man har om krigen på Sri Lanka, og Norges rolle, går grundig igjennom dette og tar med seg lærdom, for det påstås i hvert fall – utenriksministeren får velge om han vil kommentere det – at Norge gikk uforberedt inn i denne konflikten?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:11:50]: Først: Jeg og Erik Solheim oppfattet at Morten Høglund var en støttespiller til det engasjementet vi hadde da vi var aktive i Sri Lanka. Det setter jeg pris på. Han sa i sitt innlegg tidligere i dag at Norge ikke kunne være i førersetet alle steder, og det er vi på ingen måte.

Den måten vi prioriterer på, som meldingen trekker opp, peker nettopp på at vi skal engasjere oss hvis vi kan gjøre en forskjell. Jeg kan bekrefte at det er en lang, lang rekke henvendelser til Utenriksdepartementet om at Norge skal engasjere seg i konflikter og vanskelige situasjoner, som vi avviser fordi vi ikke kan gjøre en forskjell. Men det er ikke risikofritt, og det skulle bare mangle, når man går inn og prøver å gjøre en forskjell der hvor det handler om krig og fred. Jeg er for øvrig helt enig i representanten Hagas vektlegging av at vi ikke skal være en hellig fredsnasjon som skiller oss fra alle andre. Men vi har altså muligheter til å gjøre en forskjell.

Jeg mener at engasjementet på Sri Lanka står seg meget godt i et historisk lys. Det er partene som må ta ansvaret for oppturene, og det er partene som må betale prisen for nedturene. En tredje part som forsøker å legge til rette, kan bare bidra i den grad partene selv ønsker det og er i stand til å gjennomføre freden.

Finn Martin Vallersnes (H) [10:13:04]: Når Regjeringen i meldingen slår fast at EØS-avtalen står overfor en rekke utfordringer i tiden som kommer, er vel det ikke minst på grunn av den utviklingen som har skjedd i EU – avtalen vil bli aktiv på flere områder enn det den var for 15 år siden. Som flere har vært inne på, har komiteen enstemmig sagt at det er naturlig å lage en utredning om hvorledes EØS-avtalen har fungert de første 15 årene, og hvordan en vil møte de utfordringene avtalen står overfor. Jeg er enig med utenriksministeren i at en slik utred-

ning ikke skal løse det politiske problemet. Den politiske debatten får komme etterpå i de riktige fora. Men hvis utredningen skal bli et godt grunnlag, og bli generelt akseptert som grunnlag for den politiske debatten, vil den kreve stor saklighet for å bli oppfattet som objektiv. Jeg har merket meg stikkord fra flere av talerne – som faglighet og økt kunnskap. Men jeg vil spørre utenriksministeren om han ser for seg hvordan en vil legge an det arbeidet for at det skal bli det redskapet, og bli oppfattet som objektivt.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:14:15]: Jeg har ikke tenkt igjennom det i detalj. Jeg tror det må bli et arbeid vi går løs på etter valget til høsten. Men jeg ser for meg – og jeg deler representantens syn på det – at det må være preget av faglighet og relevans, at det må gjøres av folk som kan innby til tillit og troverdighet. Jeg ser at noen har foreslått at vi bør sette hele utredningsarbeidet til utlandet. Det synes jeg er manglende tro på egne krefter. Men jeg vil ikke utelukke at det å få andres syn på denne avtalen og måten den fungerer på, også utenfor Norges grenser, kan være et interessant tillegg, uten at jeg vil slutte meg til det.

Jeg tror vi må ta utgangspunkt i hva EØS-avtalen var ment å løse, og se på om den fortsatt gjør det. Det handler om økonomi, arbeidsplasser og marked. Det handler om en rekke andre samfunnsområder, og det handler om demokrati – ivaretar avtalen sentrale verdier med hensyn til demokrati? Og så må vi se på de andre områdene som vi samarbeider med EU om, fra Schengen til forsvar og en lang rekke områder som ikke er i EØS, men som henger sammen i det samme nettverket av samarbeid vi har.

Det kan bli en spennende debatt og en viktig gjennomgang, som vi kan få gode debatter om også her i salen.

Dagfinn Høybråten (KrF) [10:15:30]: Dagens valg i Iran setter søkelyset på et regime som har gjort seg skyldig i grove overtramp mot menneskerettighetene. Det gjelder ytringsfrihet, det gjelder religionsfrihet, det gjelder kvinners rettigheter, osv.

Et av de områdene som er mest alvorlig, er omfanget av henrettelser av barn. Iran er et av de få land i verden som gjør dette i praksis, og i fjor ble det, etter menneskerettighetsorganisasjonenes opplysninger, henrettet ni barn – tre hittil i år.

Mitt spørsmål til utenriksministeren er om Norge som et ledd i sin engasjementspolitikk på dette viktige området kan tenke seg å ta initiativ til å skape en bred internasjonal allianse mot henrettelser av barn i ett av de få landene som faktisk gjør dette.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:16:31]: For det første slutter jeg meg til en klar fordømmelse av henrettelser av barn. Ni er ni for mange, og det er utålelig og uakseptabelt. Dette er i fokus i Iran, men det er grunn til å tro at dette også foregår andre steder i verden, og er, slik sett, et menneskerettighetsbrudd som er så alvorlig at det burde påtales alle steder det skjer.

Hvorvidt et eget internasjonal initiativ mot dødsstraff

mot barn i Iran er en viktig måte å bruke krefter på, vil jeg ikke utelukke, men jeg mener at det som er viktig, er en bred internasjonal opinion og et bredt internasjonalt initiativ mot dødsstraff. Situasjonen i dag er at i henhold til den sentrale folkeretten kan regjeringer si at dødsstraff er en del av deres straffelov som utlandet ikke har noen rett til å se inn i. Her er det mulig å bygge en opinion, og det er klart at de helt outrerte eksemplene på henrettelser av barn, mindreårige og psykisk utviklingshemmede, er veldig viktige fokussaker. Jeg er veldig opptatt av dette globalt, og jeg tror ikke på å knytte det bare til ett enkelt land.

Anne Margrethe Larsen (V) [10:17:44]: I St.meld. nr. 15 framgår det at det ikke er noe alternativ til FN, og det er vi nok alle enige om. Men Regjeringens egen politikk byr også på noen eksempler som kan virke som det motsatte. Satsingen på vaksineprogrammet GAVI, ledet av Microsoft-gründer Bill Gates, er et slikt eksempel. Det samme gjelder støtte til andre globale fond, som Det globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria og William J. Clinton Foundation.

Norsk støtte til disse aktørene er solid. Fram til 2015 har Norge f.eks. forpliktet seg til å bidra med i overkant av 6,5 milliarder kr til den globale vaksinealliansen GAVI, noe som også er positivt. Disse fondene opererer utenfor og ofte overlappende med FN-systemet, og de får stadig mer oppmerksomhet og støtte.

Jeg er ikke i tvil om at utenriksministerens støtte til FN er oppriktig, men har likevel lyst til å spørre ham om ikke norsk utenrikspolitikk noen ganger sender noe blandede signaler til FN.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:18:49]: Dette spørsmålet er meget sentralt og relevant. Ideelt sett ville det beste vært, mener jeg, om disse fondene var opprettet på innsiden av FN, at de var en del av den styringsstrukturen som FN gir, slik at alle land opplever at de er med på å gi signaler om hvordan pengene brukes. Det man registrerte på 1990-tallet, var at det ikke var mulig. Tiltiten til FN med hensyn til å levere disse tjenestene, var ikke stor nok til at FN alene fikk oppdraget. Derfor kom GAVI, det globale fondet, og en rekke andre initiativ.

Vår oppgave har her vært å sikre at ikke FN helt taper disse organisasjonene av syne. Derfor har Norge vært en talsmann i GAVI for at både UNICEF og Verdens helseorganisasjon skal stå sentralt som normgivende organisasjoner. Og det er ikke riktig at GAVI ledes av Bill Gates; GAVI ledes like mye av Jens Stoltenberg, av Norge, og har Dagfinn Høybråten i styret – altså politisk styring fra land som er medlem av FN. Så Norge vil alltid være en talsperson for at disse uavhengige fondene skal ha en klar forankring i det fellesutsynet som bare FN kan gi.

Øyvind Vaksdal (FrP) [10:20:01]: I stortingsmeldingen slås det fast at våre energiresurser ikke skal politiseres eller brukes som geopolitisk virkemiddel. Og dette er bra. Utviklingen internasjonalt kan tyde på at ikke alle aktører er av samme oppfatning. Jeg tenker her på gasskonflikten mellom Russland og Ukraina, og vi ser at Hugo

Chávez bruker energiresurser aktivt for å få innflytelse, bl.a. gjennom et planlagt gassrør over store deler av det søramerikanske kontinent.

Tror utenriksministeren det vi nå ser, er signaler om at energiresurser i sterkere grad kan forventes å bli brukt som et politisk maktmiddel?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:20:42]: Energi er makt, og energi er politikk. Derfor vil dette alltid bli brukt i slike sammenhenger. Det som er en ulykke for befolkningene, som jo er eiere av nasjonenes energiresurser, er at de får mindre igjen for disse ressursene når man velger å føre den type politikk – ledere som henter kontanter ut av pengestrømmen fra energisalg og deler ut på gater og torg, slik vi har sett i enkelte land vi ikke ønsker å sammenligne oss med.

Jeg tror det er slik med internasjonal politikk og makt-politikk at det fortsatt kommer til å være land som forfølger den politikken som representanten Vaksdal viser til, men jeg tror kanskje at det over tid også vil vise seg at det er en dårlig strategi og en sårbar strategi. Det som i øyeblikket kan se ut som et betydelig maktpotensial når man bruker energien for å oppnå en ressurs, kan slå tilbake i neste omgang, når konjunkturer og priser endrer seg. Slik sett tror jeg Norge, ikke bare på grunn av vår størrelse, men på grunn av sin gjennomtenkte politikk, står seg godt i de ulike konjunkturerne ved å ha valgt denne linjen, som er robust mot skiftende tider.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

Marit Nybakk (A) [10:22:08]: For 20 år siden ble den forrige stortingsmeldingen om norsk utenrikspolitikk lagt fram. Den ble faktisk lagt fram bare uker før de første øst-tyskerne hamret seg gjennom den forhatte muren i Berlin, uten at man forutså hva som kom til å skje. Kanskje det var derfor den lå så lenge i Stortinget. Innst. S. nr. 181 for 1989–1990 er datert 21. mai 1990, det er tre kvart år etter at meldingen ble lagt fram. I denne leser vi bl.a.:

«I stadig sterkere grad vil sentrale spørsmål som miljøutfordringene, endringene i internasjonal økonomi og den europeiske integrasjonen prege den utenrikspolitiske debatten i Norge og tjene til å redusere skillet mellom utenriks- og innenrikspolitikk.»

Det står også:

«De raske endringene i verden omkring oss stiller stadig større krav til den utenrikspolitiske prosess.»

Dette kunne faktisk vært sagt i dag. Det samme gjelder det som står om den brede enigheten om norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, som jo også understrekes i dagens melding. Likevel har mye skjedd siden 1989 og siden mai 1990.

Norsk utenrikspolitikk er offensiv og tydelig og skal ivareta norske interesser og norske verdier i en globalisert verden i rask forandring – også med tanke på det uforutsigbare, som også utenriksministeren var inne på.

Utenrikspolitikk – men særlig sikkerhetspolitikk, som jeg vil konsentrere meg mest om – må alltid være forbedret på det utenkelige. Betydelige deler av de myke si-

dene ved utenrikspolitikken er også i dag viktige for vår interessepolitikk og vår sikkerhetspolitikk. Den tradisjonelle sikkerhetspolitikken er blitt betydelig endret de siste to tiårene. Vi har fått asymmetriske trusler som en stor utfordring for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Nye trusselbilder har også virkninger for organiseringen av Forsvaret og for sivil-militært samarbeid. Vi har økt fokus på samfunnssikkerhet, vi har økt fokus på sivil beredskap.

Som det står i innstillingen, kan hendelser langt borte også få følger for norsk eller regional sikkerhet. Å bidra til global krisehåndtering – ja, sågar også regional konfliktforebygging og konfliktløsning – kan defineres som en norsk interesse. Jeg vil vise til det som er sagt tidligere i debatten. Ikke-spredning av atomvåpen er viktig for å hindre at spaltbart materiale kommer i hendene på terroristgrupper og ustabile regimer. I tillegg til ikke-spredning, må vi også få snudd den negative trenden i arbeidet med å ruste ned atomvåpen. Da må de land som i dag besitter de største kjernefysiske arsenalene, vise lederskap. Fortsatt har Russland og USA 95 pst. av verdens atomvåpen. Derfor er den fornyede kontakten mellom de to maktene svært positiv. Ikke-spredning betyr også at håndvåpen og ammunisjon ikke må komme i hendene på ustabile regimer eller voldelige opprørere. Jeg vil vise til tidligere innstillinger fra utenrikskomitéen om nedrustning og ikke-spredning og om eksport av forsvarsmateriell.

Også utviklingspolitikken må sees i sammenheng med sikkerhetspolitikken. Vi gir bistand til land som er på vei ut av en voldelig konflikt, og dette ble stadfestet på mandag da vi behandlet utviklingsmeldingen. Afghanistan, Sudan og Midt-Østen er de områdene Norge gir mest bistand til, der langsiktig bistand kombineres med humanitær hjelp, fredsarbeid, trygghet og fredsbevarende eller stabiliserende styrker.

NATO-medlemskapet er hjørnesteinen i vår sikkerhetspolitikk. Det er i Norges interesse at NATO også er det sentrale transatlantiske forumet for debatt og konsultasjon om sikkerhetspolitikk, og at ikke det skjer mellom f.eks. EU i Brussel og Washington. Komitéen ser også positivt på det stadig mer omfattende forsvarspolitiske samarbeidet i Norden. La meg legge til at det imidlertid må ligge innenfor vår NATO-forankring, eller som utenriksministeren sa: For noen land i Norden er det EU, og hos oss NATO-medlemskapet.

Helt til slutt: Vi skal senere i dag drøfte norsk humanitær politikk. Norge er en aktiv og klar forkjemper for universelle menneskerettigheter. Vi spiller også en rolle for å fremme internasjonal humanitærrett. Jeg vil da få understreke at etter Sri Lanka, Øst-Kongo, Gaza og syklonen i Burma må vi stå på enda mer for humanitærretten, slik at nødlidende og de som utsettes for grove overtramp og overgrep, får rask og sikker hjelp. Vi må aldri glemme at sårbare mennesker skal ha den nødvendige bistand – lokalt, der og da – men også som et viktig globalt humanitærrettslig prinsipp. Dette blir en viktig utfordring også utenrikspolitisk i årene som kommer.

Øyvind Vaksdal (FrP) [10:27:55]: Som gammel energipolitiker i dette hus har jeg med stor interesse lest det

som står om dette viktige temaet i meldingen. Mens kapitlet som i sin helhet omhandler energi, gir en nøktern virkelighetsbeskrivelse av emnet, kan man andre steder lese om en økende global knapphet på strategiske ressurser, som f.eks. fossil energi og den globale konkurransen om knappe energiressurser. Dette vitner om noe mangelfull sammenheng og koordinering fra kapittel til kapittel, og det kan se ut som om meldingen har hatt ulike forfattere som ikke helt har visst hva som står i meldingen utover eget kapittel.

Det forsøkes i meldingens innledning å skape et inntrykk av at det globalt er knapphet på energi. Jeg vet ikke om det er innenrikspolitiske målsetninger som er motivet for en slik virkelighetsbeskrivelse, men den blir ikke riktigere av den grunn. Mange steder i verden er det riktignok dårlig tilgjengelighet på energi og ressurser, og etterspørselen etter energi vil øke som følge av velstandsutviklingen verden over. Utfordringene er ofte å få utnyttet de energiressurser som er tilgjengelige, alternativt å få tilført slike ressurser utenfra. Norge har de beste forutsetninger for å bidra til en slik utvikling. Vi har mer enn hundre års erfaring med å utvinne vannkraft og vi har òg førti års erfaring med å hente ut petroleumsressurser fra sokkelen. Vi har også gjennom flere år forsket på ny, fornybar energi. Den kunnskap og kompetanse vi har på disse områder, kan brukes både i bistandssammenheng og i utviklingssammenheng. Også norsk petroleumsteknologi er helt i verdenstoppen, og teknologien eksporteres til store deler av verden.

Norge framstår i dag som en av verdens ledende energistormakter, med en betydelig eksport av både olje og gass. Likevel opplever vi altfor ofte at man fra norsk side senker stemmen når man kommer inn på utvinning og bruk av hydrokarboner. Vi skal liksom ikke snakke høyt om dette i internasjonale fora. Det kan se ut som vår aller viktigste næring helst skal feies under teppet, som noe som er skittent, forurensende og politisk ukorrekt. Dette må det bli slutt på. Verdens forbruk av hydrokarboner påvirkes i svært liten grad av den norske olje- og gassproduksjonen. Så lenge markedet er stabilt eller økende, betyr det at man globalt vil forbrenne olje og gass uavhengig av om dette produseres på norsk sokkel eller ikke. Samtidig vet vi at det ingen andre steder i verden er strengere krav til helse, miljø og sikkerhet enn i Norge, og ingen andre steder produseres olje og gass med mindre utslipp enn på norsk sokkel. Dette både kan og må vi utnytte som en klar konkurransefordel.

Vi må heller ikke glemme at norsk gass til kontinentet ofte erstatter forbrenning av kull, noe som helt klart har gitt en miljøgevinst.

Forsyningsikkerhet for energi blir stadig viktigere, og vi har etter hvert opparbeidet oss et godt rykte internasjonalt som en sikker og stabil energileverandør. Skal dette vedvare, må det legges til rette for petroleumsvirksomhet i nye havområder. Det er derfor viktig at vi nå legger til rette for jevn og langsiktig leteaktivitet i de nordlige havområdene og tar olje- og gassressursene i bruk på en forsvarlig måte også her.

Regjeringen har ikke vist handlekraft på dette området.

Landsmøtet i det største regjeringspartiet klarte heller ikke å ta et standpunkt, til tross for å ha gått fire år på tomgang i dette spørsmålet. Jeg er imidlertid tilfreds med at det fra Regjeringens side sies klart ifra at man ikke ønsker noen politisering av energiressursene. Med gasskonflikten mellom Russland og Ukraina – som jeg var inne på i replikkordskiftet – friskt i minne og Hugo Chavez' plan om å bruke gass til å få innflytelse og makt over store deler av det søramerikanske kontinentet, er det viktig at Norge opptrer på en korrekt og ryddig måte som energileverandør. Dette i seg selv vil styrke vår posisjon som en sikker og pålitelig energileverandør i mange år framover.

Olav Akselsen (A) [10:32:44] (leiar i komiteen): For fire år sidan annonserte dei raud-grøne partia at dei ville gå til val med sikte på å danne ei fleirtalsregjering. Det mangla ikkje på spådomar eller påstandar om kor uansvarleg dette ville bli, ikkje minst gjaldt dette utanrikspolitikken. Det blei forsøkt laga eit skremmebilet av kva politikk ei slik regjering ville føra. Påstandane om at ei slik regjering ville bryta med vår utanrikspolitiske tradisjon og isolera Noreg, var mange. Det blei òg hevda at ei slik regjering ville bli handlingslammas i utanrikspolitikken. Dette blei prøvd gjort til ei stor sak i valkampen, men heldigvis, det norsk folket lét seg ikkje skemma.

Etter fire år må me kunna slå fast at desse spådomane og skremmebileta ikkje har slått til. Tvert imot, Noreg har ført ein svært aktiv og vellukka utanrikspolitikk i denne perioden. Når me i dag behandlar den første heilskaplege meldinga om utanrikspolitikken på 20 år, er det svært gledeleg med den store einigheita som er. Regjeringa får full oppslutning om hovudlinene i politikken. Det er bra. Men med det bekreftar vel òg partia på Stortinget at skremmebiletet frå førre valkamp ikkje slo til, og at det derfor ikkje burde vera noko grunnlag for å gjenta liknande påstandar i årets valkamp.

Utanrikspolitikken vil og må vera hendingsstyrt. Samtidig gjev den gjennomgangen Regjeringa har gjort i meldinga, grunnlag for prioriteringar og konsistens over tid. Meldinga slår òg fast at verda er meir samanvoven enn før. Eg er derfor heilt einig i at me i Noreg er tente med å vera opptekne av meir enn snevre eigeninteresser. Finans- og klimakrisa viser at ikkje noko enkeltland kan isolera seg frå det som skjer i verda. Noreg, med ein svært open økonomi, blir påverka når råvareprisane fell. Me blir påverka når klimaet slår krøll på seg. Store flyktningestraumar når òg våre grenser. Derfor må utanrikspolitikken vera breitt grunnlagd, slik som meldinga legg opp til.

Erfaringane viser at Noreg kan gjera ein forskjell, Noreg kan spela ei rolle. Det er viktig at me har ambisjonar om å utnytta denne moglegheita. Det er derfor lurt å systematisera og kartleggja dei områda der me trur me har moglegheit til å påverka, og kva prosessar me òg har nytte av å påverka, slik som meldinga gjer. Dette er ein viktig arbeidsreiskap for norske utanrikspolitikarar.

Noreg er ei stormakt på fleire område. Sjølv om oljeproduksjonen vår er på veg ned, er me enno ei energistormakt. Eg vil påstå at me har ført verdas mest vellukka olje- og gasspolitikk. Me har greidd å utvikla vår eigen indust-

ri og samtidig fordelt inntektene frå sektoren på ein måte som alle i landet har hatt nytte av. I Noreg var me så godt som utan kunnskap då me fann olja. I dag er me verdsleiande. Me har greidd å kombinera ei gradvis utvikling med ein forsvarleg miljøpolitikk. Vår forvaltningsmodell, våre lover og reglar er etterspurde av andre med store petroleums- eller naturressursar. Det er derfor viktig at me deler vår kunnskap, slik me gjer gjennom programmet Olje for utvikling.

Øg forvaltninga av inntektene har vore svært vellukka. Statens pensjonsfond – Utland er i dag eit av verdas største fond, til stor glede for framtidige generasjonar, og òg denne forvaltningsmodellen er eit etterspurt eksportprodukt. Personleg trur eg me vil oppleva større kamp om ressursane i framtida. Det vil bli ein kamp mellom dei som har tilgang til ulike naturressursar, og dei som er utestengde. Alt i dag ser me at mange område med store naturressursar er ramma av konflikt. Me ser òg at Kina og andre land sikrar seg ressursar medan dei enno er i bakken. Mangel på ressursar kan lett bli kimen til ny spenning og nye konfliktrar.

Eit svært vellukka norsk initiativ har vore dialogen mellom dei største oljeprodusentane og -konsumentane. Dette initiativet er kanskje ikkje så godt kjent, men gjennom dette arbeidet har Noreg i over 20 år bidrege til auka forståing og avspenning mellom oljeeksportørar og -importørar. Dette trur eg har vore viktig for verdsfreden. Noreg har her spela ei rolle, Noreg har her gjort ein forskjell.

Eit anna område der Noreg er ei stormakt, er som ein arktisk nasjon. Ikkje berre forvaltar me store naturområde. Me har òg svært store og etterspurde kunnskapar på dette området, kunnskapar som kan bli særleg nyttige med aukande klimaendringar og issmelting, ei utvikling som høgst sannsynleg vil føra til høgare aktivitet og transport i dette området. Forvaltar me kunnskapen vår rett, har me òg her store moglegheiter til å påverka den internasjonale utviklinga, slik at ho blir så skånsam som mogleg i eit område som har ein svært sårbar natur.

I dag er det val i Iran, eit av verdas verste regime. Sjølv om valet står mellom eit svært snevert utval av førehandsgodkjende kandidatlar, er det grunn til håp, fordi det er forskjell på kandidatane, men først og fremst fordi dette valet engasjerer innbyggjarane, særleg ungdomen. Det gjev dei håp for framtida. Det er dei som vil avgjera Iran si framtid. Dagens regime har ikkje legitimitet i si eiga befolkning. Når dei har greidd å halda seg ved makta så lenge, trur eg ikkje minst det er fordi dei har kunna dra opp ein utlandsk fiende. Eg trur faktisk Obama sin tøvørspolitikk kan bli dette regimet sin verste fiende.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Svein Roald Hansen (A) [10:38:40]: Det vært en styrke for Norge at det har vært bred enighet om de bærende fundamentene i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Innstillingen i denne saken ikke bare viderefører dette gode fundamentet, den forsterker og utvider enigheten. I denne innstillingen er det et samlet storting som stiller seg bak Regjeringens vurdering av EU-samarbeidets betydning for sentrale norske interesser. Det er selvsagt ingen endring i partienes syn på hvilken tilknytning til dette samarbeidet vi hadde vært best tjent med, men det er enighet om at EU-samarbeidet er viktig for sentrale norske interesser. Det gjelder selvsagt det indre markedets betydning for norsk eksport og verdiskapning og dermed for norsk velferd, men det gjelder kanskje i enda større grad EUs bidrag til det meldingen så sterkt understreker, vår fundamentale interesse av en internasjonal rettsorden, en verden der forholdet mellom stater reguleres gjennom en stadig tettere vev av forpliktende avtaler, konvensjoner og lover. Dette har også flere talere understreket i debatten.

EU-samarbeidet er det som har kommet lengst i å utvikle et tett samarbeid mellom land med felles institusjoner, bygd på demokrati og rettslige prinsipper. EU-samarbeidet er også en global drivkraft på andre områder som faller sammen med vår interessepolitikk. Det gjelder interessen for å bekjempe fattigdom og skape en verden med mindre forskjeller. Det gjelder vår interesse for å styrke regler og normer for å beskytte både mennesker og miljø.

Onsdag markerte EFTA 15-årsdagen for EØS-avtalen med en enkel mottakelse i Brussel. Sammen med Schengen-avtalen gir den oss mulighet for en bred deltakelse i EU-samarbeidet. Dens svakhet ligger, som det også pekes på i meldingen og innstillingen, i at vi ikke kan delta i beslutningsprosessene. Vi er dypt og bredt involvert i samarbeidet, men har ingen representasjon i de demokratiske organene og står utenfor det politiske samarbeidet.

Det er bred enighet om at vi nå bør ha en grundig gjennomgang – eller utredning, som det vel benevnes – av EØS-avtalen. En slik utredning og gjennomgang bør også, som utenriksministeren peker på, gi grunnlag for en refleksjon rundt klokskapen i den situasjonen vi er i, nemlig at vi er blitt så dypt og omfattende involvert i det samarbeidet et lite flertall sa nei til at vi skulle bli medlem av for 15 år siden.

Det som i hvert fall er sikkert, er at det etter denne innstillingen og behandlingen av St.meld. nr. 23 for 2005–2006 tidligere i sesjonen her i Stortinget, er tverrpolitisk enighet om at EU-samarbeidet er av stor betydning for Norge og norske interesser.

Det er ingen som hevder at EU-samarbeidet er en fare, verken for demokratiet, miljøet eller andre viktige interesser og verdier som står sentralt i vår egen utenrikspolitikk. Det er en bemerkelsesverdig og gledelig utvikling i synet på det europeiske samarbeidet som har skjedd i denne perioden.

Steinar Gullvåg (A) [10:41:59]: Som andre har pekt på, er det i år 20 år siden Berlinmurens fall. Det skapte en ny verdensorden. Avviklingen av den kalde krigen er da også grunnlaget for vår nordområdepolitikk. Nordområdene har fortsatt stor strategisk betydning. Russland har et sterkt militært nærvær i nord, men nærværet utgjør i dag ingen direkte militær trussel.

Det hindrer ikke at det på andre områder kan oppstå vanskelige konflikter. Vi har hatt uheldige episoder i forbindelse med vår fiskerivirksomhet i Barentshavet. De fleste vil huske «Elektron»-saken, altså den russiske fiskebåten som ble oppbrakt av norsk kystvakt, som nektet å underordne seg norsk jurisdiksjon, og som satte full fart mot russisk farvann, med norske inspektører om bord. Episoden ble selvsagt håndtert av norske og russiske myndigheter, uten at det skapte noen alvorlig konflikt mellom våre to land. Med en annen utenriksledelse kunne det lett ha skjedd. Jeg husker meget godt at framtrepende fremskrittspartirepresentanter ved denne anledningen satt med fingeren på avtrekkeren og tok til orde for at vi burde ha løst skudd. Jeg synes dette understreker at vi skal ha et godt og framfor alt avtaleregulert forhold til de nasjonene som driver fiskerivirksomhet i våre nordlige farvann.

En betydelig del av verdens gjenværende olje- og gassressurser ligger formodentlig gjemt under havbunnen i nordområdene. Olje og gass er allerede en viktig drivkraft for næringsutviklingen i nord, og vi har teknologiske fortrinn som allerede har kommet til anvendelse i dette området. Samtidig har vi de største og mest bærekraftige fiskebestandene i verden i dette området.

Etter hvert som polisen smelter, vil de arktiske områdene i økende grad bli isfrie, og det betyr at sjøveien til Asia blir atskillig kortere enn i dag. Men samtidig må vi huske at vi her beveger oss i noen av verdens mest sårbare miljøer. Vi tåler rett og slett ikke utslipp fra skip, olje eller gassvirksomhet, for ikke å si omfattende radioaktiv forurensning fra de russiske atomlagrene på Kola. Derfor må all økonomisk aktivitet i dette området underlegges de aller strengeste miljøkrav.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:45:02]: I en debatt om norsk utenrikspolitikk ønsker jeg å reflektere litt rundt atomvåpenspørsmålet.

Verden kan være inne i en kritisk fase hva angår valg som tas i forhold til atomvåpen og nedrustning. For Norge og svært mange andre land, med og uten atomvåpen, vil atomvåpenspørsmålet også i framtiden være av stor sikkerhetspolitisk betydning. Det har vi ikke minst sett i diskusjonene om planene for et rakettskjold.

De siste par ukene har Nord-Koreas prøvesprengninger preget nyhetsbildet. I dag er det valg i Iran, og vi håper alle selvsagt på et utfall som vil øke sjansene for at landet vil gi opp sitt atomvåpenprogram.

Samtidig som kampen mot atomvåpen igjen vinner overskrifter, er kjernekraft på frammarsj verden over. Totalt er nesten 300 nye atomkraftverk nå under planlegging eller bygging på verdensbasis, ifølge anslag fra Teknisk Ukeblad. Det er verdt å merke seg at ingen steder er atomkraftens framgang så tydelig som den er i Asia. Gitt den dramatiske utviklingen, er det veldig betenkelig at det finnes så få vanntette skott mellom utvikling av atomkraft og atomvåpen.

Likevel er jeg nå litt håpefull. Grunnen til det er at det som er et av de mest spennende forslagene på nedrustningssiden på mange år, ser ut til å konkretiseres, nemlig opprettelsen av en internasjonal brenselbank under sty-

ring av IAEA. En internasjonal bank som leverer brensel til sivil bruk av kjernekraft, skal i hvert fall i teorien gjøre det unødvendig for land selv å måtte anrike uran, sett at en internasjonal brenselbank fantes. Å bruke unnskyldningen om at en driver egen anriking kun for sivil bruk, mens det kanskje egentlig er for utvikling av atomvåpen, vil bli vanskeligere å legitimere for omverdenen. Staters egentlige intensjoner vil kanskje komme klarere fram i lyset. Røde linjer blir lettere å definere.

Jeg pekte tidligere på Iran. En internasjonal brenselbank har vært skissert som en del av løsningen på Iran-problemet, og ikke uten grunn har vi i Senterpartiet og den rød-grønne regjeringen støttet dette prosjektet helhjertet. Rett over helgen skal Russland legge fram det første forslaget – som er ett av flere forslag som verserer – for en slik internasjonal brenselbank for IAEA.

Mitt sterke ønske og mitt håp er at Regjeringen på alle måter bidrar aktivt for å få realisert en slik bank, og få bygget ned de hindringene som finnes. Det viktigste for alles sikkerhet er kampen mot atomvåpen.

Ågot Valle (SV) [10:48:11]: Siden dette er min siste utenriksdebatt her i huset, vil jeg gjerne ha ordet litt mer.

For det første vil jeg takke både Marit Nybakk og sistnevnte taler for at de tar opp kampen mot atomvåpen. Den kan ikke tas opp for ofte.

For det andre vil jeg si til Svein Roald Hansen at jeg og andre EU-motstandere aldri har vært motstandere av samarbeid med EU – tvert imot.

Jeg er glad for at en enstemmig komité slår fast at internasjonal rettsorden er en grunnpilar i norsk sikkerhetspolitikk. Da er det viktig at det settes krav til alle land om å følge internasjonal lov og rett.

Det er forstemmende å se at Israel gang på gang bryter folkeretten og internasjonale vedtak uten at det får noen konsekvenser. Vi var en gruppe fra SV i Palestina for noen uker siden, og vi så hvordan okkupasjonen tar mange former og ødelegger livet til palestinerne. Det verste var de systematiske ødeleggelsene i Gaza. Det var åpenbart at sivile mål var bombet med vilje. Blokaden er total, og den gir Hamas makt, fordi den gir makt over forsyningene inn i Gaza.

I et møte med John Ging, som er leder av UNRWA i Gaza, etterlyste han det internasjonale samfunnets vilje til oppfølging av internasjonal lov, spesielt Genèvekonvensjonene. Dersom Israel får fortsette med å krenke humanitærretten, gir det næring til økt radikaliserings og ekstremisme, sa han. Han kom med en veldig klar advarsel, som jeg vil bringe videre til Stortinget: Da vil faren være sterk for at Gaza kan ende opp til å bli som Somalia.

Stortinget, Regjeringa og det sivile samfunnet er opptatt av implementeringa av sikkerhetsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Det har vi vært opptatt av mange ganger her i huset. Norad la nettopp fram en rapport om hvordan dette følges opp i Afghanistan. Jeg synes det er veldig bra at Norad evaluerer slike ting, og det viser jo at det er et stort forbedringspotensial.

To tøffe og modige kvinnelige parlamentarikere som SV hadde på besøk i Stortinget for litt sia, kunne bekrefte

det samme, og de kom med noen råd som jeg vil bringe videre til Stortinget. For det første må styrkene umiddelbart få opplæring i kvinners situasjon og politiske forhold, sett med kvinnebrillene på. Det er avgjørende at afghanske kvinner sjøl tar del i opplæringa, og at det skjer i samarbeid med det afghanske parlamentet og UNIFEM i Afghanistan. Det må etableres analyser og planer om hvordan kvinners sikkerhet kan bedres, og de må bringes inn i alle forhandlinger og forsoningsprosesser som foregår der.

Og så kom de med enda en oppfordring, at det nå bygges nettverk mellom disse modige parlamentarikerne og kvinner i parlamentene i vesten. Den oppfordringa bringer jeg videre når Stortinget sammen skal jobbe videre med disse sakene.

Odd Einar Dørum (V) [10:51:41]: Norges fredsengasjement er tidligere i debatten tatt opp generelt. Det skal ikke jeg gjøre. Jeg skal forholde meg til noe som faktisk nesten har fulgt meg hele mitt liv, og det er situasjonen på Sri Lanka. Jeg kjenner mennesker som bor der, og som har gjort et uegennyttig arbeid.

Jeg vet at Norge har vært inne i fredsprosessen lenge, gjennom skiftende regjeringer – både ved de som var i posisjon, og andre som satt i opposisjon, og som sitter nå. Jeg vet at vi har spilt forskjellige roller. Jeg valgte derfor i en spontanspørretime å stille spørsmål til bistandsministeren på en åpen måte om man i ettertid kunne stille spørsmål ved om noe kunne vært gjort annerledes, ved det som skjedde. Da valgte bistandsministeren å si at det var en viktig problemstilling. Han valgte selvfølgelig å si det samme som utenriksministeren sa, at partene har et svært og tungt ansvar. Han brukte eksempelet med Michael Collins, som under konflikten om Irland etter den første verdenskrig valgte å ta 80 pst. Han ble drept for det, men vant likevel. Så sa han at de som ofte krever 100 pst., får ingenting.

Det som lå i mitt spørsmål da – som jeg følte ble mot-tatt – og som ligger i mitt innlegg i dag, er at jeg tror det er klokt om ikke annet internt å gjennomgå hva vi har gjort. I mitt liv som praktiserende politiker i Norge har jeg lært meg at selv i de fleste sammenhenger hvor jeg har prøvd å spille en «gå imellom-rolle», og det har jeg gjort ganske mange ganger, har jeg etterpå vært nødt til å stille meg spørsmål om det var noe ved min måte å gjøre det på som det var grunn til å tenke over. Det er jo slik at bygger man relasjoner, er det selvfølgelig partene som har ansvaret, men selv en god megler har behov for å tenke over megler-situasjonen sin. Så jeg holder rett og slett innlegget for å be om at det blir gjort på en grundig og skikkelig måte. Jeg sier det fordi konflikten jo ikke er løst. Krigen er over, og det virker for meg som lesar, at Tigerlederen valgte å gå så totalitært ut og gjorde omtrent alle feil. Når man får en fredsavtale, tar du den ikke. Når det holdes valg, ber du dine støttespillere om å boikotte valget, slik at du sørger for at den kandidaten som var på fredssiden taper osv.

Mitt spørsmål er likevel stilt i dypt alvor. Jeg tror det er klokt å se igjennom hvordan vi selv har opptrådt. Jeg sier det ikke fordi jeg er ute etter å ta noen. Jeg sier det fordi livet alltid består i å lære noe. Kloke mennesker lærer all-

tid av sine handlinger, spesielt når de er gjort over tid, og fordi denne konflikten på mange måter ble så ekstremt blodig som den ble også i sluttspurten, så holder jeg innlegget på denne måten nå.

Det kan være behov for ettertanke, og det er ingen tvil om at Norge etter min mening spiller mange konstruktive roller i fredssammenhenger. Det er det ingen tvil om. Jeg er glad for utenriksministerens avgrensning, at vi er nøkterne. Men ettertanke, spesielt når det gjelder denne konflikten på Sri Lanka, tror jeg kan være nyttig for alle senere prosesser.

Morten Høglund (FrP) [10:54:57]: Jeg føler behov for å kommentere noen av de forhold som er tatt opp i løpet av debatten.

Representanten Bjørnstad hadde et spørsmål knyttet til vår FN-merknad, og at vi ikke var med på flertallets merknad. Jeg tror ikke det er den store forskjellen mellom oss og de andre i synet på FN. Vi følte behov for også å ta med noen kritiske merknader, men vi står bak ønsket om et relevant, effektivt FN, og ikke minst en internasjonal rettsorden.

Krigen i Afghanistan ble tatt opp av representanten Valle. Hun refererte vel også innledningsvis til hvordan SV var imot norsk deltakelse. En formulering ble brukt av representanten Valle om at krigen i Afghanistan har ført til mer terror. Samtidig var det også en kobling til at Fremskrittspartiet utelukkende vil bekjempe terror med militære virkemidler, som selvfølgelig er en grov overforenkling. Det vi kan se, er at i realiteten har SV i denne perioden vært med militært og sivilt i Afghanistan. Fremskrittspartiet har også i denne perioden vært med både militært og også sivilt, slik at jeg tror vi skal ta inn over oss realitetene. Forskjellene mellom SV og Fremskrittspartiet i praktisk politikk i Afghanistan er nå veldig liten. Den er kanskje større i retorikken, men jeg tror vi skal forholde oss til det som skjer på bakken.

Representanten Haga forenkler voldsomt, etter mine begreper, men at det er forskjell mellom Fremskrittspartiet og Senterpartiet i utenrikspolitikk, lever vi veldig godt med. Representanten Haga setter Fremskrittspartiet veldig på sidelinjen utenrikspolitisk. Samtidig var det jo Senterpartiet som på mandag satte spørsmålsteget ved hele Verdens handelsorganisasjon i en debatt i denne sal. Så hvem som er outsider, kan man jo med respekt å melde diskutere.

Utenriksminister Støre kom i replikkordskiftet inn på Sri Lanka, og representanten Dørum var også inne på Sri Lanka nå. Det er et sensitivt og viktig spørsmål. Jeg har forsøkt å være en støttespiller, men jeg opplevde tidlig i konflikten at mine kommentarer fort ble misbrukt av pressen på Sri Lanka. Jeg la veldig bånd på meg selv hele veien for å forsøke å være konstruktiv. Når Norge først hadde påtatt seg en rolle, var det viktig at ikke vi nasjonalt slo hverandre i ryggen. Det ville i hvert fall ikke tjene saken. Men nå i ettertid – vi kan jo snakke om hvorvidt vi er ferdige – må vi ha lov til å diskutere dette litt mer åpent. Det mener jeg at det kan være behov for.

Erna Solberg (H) [10:58:06]: Jeg synes at både prosessen foran stortingsmeldingen og selve meldingen har vært en verdifull del av det å løfte analysene av hvordan Norge står seg, og hvordan den internasjonale verden endrer seg. Analysene er kanskje endret på mange områder med hensyn til hva som er utfordringen i verdenssamfunnet, og hvordan norsk utenrikspolitikk skal tilpasse seg endringene, men jeg tror hovedsvaret er at mange av svarene er de samme som de har vært tidligere. Et lite lands interesser tjenes best av sterke internasjonale organisasjoner, et sterkt internasjonalt regelverk, av at et land har alliansetilknytninger, og at vi søker deltakelse der vi har behov for å få sagt vår mening, på flest mulige områder.

Jeg mener også at utviklingen internasjonalt de senere årene har forsterket behovet for felles løsninger. Det har minsket behovet for mer selvråderett for nasjoner, og økt behovet for mer fellesskap, felles løsninger og internasjonalt samarbeid.

Meldingen slår fast at europeiseringen legger klare rammer for norsk handlefrihet. Meldingen har en veldig god beskrivelse og virkelighetsoppfatning av hvordan EU påvirker oss på mange områder i vårt samfunn, og den peker på viktigheten av å sørge for at norske myndigheter kan være godt integrert i EU-prosessen for å fremme våre egne synspunkter. Det slo oss umiddelbart at denne beskrivelsen som Regjeringen har lagt frem, var et meget godt faktagrunnlag for den fremtidige europadebatten. Det blir da en relativt stor overraskelse at det Regjeringen kan være enige om, kan altså ikke regjeringspartiene i Stortinget støtte opp under. Vi har forsøkt å få Stortinget med på en betraktning om at denne delen av meldingen er av spesiell verdi fordi den utgjør en felles virkelighetsforståelse og kan danne et felles faktagrunnlag for europadebatten i fremtiden. Regjeringspartiene er ikke enige i at Regjeringens faktagrunnlag om Europa bør kunne fungere som en felles virkelighetsbeskrivelse. Mitt spørsmål til regjeringspartiene er egentlig: Hva er det de er uenige i i Regjeringens melding?

Jeg er glad for at utenrikskomiteen nå samles om å utrede våre erfaringer med EØS-avtalen og de fremtidige utfordringene. Det er ikke fordi vi skal ta omkamp i en utredning om hvilken tilknytningsform vi skal ha, men fordi det er viktig å se at når verden rundt oss endrer seg, når EU får flere medlemmer, frykter vi også at EØS-avtalen bidrar til en marginalisering som tilknytningsform for oss. Men la oss sjekke dette: Blir vi mer marginalisert? Får vi for lite innflytelse? Og: Er det på tide med en ny europadebatt? Det kan ikke noe offentlig utvalg bidra til å få til, men de kan kanskje danne noe regjeringspartiene kan være med på, nemlig en felles virkelighetsoppfatning av hvordan utviklingen går.

Dagfinn Høybråten (KrF) [11:01:32]: Utenriksministeren kan, som han sa, være fornøyd med både innstillingen og debatten når det gjelder enigheten om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk – det er bra for Norge – og det har vi alle et ansvar for å bidra til på det reelle grunnlag som måtte være til stede.

Men jeg synes nok utenrikskomiteens leder gikk litt

langt i sitt innlegg når han beskrev enigheten på rød-grønn side nærmest som en idyll. Man skal ikke være en skarp utenrikspolitisk observatør for å ha fått med seg at det er sterke spenninger i den rød-grønne alliansen i utenrikspolitikken. Men rett skal være rett: Man har blitt enige om å være uenige i NATO-spørsmålet, i EU/EØS-spørsmålet, og man har «fightet» seg gjennom en del tøffe slag både i regjeringsforhandlinger, i Regjeringen, her i salen og ute på plenen utenfor Stortinget. Det handler om Israel-boikott, det handler om hvor i Afghanistan norske soldater skal være, det handler om kampfly og rakettskjold, og det handler om globalisering osv. Men la nå det ligge. På tampen av denne debatten skal jeg ikke dra opp en ny runde om det. Derimot føler jeg et behov for etter replikkvekslingen mellom Anne Margrethe Larsen og utenriksministeren om de globale fondene å minne både Venstre og resten av Stortinget om at vi for få dager siden behandlet St.meld. nr. 13. En enstemmig komité sa følgende:

«Komiteen har med tilfredshet notert seg at Regjeringen kan opplyse at disse fondene på få år har opparbeidet seg framtreddende roller på sine områder, både når det gjelder størrelse og resultater. Regjeringen mener at fondene og FN-systemet utfyller hverandre godt og stimulerer hverandre til å gjøre en solid innsats. Fondene kan vise til gode resultater i løpet av få år. Komiteen har merket seg at dette er mulig gjort blant annet av FN-systemet, som på sin side er avhengig av fondene for å kunne skape egne resultater. Det er viktig at den fremtidige utvikling av FNs strukturer tar høyde for tilknytnings- og vertskapsfunksjoner for de internasjonale fondene som ivaretar deres særpreg og fleksible roller og samtidig gir dem en plass i den globale samarbeidsarkitekturen.»

Jeg tror det er viktig for det videre arbeid med Norges innsats både gjennom disse fondene og i FN generelt at dette slås fast som en enstemmig holdning fra Stortingets side.

Heikki Holmås (SV) [11:04:14]: Jeg ønsker å ta opp spørsmålet om atomvåpen på grunn av at jeg mener det finnes et rom i verden i dag for å diskutere atomvåpenenes rolle i den framtidige sikkerhetsstrukturen i verden. Her i Norge har vi tatt som utgangspunkt at vi bl.a. ikke investerer våre penger, våre pensjonsfondspenger i atomvåpen. Det er bare Fremskrittspartiet som mener vi bør gjøre det. Vi følger opp hele ønsket, som bl.a. Barak Obama brakte på banen, om å sørge for å jobbe for en atomvåpenfri verden. Jeg må innrømme at da jeg under den amerikanske valgkampen satt og fulgte med og så på Barak Obamas tale i Berlin, ble jeg veldig oppmuntret. Der ytret han nettopp det ønsket, altså ønsket om å jobbe hardt i retning av en atomvåpenfri verden. Da mener jeg at det må være mulig å følge opp den retorikken.

Vi ser at det har vært amerikanske og europeiske tidligere statsledere som har vært på banen og sagt at vi trenger en reorientering og et nytt fokus i denne debatten. Vi har også hatt tidligere norske statsministere og utenriksministere som har vært på banen og sagt at her gjelder det å gripe sjansen og få opp en diskusjon.

Jeg sitter selv i den komiteen i NATOs parlamentarikerforsamling som nettopp jobber med spørsmålet om ikke-spredning, der situasjonen både i Iran og Nord-Korea er sentrale, og der det jo foregår en skikkelig debatt. Og jeg ble veldig glad da Jens Stoltenberg på NATOs parlamentarikerforsamling her i Oslo tok opp akkurat spørsmålet om atomvåpen, og sa at dette er en ting vi er nødt til å diskutere.

Jeg mener at vi bør benytte det rommet som finnes i debatten, til å diskutere hvordan vi kan bevege oss nærmere en situasjon der vi har mindre atomvåpen i verden. Det er ingen tvil om, sånn som Marit Nybakk var inne på i sitt innlegg, at hovedansvaret for den videre nedrustningen ligger hos de to nasjonene som har de største lagrene av strategiske atomvåpen i dag. Men vi må også se på andre grep. Vi må være med på å åpne den debatten.

Fra SVs side synes vi at i forbindelse med diskusjonen som nå kommer opp om NATOs strategiske konsept – der amerikanerne senere i år antakeligvis kommer på banen – bør vi ut fra den rollen vi har i sjulandsgruppen, være med på å bringe opp en debatt om vi bl.a. bør diskutere – og fra vårt synspunkt fjerne – NATOs førsteslagsstrategi. Det bør tas opp en diskusjon om dette i forbindelse med det strategiske konseptet. Vi bør diskutere og fra vårt synspunkt også gå inn for at Europa skal bli en atomvåpenfri sone. Her finnes det et rom i debatten, og der har Norge en rolle å spille før debatten er låst.

Svein Roald Hansen (A) [11:07:30]: Bare en kort kommentar til representanten Ågot Valle, som understreket at det hun kalte nei-siden, ikke er imot at vi samarbeider med EU. Det er for så vidt betryggende, men jeg tror ikke vi kan betegne vårt forhold til EU som at vi samarbeider med EU. Vi er dypt integrert i EU-samarbeidet. Vi er faktisk mer integrert i EU-samarbeidet enn medlemslandet Storbritannia.

EØS-avtalen er ikke et samarbeid om det indre marked. Det gjør oss til en del av det indre marked, hvor vi må implementere det lovverket som EU-landene først har blitt enige om på sin side gjennom en litt spesiell mekanisme fordi vi ikke skal være medlem.

Det som skaper utfordringene for det demokratiske underskuddet og våre muligheter til å ivareta våre egne interesser, er at vi har denne spesielle konstruksjonen hvor vi ikke er en del av beslutningsprosessen. Slik sett tror jeg det å få en gjennomgang, en utredning eller hva man vil kalle det, som virkelig får disse perspektivene på bordet i neste periode, vil være veldig nyttig og et godt grunnlag for debatten. Jeg tror veldig få har tatt inn over seg det som har skjedd de siste 15 årene, nemlig at hver gang EU har utvidet sitt samarbeid til nye områder, enten det er nye samarbeidsprosjekter innenfor utdanning, innenfor folkehelse, når det gjelder media eller når det gjelder internett, har vi rukket opp hånda og sagt at vi vil være med. Det er det ingen som har vært imot, fordi vi synes det er veldig fornuftig.

Grunnlaget for at vi kan være med på dette brede samarbeidet i Europa, er for det første at det er noen land som er villige til å vedlikeholde og videreutvikle EU-samar-

beidet. Hvis alle hadde tenkt som Norge, at vi skal være med på det vi har lyst til og ikke det som kanskje er litt mer krevende for oss, hadde ikke dette eksistert. Det andre fundamentet for dette er EØS-avtalen, som gir grunnlaget for at også vi kan være med på ting som alle synes det er fornuftig at land samarbeider om.

Å kalle dette et samarbeid mellom Norge og EU tror jeg er å strekke begrepet samarbeid litt lenger enn det vi vanligvis tenker på det. Vi er dypt integrert i det. Vi er en del av det samarbeidet som et lite flertall sa nei til at vi skulle bli medlem av for 15 år siden. Det har vært et sånt taushetens slør over denne realiteten i norsk politikk, nettopp fordi selve medlemskaps spørsmålet har vært en slik sår og vanskelig sak. Forhåpentligvis kan refleksjon rundt dette endre også på den sårheten, slik at vi kanskje kan ta stilling til dette på et mer informert grunnlag når vi nærmer oss slutten av neste periode.

Inge Lønning (H) [11:10:42]: Utenrikskomiteens leder skrøt i sitt innlegg uhemmet av den utenrikspolitiske enighet og handlekraft som denne regjering har vist. Han sa at det viser at de skremmebildene som ble fremført i valgkampen sist, var uten grunnlag.

Nå vet ikke jeg hvilke skremmebilder det siktes til, men i hvert fall for min del var det som ble påpekt i valgkampen sist, at det ville medføre noen problemer hvis den etablerte utenriks- og sikkerhetspolitiske opposisjon i Stortinget gjennom alle år flyttet over i regjeringskvartalet, fordi det er første gang i norsk historie at man har en koalisjon hvor de deltagende partier er grunnleggende uenige på det området som er Kongens, det vil si Regjeringens, eneansvar, nemlig utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Det begynte ved inngangen til denne stortingsperiode ved at en stor del av SVs stortingsgruppe flyttet ut av stortingssalen og ut på plenen utenfor. Det ble med rette påpekt at det skapte noen problemer. I en debatt tidligere denne uken erklærte SVs parlamentariske leder i en helt annen sak at i denne, som i alle andre saker, stiller SV seg bak Regjeringen. Man har i løpet av fire år forflyttet seg fra å stå foran Stortinget til å bli plassert bak Regjeringen!

Dette medfører for norsk utenrikspolitisk debatt et demokratisk underskudd av ganske stort omfang. Det betyr nemlig at i den utstrekning det fremdeles er en utenriks- og sikkerhetspolitisk opposisjon, er den ikke synlig og hørbar i det offentlige rom, og i hvert fall ikke der hvor den hører hjemme, i stortingssalen. Den er i stedet bare til stede i bakrommene, bak lukkede dører i Regjeringen. Det er etter mitt skjønn ikke noe fremskritt. Det representerer et betydelig demokratisk underskudd. At det også må representere betydelige problemer for de partier som har låst seg sammen til å late som om de er enige nok til å ha ansvaret for utenriks- og sikkerhetspolitikken, er ikke en hodepine for oss andre, men det er det demokratiske underskudd, nemlig at vi ikke lenger har noen synlig og hørbar utenrikspolitisk opposisjon i Norge. Det er en betydelig omkostning. De som på andre områder er veldig opptatt av demokratiske underskudd når det forekommer andre steder i verden, burde kanskje interessere seg litt for det når det så iøynefallende også forekommer i Norge.

Det tales nå som om den utenrikspolitiske enigheten har karakter av et vegg-til-vegg-teppe, som er like omfattende som gulvteppet her i stortings salen. Alle vet at det ikke er tilfellet.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:13:58]: Det må jeg si var en underlig innføring i demokrati! At det folket har bestemt i valg, og at tre partier som sier seg rede til å danne regjering, danner regjering og styrer i fire år, at det er et demokratisk og utenrikspolitisk underskudd – underlig!

Det er klart at når det er tre partier, er det ikke ett parti. Det er ikke enighet i alle saker, men man diskuterer seg fram til enighet. I den forrige regjeringen var det ett parti som var sterk tilhenger av EU-medlemskap, to var det ikke. De fant en vei i europapolitikken, et sentralt område for Norge.

Vi har også funnet gode veier i denne regjeringen. Jeg er helt enig i den analysen som sier at vi står oss meget godt når vi ser tilbake på regnskapet. Norsk utenrikspolitikk er godt forankret i en lang tradisjon, samtidig med vilje og evne til å ta nye initiativer og føre til forandringer. Jeg vil mene at vi gjerne skulle hatt ansvar og flertall alene, som alle partier skulle ønske. Men det har vært en berikelse at det har vært flere partier, og nettopp positivt at det nå er slik at alle norske partier, med et hederlig og velkomment unntak, har hatt regjeringsansvar.

Og det er en utenrikspolitisk opposisjon i Norge i dag som er meget tydelig, og det er Fremskrittspartiet, som her, som på andre områder, har andre holdninger, andre tilnærminger og andre vurderinger av hvordan Norge skal fremme sine interesser.

Til representanten Dørum vil jeg si: Ja, det er et godt og viktig poeng å evaluere erfaringer. Jeg kan bare forsikre om at vi selvfølgelig kommer til å evaluere erfaringer også med Sri Lanka-engasjementet. Det har skjedd en betydelig metodisk opprustning i Utenriksdepartementet av hvordan vi vurderer den typen engasjementer. Problemet/muligheten her er jo at saken ikke er over. Det er nesten 300 000 mennesker som lever i leire, sterkt utsatte, så jeg vil jo mene at Norge her skal følge utviklingen nøye, og også være bevisst på at vi fortsatt har en spesiell posisjon i forhold til konflikten på denne øya, og kan vi bidra til framgang, skal vi i hvert fall ikke avvise det i utgangspunktet.

Så vil jeg si til Heikki Holmås at det er helt riktig – jeg er helt enig i den analysen – at det er rom på atomområdet. Det Obama og andre har sagt da de kom til makten, er ting som denne regjeringen har jobbet for i fire år. En visjon for en verden uten atomvåpen har Norge jobbet for gjennom sjulandsinitiativet, og vi har fått internasjonal oppmerksomhet om det.

Da jeg som utenriksminister takket dem som nå går ut av utenrikskomiteen, var det flere jeg ikke nevnte. Det illustrerer at det er en utfordring for dette stortinget at erfarne utenrikspolitikere ikke kommer til å være her i neste periode. Det gjelder selvfølgelig representantene Olav Akselsen, Åslaug Haga, Ågot Valle, i tillegg til Finn Martin Vallersnes og Vidar Bjørnstad. Og som jeg tidligere har

sagt, og som jeg gjentar her: Ingen god debatt uten Inge Lønning! Så vi kan se fram til kommende debatter med begrenset begeistring og kommer til å savne ham også her i utenriksdebattene.

Inge Lønning (H) [11:17:08]: Jeg bad om ordet for å stille savnet i hvert fall for et øyeblikk.

Utenriksministeren ble åpenbart overrasket over min bruk av begrepet demokratisk underskudd. Det var det vel for så vidt også hensikten at han skulle bli. Det jeg forsøkte å peke på, som en motforestilling til den fremstilling tale-re fra regjeringspartiene har gitt av det nærmest perfekte i den nåværende regjeringskonstellasjonen når det gjelder å ivareta norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, er bare at alt i denne verden har en omkostning, og det å flytte den etablerte utenrikspolitiske opposisjon fra parlamentet og inn i regjeringskvartalene etterlater med nødvendighet et tomrom i den offentlige debatt om utenriks- og sikkerhetspolitikk. Og det etterlater i hvert fall et vakuum i Stortinget. Jeg tror ikke det er riktig å si som utenriksministeren, at Fremskrittspartiet dekker det vakuumet, fordi de særstandpunktene Fremskrittspartiet har, som også fremkommer i denne innstillingen, er av helt marginal karakter sammenlignet med det fundamentale skillet som går mellom partier som er tilhengere av den alliansetilknypningen Norge har hatt i 60 år, og partier som er motstandere av den – og hele tiden har profilert seg og faktisk skylder sin eksistens det forhold at de er motstandere nettopp av alliansepolitikken og NATO-medlemskapet og alt det som følger med.

Det har faktisk vært det fundamentale skillet i norsk utenrikspolitisk debatt gjennom 60 år, og det at det skillet ikke lenger kommer til orde i parlamentet når man diskuterer en stortingsmelding om norsk utenrikspolitikk, var det jeg siktet til med bruken av uttrykket demokratisk underskudd. Man kan selvfølgelig, hvis man vil være veldig nøyaktig, i stedet kalle det et parlamentarisk underskudd, men det er faktisk omkostningen ved at den utenrikspolitiske opposisjon flytter inn i regjeringskvartalene, og dermed ikke lenger kommer til orde i det offentlige rom. Omkostningene som partiene som deltar i dette, må betale, er, som sagt, andre uvedkommende, men den omkostning at det som fantes av klare skillelinjer når det gjelder Norges hovedorientering i alliansepolitikken, ikke lenger er til stede i hørbar og synlig form, er et problem. Trøsten må være at etter valget til høsten kommer den helt sikkert tilbake igjen, og da kommer den til å ha akkurat samme karakter som før.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:20:20]: Det må være konservatismens kjerne ikke å ville gi slipp på skiller, og det som har eksistert i 60, er det vondt å se kanskje ikke eksisterer lenger. Jeg er ikke i tvil om at man kan lese både SVs program og Senterpartiets program og finne vurderinger som avviker fra det som er retningen i innstillingen vi har debattert her i dag. Men det er vel nesten uærbødig å si til representanten Lønning at han får lese innstillingen. Partiene stiller seg bak det som står der. Det er det som teller i parlamentarisk sammenheng. Så er

det også slik at man har vurdert de uenighetene man kan ha om de ideelle mulighetene i verden som håndterbare i forhold til det man kan få til ved å gå sammen. Men hvis det skulle gå slik som representanten Lønning håper – og som det ikke kommer til å gå – nemlig at det blir endringer på dette ved valget, er jo hans parti rede til å flytte inn i regjeringskontorene med Fremskrittspartiet, som han mener står for helt marginale forskjeller i forhold til Høyre. Det synes jo jeg er ganske overraskende når det gjelder et parti som ønsker å halvere Norges innsats for solidaritet i verden, som har en partileder som mener at FN er en trussel mot verdensfreden, og som var for deltagelse i krigen i Irak. Er dette marginale problemstillinger? Et fremskrittsparti som er dobbelt så stort som Høyre, kommer nok til å veie i den sammenheng, og da får vi se hvordan det vil bli vurdert om det kommer slike debatter. Men de debattene tror jeg mer vil bli i mediene og ikke i salen, for det kommer ikke til å bli virkelighet.

Presidenten: Ågot Valle har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Ågot Valle (SV) [11:22:06]: Jeg kan jo bekrefte at i programmet som vi går til valg på, ligger det nyanser av uenighet partiene imellom. Men det er jo berikende. Det er det som har gjort at vi befinner oss veldig vel med å være i regjering og ha vært med på å kunne flytte norsk utenrikspolitikk. Hvis en går tilbake og leser tidligere debatter, ser en hvor villig Høyre og Fremskrittspartiet uansett har vært til å følge USA. Det er bare å se på debatten rundt engasjementet både i Irak og i Afghanistan. Denne regjeringen har tort å være uavhengig, har tort å tale imot Bush-regimets herjinger. Den har tort å tale med klar stemme når det gjelder rakettskjoldet, når det gjelder nedrustning og når det gjelder politikken i Palestina. Det er vi veldig glad for å ha vært med på, og det vil gjerne være med på også seinere.

Presidenten: Inge Lønning har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til ein kort meknad, avgrensa til 1 minutt.

Inge Lønning (H) [11:23:26]: Både utenriksministeren og jeg er tydeligvis sterke i troen når det gjelder hva som kommer til å skje i september. Men trosspørsmål diskuterer jeg nødvendig i Stortinget.

Det jeg har forsøkt å peke på, er at det representerer et problem når det partiet som fra skapelsen av har definert seg som det utenrikspolitiske alternativet i Norge, i dag har valgt å plassere seg bak Regjeringen, simpelthen fordi det nødvendigvis medfører at SV i dag er medansvarlig for og stiller seg bak praktisk talt alle de standpunkter som partiet gjennom hele sin historie har vært imot, og som de i denne sal kritiserte sønder og sammen da de var i opposisjon. Det innebærer jo at SV, som resultat av denne regjeringskonstellasjonen, er blitt det de selv foraktfullt i forrige periode karakteriserte som en puddel – til og med en nystriglet puddel.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

(Votering, sjå side 3641)

Sak nr. 2 [11:24:43]:

Innstilling fra utenrikskomiteen om norsk humanitær politikk (Innst. S. nr. 307 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 40 (2008–2009))

Marit Nybakk (A) [11:25:12] (ordfører for saken): Egentlig kunne vi ha diskutert disse to sakene i samme debatt, fordi St.meld. nr. 40 ikke bare dreier seg om humanitær bistand, men også om humanitært diplomati, humanitær politikk og humanitærretten. Det er faktisk vanskelig å skille det som står i denne meldingen, fra den debatten vi nå har hatt om stortingsmeldingen om utenrikspolitikk. Jeg skal likevel gå gjennom noen av de områdene som er nevnt i meldingen, og det som innstillingen også slutter seg til.

Jeg starter med å gjengi noe Erik Solheim har sagt, nemlig at humanitær bistand og humanitært engasjement er nødvendig i krisesituasjoner, i sårbare stater, i post-konfliktområder, ved naturkatastrofer. Politikk er likevel viktigst.

Da Stortinget behandlet stortingsmeldingen om forebyggende humanitær bistand i april i fjor, var en samlet utenrikskomité nettopp opptatt av sammenhengen mellom nødhjelp, langsiktige bistandsprosjekter og utviklingspolitikk.

Forebygging av humanitære katastrofer og krisehjelp er viktig for fattigdomsbekjempelse og for å nå FN's tusenårsmaal. Sårbarhet for humanitære katastrofer og miljøødeleggelser er i stor grad synonymt med fattigdom. For å skape utvikling må vi sikre at de enkelte lokalsamfunn er robuste. Samtidig er det å nå tusenårsmaalene også viktig for å forebygge kriser og humanitære katastrofer. Det dreier seg om varige strukturelle endringer som forebygger katastrofer, fjerner fattigdom og sikrer en bærekraftig utvikling. En viktig erkjennelse er at samspillet mellom humanitær og langsiktig bistand er viktig. Men det er også samspillet mellom bistand og viktige strukturelle utviklingsprosesser.

Etter at Riksrevisjonen og kontrollkomiteen i Innst. S. nr. 150 for 2008–2009 påpekte disse sammenhengene, utdyper St.meld. nr. 40 den norske engasjementspolitikken på det humanitære området som en del av en samlet utenriks- og utviklingspolitikk. Komiteen understreker hvor viktig det er at land har kapasitet til å beskytte sine innbyggere mot konflikt og krise og gi dem trygge rammer for menneskelig og økonomisk utvikling. Som jeg sa i mitt innlegg i forrige sak: Dessverre har humanitært arbeid, folkeretten og nødhjelp hatt svært så trange kår i den senere tid. Det verste er kanskje det som skjer på Sri Lanka. I krigen mellom regjeringsstyrkene og tamiltigrene ble det tamilske folket, inkludert tigrene, regelrett slaktet ned. Bare historien vil fortelle hvorvidt dette blodbadet var et folkemord. Regjeringen nektet FN og andre hjelpeorganisa-

sjoner adgang til området. Vi så noe av det samme under syklonen i Burma, der det brutale militærregimet sa nei til utenlandsk humanitær bistand. Under andre naturkatastrofer har vi faktisk sett at myndighetene ikke i tilstrekkelig grad har bidratt til at befolkningen har fått den hjelpen de hadde behov for. Selv i New Orleans var det dessverre en realitet. Samfunnssikkerhetssystemet i delstaten virket ikke. Dette er alvorlig.

Vårt utgangspunkt må være at humanitære verdier er universelle. Sårbare mennesker, mennesker i nød, i krig og i konflikt har rett til å få nødvendig hjelp og rett til å bli beskyttet mot overgrep. Men vi har dessverre flere eksempler i nyere historie på at verdenssamfunnet, FN inkludert, har stått passive og handlingslammet mens regimer har begått overgrep mot egen befolkning eller på andre måter har bidratt til lidelser.

Det var en milepæl for FN da toppmøtet i september 2005 vedtok Responsibility to Protect. Vi har hatt en grundig debatt om dette vedtaket tidligere i forbindelse med en interpellasjon fra representanten Vallersnes. Meldingen understreker at enigheten om Responsibility to Protect reiser nye utfordringer når det internasjonale samfunnet stilles overfor konkrete situasjoner der prinsippet viser seg vanskelig å operasjonalisere. Det er likevel avgjørende at FN-vedtaket fra 2005 konsolideres og ikke undergraves.

Gjennom å forplikte folkeretten må det etableres forpliktelse til å følge opp intensjonene i praktisk handling. Kanskje trenger vi et nytt humanitært diplomati, som meldingen spør om, om nødvendigheten av og retten til tilgang til nødlidende, og sikkerhet for hjelpeorganisasjonene.

Så kommer det også stadig nye grupper av sårbare mennesker – de som bor i slumområdene rundt de store byene, eller rett og slett eldre mennesker uten økonomisk sikkerhetsnett. I tillegg kommer klimaflyktninger, som ofte faller utenfor de rettigheter og den assistanse som flyktninger har krav på i henhold til FN's flyktningkonvensjon. Noen er internt fordrevne, andre oppfattes som migranter. Det er viktig å drøfte den folkerettslige situasjonen for denne gruppen og sørge for at de får den beskyttelsen som de har krav på. Komiteen gjentar derfor sin merknad om klimaflyktninger fra april i fjor.

Også jeg vil få understreke at flere kvinner enn menn rammes under katastrofer. Flere kvinner enn menn dør faktisk i konflikter. Syv av ti som rammes av sult, er kvinner. Kvinner og småjenter på flukt er særlig utsatt for vold og seksuelle overgrep i forbindelse med væpnede konflikter. Siden flertallet av verdens fattige er kvinner, er de også mer sårbare i katastrofesituasjoner. Dette gjelder faktisk også i et rikt land som Japan – det var i hvert fall et rikt land. Under jordskjelvet i Kobe i 1995 døde halvannen gang så mange kvinner som menn, fordi eldre kvinner bodde i dårlige hus. Jeg viser for øvrig til den norske handlingsplanen for å følge opp Sikkerhetsrådsresolusjon 1325, og til behandlingen av kvinnemeldingen og utviklingsmeldingen.

Så har jeg en liten oppfølging til det som Ågot Valle tok opp i forrige sak. Jeg tror at når det gjelder Afghanistan, er det for det første helt vesentlig at de styrkene som sendes ut, har skikkelig opplæring om resolusjon 1325. For

det andre tror jeg dette igjen understreker at vi må ha flere kvinnelige soldater og offiserer i våre styrker i muslimske land. Dette gjelder ikke bare i Afghanistan. Hvis vi f.eks. skulle gå inn i Darfur på et eller annet tidspunkt, er det helt nødvendig også der. Det tar jo også 1325 til orde for.

Til slutt: Meldingen utdyper og kvitterer ut Riksrevisjonens forvaltningskritikk på dette feltet, bl.a. ved å vise til den femårige strategien som ble lagt fram i september 2008.

For øvrig – bare slik at det er sagt: En enstemmig komité slutter seg til de humanitære prioriteringene som foreslås i meldingen.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:32:48]: Jeg er enig med representanten Nybakk i at det er bra at disse meldingene er sett i sammenheng, og jeg gleder meg over at vi her har en helt enstemmig innstilling på dette viktige området for Norge. Jeg skal begrense meg til noen observasjoner.

Først vil jeg takke komiteen for at det var mulig å få dette i havn, for det ble dårlig tid. Men det er veldig bra at de to er kommet samtidig og ender i Stortinget samtidig. Det gir en fin fason på en utenrikspolitisk debatt på slutten av denne sesjonen.

Konflikten i Gaza og på Sri Lanka har gitt oss en leksjon i hvor effektivt nasjonale myndigheter kan legge hindringer i veien for nødvendig hjelp. Det er en stor dagsorden vi må reise, jeg var inne på det i mitt tidligere innlegg. Det er altså ikke slik at vi kan ta humanitære prinsipper for gitt. Vi må jobbe hardere for at humanitærretten og prinsipper som humanitet, nøytralitet, upartiskhet og uavhengighet skal bli respektert. Dette er avgjørende for å sikre at nødlidende skal få hjelp raskt.

Nye grupper av nødlidende vil trolig komme til å stå i sentrum i årene framover. Det er slumboere, et økende antall eldre mennesker, kvinner – som ikke er en ny gruppe, men deres utsatthet er kjent, og her får vi ny kunnskap. Og, som komiteen har tatt opp, vi har utfordringer fra klima. Når det gjelder komiteens ønske om å få en folkerettslig vurdering av den saken, deler jeg den holdningen. Vi har diskutert det tidligere, men klimaflyktninger er et vanskelig og til dels omstridt begrep. Det finnes lite forskning og kunnskap om dette temaet. I Utenriksdepartementet har vi støttet Flyktninghjelpens utredningsarbeid på området, og temaet diskuteres også under klimaforhandlingene i Bonn, som finner sted i disse dager. Jeg tror at disse forhandlingene vil teste ut både selve begrepet og de utfordringene det reiser. Deretter må vi se nærmere på hvor og hvordan vi kan følge opp debatten i andre fora. Blant andre Flyktninghjelpen og FN's høykommissær for flyktninger er det naturlig å diskutere dette med.

Over 20 millioner mennesker ble i 2008 fordrevet på grunn av klimarelaterte naturkatastrofer – flom, tørke, ekstremvær. I tillegg regner vi med at 16 millioner ble fordrevet på grunn av naturkatastrofer som ikke skyldes klimaendringer, som jordskjelv, vulkanutbrudd og tsunamier. Det sier noe om hvor stor utfordringen er.

Jeg mener vi med denne meldingen har formulert klare prioriteringer for norsk humanitær bistand, norsk humani-

tært diplomati, norsk humanitær assistanse og vår innsats for en mer bærekraftig og motstandsdyktig sosial utvikling i de landene vi samarbeider med.

Vi trenger et fornyet humanitært diplomati om tilgang til nødlidende, sikkerhet for humanitært hjelpepersonell og større nasjonal innsats på forebyggings- og tilpasningssiden, og vi trenger flere giverland rundt bordet. Jeg mener det er viktig at særlig G20-landene, som nå konstituerer seg – verdens mektigste klubb blir det – øker sine bidrag til multilateral innsats betydelig i årene som kommer. Mange av dem grenser opp til verdens konfliktområder, og vi blir direkte eller indirekte berørt av dem. Noen av dem, som Kina, India og Japan, opplever selv ofte omfattende naturkatastrofer.

Til sist har Regjeringen styrket forvaltningen av den humanitære bistanden, slik at den nå i større grad raskt og effektivt skal komme fram til menneskene som den er ment å hjelpe. Vi følger opp Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon, som nylig har vært behandlet av Stortinget. Vi skal bli bedre til å se drift og investeringer i sammenheng – for å bruke et slikt uttrykk. Vi kan ikke forvalte norske bistandsmidler på en fullgod måte uten at det avsettes tilstrekkelige ressurser til forvaltning og oppfølging.

Vi styrker også samarbeidet med de frivillige organisasjonene. Med forbehold om Stortingets samtykke går vi et skritt videre i utviklingen av den norske tradisjonen med samarbeid med organisasjonene, ved å legge til rette for en klarere profil i samarbeidet med de enkelte organisasjonene, og ikke minst med mer langsiktighet i de avtalene vi inngår, noe som skaper bedre forutsigbarhet for organisasjonene. Samtidig vil vi følge opp tildelingene på evalueringssiden på en mer systematisk måte enn før, i samarbeid med bl.a. NORAD.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

(Votering, sjå side 3642)

Sak nr. 3 [11:37:07]

Innstilling frå utanrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av vedtektene av 26. januar 2009 om opprettelse av Det internasjonale byrået for fornybar energi (IRENA) (Innst. S. nr. 308 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 80 (2008–2009))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

(Votering, sjå side 3642)

Sak nr. 4 [11:37:35]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken (Innst. S. nr. 304 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 25 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske frå kommunal- og forvalt-

ningskomiteen vil presidenten foreslå at taletida blir avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe og 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gjeve anledning til tre replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av Regjeringa innafor den fordelte taletida.

Vidare blir det foreslått at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Björg Tørresdal (KrF) [11:38:37] (ordfører for saken): Kommunal- og forvaltningskomiteen har behandlet St.meld. nr. 25, som legger til grunn at alle skal ha reell frihet til å bosette seg der de vil. Det handler om å sikre likeverdige levekår og å ta ressursene i hele landet i bruk. Det er bred enighet i komiteen om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret i landet og videreutvikle vårt flotte mangfold når det gjelder historie, kultur og ressurser.

En samlet komité deler målene og ambisjonene i meldingen. Uenigheten i komiteen er knyttet til hvilke politiske grep som vil sikre reell valgfrihet når det gjelder bosetting, og det er ulikt syn på om stortingsmeldingen vil gi noen effekt mot sentraliseringen.

For å motvirke sentraliseringen er vi avhengige av en offensiv og omfattende distriktspolitikk. Det er enighet om å føre en regionalt differensiert politikk på flere politikkområder. I innstillingen fra komiteen berøres derfor en rekke tema på flere politikkområder, og jeg regner med at komiteens medlemmer fra de ulike partiene vil redegjøre for sine prioriteringer og forslag i den videre debatten.

Hele komiteen mener at alle kommuner trenger innsats for samfunnsutvikling, ikke bare de næringsssvake, slik stortingsmeldingen legger opp til. Men komiteen ser at næringsssvake kommuner trenger en ekstra innsats. Et bredt flertall i komiteen, bestående av regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener at områder og kommuner med små arbeidsmarkeder, nedgang i folketallet og ensidig næringsstruktur har særlige utfordringer. Skal en sikre bosetting i Distrikts-Norge, må det selvsagt være gode muligheter til arbeid.

Også tilgang på bolig er en grunnleggende forutsetning for å nå målet om reell frihet til bosetting. Enkelte distrikter opplever fraflytting fordi det er mangel på egnede boliger. Folk som ønsker å flytte fra enebolig til blokkleilighet, må flytte nærmere tettsteder eller byer. Komiteen mener at det gjennom Husbanken må stimuleres til at kommunene legger til rette for bygging av ulike typer boliger. Det er vanskeligere å få til nybygging i distriktene fordi byggekostnadene ofte er høye i forhold til markedsverdien. Det gjør det mer risikofyllt å bygge i distriktene.

Et bredt flertall i komiteen, alle utenom Høyre og Fremskrittspartiet, mener det er viktig å styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør. Gjennom forvaltningsreformen fikk fylkeskommunen tilført flere oppgaver som styrker denne rollen: eierskap i Innovasjon Norge, overføring av øvrige riksveier, regionale forskningsfond og økt ansvar på kulturområder. Det er også viktig at det over-

føres tilstrekkelige midler til disse oppgavene, dersom fylkeskommunen skal ha sjanse til å ivareta oppgavene. Alle fylkeskommuner må tilføres tilstrekkelige regionale utviklingsmidler.

En samlet komité ser på MERKUR som et viktig redskap for å sikre befolkningen på mindre steder tilgang til grunnleggende daglige tilbud av varer og private tjenester, og ser positivt på at erfaringene fra MERKUR også kan komme bensintilbydere til gode.

Komiteen mener at det skal etableres en egen ordning med investeringsstøtte til nærbutikker som deltar i MERKUR-programmet. Komiteen ber derfor Regjeringen legge fram forslag om hvem som skal forvalte en slik ordning. Investeringsstøtten skal komme i tillegg til ordningen med utviklingsstøtte. Komiteen vil understreke viktigheten av at en slik investeringsstøtteordning er på plass i løpet av 2010.

Så til slutt: Nord-Norge har spesielle utfordringer knyttet til spredt bosetting, lange avstander og små arbeidsmarkeder, og skal prioriteres i den distriktpolitiske innsatsen. Kristelig Folkeparti mener at Namdalen i Nord-Trøndelag har mange av de samme utfordringene som de tre nordligste fylkene, og bør få Nord-Norge-vilkår og innlemmes i ordninger som gjelder de tre nordligste fylkene.

Kristelig Folkeparti er opptatt av at vi virkelig skal nå intensjonene som ligger i navnet på St.meld. nr. 25, nemlig «Lokal vekstkraft og framtidstru». Det er sterke ord – «vekstkraft og framtidstru». Meldingen har tiltak som nytt næringshageprogram, handlingsprogram for ungt entreprenørskap, mentorordning for gründere og styrking av fylkeskommunen – en rekke tiltak, men er de sterke nok til å stoppe sentraliseringen og øke bolysten i distriktene?

Kristelig Folkeparti mener at det trengs en enda mer offensiv politikk enn det flertallet legger opp til på flere områder. Skal vi få sving på boligbyggingen, må vi vurdere nye og modige grep, som distriktstilskudd gjennom Husbanken og momsrefusjon for bygging av boliger i grise-grendte strøk, og vi må våge å vurdere næringspolitiske tiltak, som jeg kommer tilbake til senere i debatten.

Jeg tar opp det forslaget Kristelig Folkeparti er med på.

Presidenten: Representanten Bjørg Tørresdal har teke opp det forslaget ho refererte til.

Inger Løite (A) [11:44:03]: Stortingsmeldingen vi behandler i dag, Lokal vekstkraft og framtidstru, er en oppfølging av St.meld. nr. 21 for 2005–2006, Hjerte for heile landet, som vi behandlet i Stortinget for vel to år siden. Til tross for en historisk vekst i folketallet viser utviklingen en tydelig sentralisering, og at folketallet både i små kommuner og i mellomstore byregioner går ned eller stagnerer.

For Regjeringen og Arbeiderpartiet er det viktig å ta hele landet i bruk. For oss er det viktig å vise at vi ønsker og at vi tror på en god framtid i distriktene. Vi mennesker er forskjellige og har forskjellig oppfatning om hvor og hvordan vi ønsker å bo. Derfor er det viktig at vi legger til rette for at folk skal ha en reell valgmulighet. Det innebærer at vi må iverksette noen spesielle tiltak for distriktene. Det vil bl.a. si at folk må ha tilgang på et godt

offentlig tjenestetilbud over hele landet. At det finnes arbeidsplasser og mulighet for bolig, er selvsagt avgjørende. Hvis dette er på plass, samtidig som det finnes fritidstilbud av forskjellige slag til folk i alle aldre, er det nøkkelen for å skape attraktive lokalsamfunn og boområder.

Kommunene har selv en sentral rolle og ansvar for å skape attraktive lokalsamfunn. For å kunne levere gode tjenester er selvsagt god kommuneøkonomi viktig, noe denne regjeringen har bidratt positivt til. Det nye distriktpolitiske tilskuddet, knyttet til kommuneøkonomien, er et viktig bidrag med tanke på tjenestetilbudet og utviklingsarbeidet i mange distriktskommuner.

En offensiv regional- og distriktpolitikk må føres på mange områder for å sikre bosetting i hele landet, og i meldingen blir det spesielt lagt vekt på kommunens rolle som samfunnsutvikler.

Betydningen av å bygge opp et godt image for kommunene har vært undervurdert. Det er helt klart at mange kommuner trenger mer kompetanse i omdømmebygging og markedsføring av egen kommune. Det er ikke alle som er like flinke til å fokusere på fortrinn og på potensialet som ligger nettopp i egen kommune. Derfor er vi glad for at det nå er fokus på dette, og at departementet har satt i gang et program for å hjelpe kommunene i dette arbeidet.

Det er mange temaer i denne meldingen jeg kunne snakke om. Det er likevel uten tvil slik at arbeidsplasser er det aller viktigste for å opprettholde bosettingen i distriktene.

Differensiert arbeidsgiveravgift er et viktig grep og et effektivt distriktpolitisk virkemiddel for arbeidsplasser og sysselsetting. Regjeringen har jobbet målrettet for å få denne ordningen gjeninnført i størst mulig omfang. Det kan i praksis ha reddet mange arbeidsplasser og vært viktig for opprettelse av nye.

Tilgang til bredbånd med høy kapasitet gir økt verdiskaping og produktivitet i næringslivet og er en viktig forutsetning for innovasjon og bærekraftig vekst over hele landet. Jeg er derfor glad for at Regjeringen jobber med å gjøre dette tilbudet enda bedre, og at de vil definere mål for tilgang til raskere bredbånd. At nye statlige arbeidsplasser skal etableres utenfor de største byene, er også en villet politikk for denne regjeringen og god politikk for distriktene.

Primærnæringene er en viktig del av sysselsettingen og verdiskapingen i distriktene. Et levende landbruk er viktig for bygdenes ansikt utad, det er viktig i et globalt miljøperspektiv, det bidrar til vår matsikkerhet, og det opprettholder bosetting og arbeidsplasser. Det har de siste årene vært en dramatisk nedgang i antall gårdsbruk. Mitt eget hjemfylke er et av dem som er hardt rammet.

Regjeringen vil gjennom ulike tiltak stimulere til nyrekruttering i landbruket og gjennom bl.a. BU-midlene bidra til å fremme lønnsom og bærekraftig næringsutvikling i og i tilknytning til landbruket. Å skaffe kompetansesarbeidsplasser, som er viktig for å få unge til å etablere seg, er en av de største utfordringene mange distriktskommuner har. Jeg må i den sammenheng si at jeg er glad for

de mulighetene som den planlagte samhandlingsreformen vil gi i så måte.

Jeg er veldig glad for at vi har en regjering som forstår betydningen av en god distriktspolitikk. Distrikts- og regionalpolitikken består av mange ulike virkemidler. Stortingsmeldingen gir en god oversikt over disse virkemidlene og gir et godt grunnlag for å nå våre mål i distrikts- og regionalpolitikken.

Åge Starheim (FrP) [11:49:13]: Meldinga vi behandlar i dag, inneheld konkretiseringar av Regjeringa sitt syn på fordeling av roller og ansvar mellom staten, fylkeskommunane og kommunane i distrikts- og regionalpolitikken som følgje av den nye oppgåvedelinga etter forvaltingsreforma.

Noverande regjering gav uttrykk for store og ambisiøse endringar i distrikts- og regionalpolitikken, der svært mykje makt og ansvar skulle delegerast frå storting til fylkeskommunar og kommunar.

Dette skapte store forventningar blant fylkes- og kommunepolitikarane og hos folk flest rundt om i heile landet, og det med rette. Representantane frå regjeringspartia reiste rundt i landet og predika at no skulle det verte vekst og utvikling.

Kva vart så resultatet? Jau, det enda med eit stort mageplask, der fylkeskommunane og distrikta berre fekk ansvar for mil etter mil med vegar som ifølgje utsegner på tv frå samferdsleministeren sjølv var så dårlege og nedslitne at dei ikkje kunne verte dårlegare.

Eg vil påstå at denne regjeringa har ført den sterkaste sentraliseringspolitikken vi har vore vitne til. På alle område det skulle satsast på, og som det skulle skine av, har vi i desse fire åra stort sett berre sett nedskjeringar rundt omkring i kommunane.

Framstegspartiet er av den meininga at skal ein få levedyktige distrikt, er ein avhengig av ein offensiv og konstruktiv politikk som bidreg til sjølvhjelp, lokalt initiativ, vekst og optimisme. Dette må myndighetene leggje til rette for, stimulere dei gode kreftene som er hos våre lokalpolitikkarar, og ha ei positiv og imøtekommande haldning til dei som ønskjer å satse lokalt. Samtidig må lokalpolitikarane få full rådetrett over eiga kommune, utan at fylkeskommunen eller fylkesmannen skal kunne overprøve kommunestyrevedtak.

Framstegspartiet meiner at det må leggjast til rette for valfridom, der ein sjølv kan velje kvar ein vil bu og arbeide. Mennesket må stå i sentrum. Vi ønskjer å utnytte Distrikts-Noreg sine moglegheiter ved å reindyrke ja-haldingar. Vi vil frigjere skapartrøng og gründerånd, redusere byråkratiet, styrkje lokaldemokratiet og sikre eigedomsretten. Dette kan vi oppnå ved å føre ein stimuleringspolitikk i staden for ein reguleringspolitikk.

Regjeringa har gjennom forvaltingsreforma og den nye planlova svekt kommunane sin råderett og flytta makt til fylkeskommunane og fylkesmennene. Dette vil redusere kommunane sine moglegheiter til å bruke lokale ressursar og utnytte dei naturgjevne fordelane kommunane og distrikta har. Målet med politikken må vere å vidareutvikle det norske velferdssamfunnet, skaffe arbeid for alle, auke

verdiskapinga, få til ei rettferdig fordeling og stimulere til langsiktig og berekraftig utvikling.

Framstegspartiet har foreslått å reversere skatteauken for næringslivet og satse meir på forskning og utvikling. Vi er no inne i ei finanskrisa og ei gjeldskrisa. Eigenkapitalens rolle i næringslivet vil igjen vise si store betydning. Formuesskatt og arveavgift angrip eigenkapitalen og svekkjer næringslivets evne til å styrkje og utvikle seg, til å skape nye produkt og til å sikre eksisterande arbeidsplassar og vidareutvikle nye. Distrikta er heilt avhengige av små og mellomstore verksemdar og familiebedriftene.

Samferdsle og kommunikasjon er heilt sentralt for å skape vekst i distrikta. Kvar verksemd og kvart produkt må ha ein effektiv tilgang til marknaden, og tilgang til rask og effektiv infrastruktur gjer arbeidsmarknaden større. Difor er eit vesentleg vegløft heilt sentralt for å få fart på Distrikts-Noreg. Framstegspartiet har difor lagt fram ein eigen transportplan som eit heilskapleg alternativ til Regjeringas NTP, der vi ønskjer å ta i bruk nye verkemiddel for å sikre at Noreg raskt kan få ein meir moderne og sikrere samferdslektor.

Framstegspartiet vil hevde at det er spesielt distrikta som vert negativt ramma av at Regjeringa foreslår at fylkeskommunane i hovudsak får ansvaret for vegane i distriktet, utan tilstrekkeleg finansiering.

Framstegspartiet vil arbeide for opne grenser og for at det skal førast ein handelspolitikk som gjer oss i stand til å vareta og utvikle arbeidsplassane i Distrikts-Noreg. Dette gjeld ikkje minst dei tunge eksportnæringane langs kysten.

Framstegspartiet meiner at busetnaden i Distrikts-Noreg ikkje først og fremst kan sikrast gjennom offentlege arbeidsplassar og ein serie offentlege tilskot. Det aller viktigaste for å sikre vekstkraftige regionar i heile landet er eit næringsliv som er i stand til å ta vare på og skape nye arbeidsplassar.

Framstegspartiet vil framheve at fleire av våre offentlege velferdsordningar har sitt opphav i det frivillige arbeidet. Frivillig sektor har ein stor eigenverdi. Det som er skapt ut frå eit frivillig engasjement, viser seg i ettertid å vere eit bidrag til å skape gode lokalsamfunn. Framstegspartiet vil difor frita frivillig sektor for meirverdiavgift.

Til slutt vil eg ta opp dei forslaga frå Framstegspartiet som vi står saman med Høgre om.

Presidenten: Representanten Åge Starheim har teke opp dei forslaga han refererte til.

Bent Høie (H) [11:54:37]: Tusenvis av årsverk i landbruket er lagt ned. Folk flytter, sentraliseringen øker og grendeskoler legges ned – bare for å ta noen eksempler. Utviklingen har ikke gått saktere med den rød-grønne regjeringen, tvert imot. Aldri har sentraliseringen gått så raskt, og aldri har utflyttingen av statlige arbeidsplasser gått så tregt. Høyre-sentrum-regjeringen flyttet ut tusen statlige arbeidsplasser. Den rød-grønne har flyttet ut en håndfull, hvorav de fleste havnet i Ås, en liten togtur fra Oslo. Det blir ikke levedyktige bygder av den politikken.

Den stortingsmeldingen som vi i dag behandler, inne-

bærer på ingen måte et taktskifte. Den er grå, og den er kjedelig. Ikke minst den pressemeldingen som Regjeringen selv sendte ut da stortingsmeldingen ble lagt fram, viste dette. Det punktet som ble trukket fram, var en ny støtteordning til gründere i lokalsamfunn. Småpenger deles ut til lokalsamfunn, mens de store pengene trekkes inn og sentraliseres til Oslo. Lokalsamfunnene blir mer og mer avhengig av staten og mer og mer avhengig av hovedstaden.

Regjeringen har hovedsakelig to standardsvar. Det første er at en ønsker litt mer av den samme medisinen, som ikke virker, og det andre er å innføre flere reguleringer og flere begrensninger, noe som i realiteten gjør det vanskeligere å utnytte de fordelene som en har lokalt.

Høyre har tro på helt andre løsninger enn dette. Vi vil frigjøre skapertrangen, vi vil frigjøre gründeren, redusere byråkratiet, styrke eiendomsretten og styrke lokaldemokratiet. Vi vil bygge ut veier og infrastruktur i distriktene, slik at en skaper grunnlag for vekst og utvikling. Vi mener at Distrikts-Norge har enorme ressurser, hvis folk får lov til å bruke dem. Vi mener at de som bor i Distrikts-Norge, har stort pågangsmot og stor kreativitet, hvis de får lov til å utnytte det. Vi mener at statens hovedansvar er å ta vekk reguleringene, ta vekk begrensningene og bidra til å bygge ut infrastruktur og veier, og ikke minst la være å dra inn den kapitalen som finnes lokalt.

Landbruket har vært gjennomregulert i mer enn en generasjon uten at det har gitt særlig optimisme, vekst og utvikling. Hva med å prøve en helt ny medisin i stedet for regulering? Den politikken som fratar bonden råderett over egne verdier og eget livsgrunnlag og flytter det over i et offentlig byråkrati og til politiske prosesser, fører galt av gårde. Høyre mener dette er grove overgrep mot eiendomsretten. Det skaper stor usikkerhet og reduserer bondens vilje til å ta risiko – og dermed hans evne til å trygge arbeidsplasser og utvikle landbruksnæringen. Eiendomsretten må styrkes, den må ikke svekkes.

Vi trenger mer lokaldemokrati. Vi trenger at en lokalt får avgjøre om en kan bruke ressursene i strandsonen, og at en lokalt får muligheten til å skape bomiljøer som er annerledes enn de som er i byene, og dermed kan konkurrere med byene i større grad enn i dag. Vi trenger at kommuner der 90 pst. av arealet er blitt fredet, får lov til å utnytte de naturressursene som finnes, til å skape næringsutvikling innenfor de områdene som storsamfunnet ønsker å ta vare på. I dag betyr fredning utarming av lokalsamfunn og fjerning av muligheten for verdiskaping og muligheten for det som kan skje lokalt.

Regjeringen går inn for å overføre ansvaret for de viktigste veiene i distriktene til fylkene uten å gi dem tilstrekkelige midler med på veien. Det betyr at veier i distriktene i årene framover kommer til å bli nedprioritert på bekostning av de store veiene i de sentrale områdene. Høyre er imot dette. Høyre mener at staten fortsatt skal ha ansvar for de viktigste veiene i distriktene, og at vi også der skal øke bevilgningene slik at vi får bygd ut infrastruktur. Den store utfordringen er å skape vekstkraftige byområder som henger sammen med distriktene, slik at det blir mulig for et ektepar der begge har høy utdanning, å ha jobber der

de kan utvikle seg, se framover og ikke minst ha muligheten til å skifte jobb. Regjeringens distriktspolitikk baserer seg på en tro på at den ene med utdanning kan jobbe i kommunen, og den andre jobbe på gårdsbruket. Med den strategien kommer Distrikts-Norge til å fortsette å bli utarmet.

Presidenten: Før representanten Reikvam får ordet, vil presidenten foreslå ei endring i debattopplegget.

Presidenten foreslår at det blir gitt høve til fem replikker med svar etter innlegg frå medlemmer av Regjeringa.

– Det er å sjå på som vedteke.

Rolf Reikvam (SV) [12:00:14]: Det er mulig at meldingen er grå og kjedelig, men det er i alle fall én ting som er sikkert: Det er ikke blitt mer spennende etter at jeg har lest merknadene i innstillingen fra opposisjonspartiene. Det har i alle fall ikke satt noe mer farge på en grå og kjedelig melding. Det opposisjonspartiene har gjort, er å samle opp merknader fra tidligere saker som vi har behandlet – og laget «samlede verker» som de tydeligvis selv oppfatter som både spennende og fargerikt. For oss andre er det ikke fargerikt å lese det igjen gang på gang.

Jeg tror at det aller viktigste når det gjelder distriktspolitikk, er desentralisering av beslutninger – å flytte beslutningene ut, på den måten at de som har ansvaret der ute, får det. Vi kan snakke om alt det vi skal gjøre her på Stortinget, i Regjeringen, osv., men det er viktig å flytte beslutningene ut. Og jeg tror at noe av det aller viktigste med regionsreformen eller forvaltningsreformen – kall det hva man vil – er at vi har styrket fylkeskommunene. De skal få et større ansvar for regional utvikling. Det er klart at de lokale politikerne, som har et eierforhold til det som skjer der ute, har et vesentlig større engasjement enn det vi klarer å mobilisere fra denne talerstol. Når de får et større ansvar, føler jeg meg rimelig trygg på at de kommer til å ta det, og det vil bli et nytt trøkk i distriktspolitikken.

Utdanning og forskning er grunnlaget for mye av aktiviteten som skal skje framover i dette landet, ikke minst i distriktspolitikken. Derfor tror jeg – og ikke bare tror jeg, men jeg er helt sikker på – at en styrking av utdanningen, alt fra grunnutdanningen til og med høyere utdanning, er grunnlaget for ny vekst i distriktene, i Distrikts-Norge, og også i de sentrale strøk av landet. Det at vi styrker og holder fast på høgskolene der ute, som er lokalisert ute i Distrikts-Norge, og gir dem gode levevilkår, er grunnlag for lokal fornyelse og vekst. I den forbindelse er det veldig viktig at de nye forskningsfondene kom på plass, og at midlene fra disse forskningsfondene blir brukt inn mot de regionale institusjonene. Det er viktig at de regionale institusjonene er i stand til å utvikle gode og viktige forskningsprogrammer med utgangspunkt i de utfordringer vi har regionalt og lokalt, og at disse forskningsfondene blir en viktig finansieringskilde for disse programmene. Så utfordringen ligger på forskning og utdanning generelt, og det er der vi må sette inn ressursene.

Jeg har lyst til å vise til MERKUR-programmet, og det at vi nå tar et skikkelig grep slik at de som er omfattet av MERKUR-ordningen, kan få investeringsstøtte til sin

virksomhet. Mange av disse småbutikkene lever på grensen til å dø – holdt jeg på å si – og det er da viktig at en kan komme inn med investeringsstøtte. Vi har sagt til Regjeringen at den bør få dette på plass i 2010, og jeg regner med at Regjeringen kommer med forslag om det. Om det skal være innenfor MERKUR-programmet eller at denne støtten skal gis på andre måter, får jo Regjeringen vurdere når den skal legge dette fram, men at det i alle fall kommer forslag som innebærer at disse butikkene kan få investeringsstøtte.

Dette med offentlig infrastruktur er viktig. Her er skolen på mange måter navet i samfunnet der ute, og det vi sier om grendeskolene, er viktig. Jeg regner med at Regjeringen tar det med seg og ser på hvordan kostnadsfordelingen er mellom fylke og kommune når det gjelder skoleskys, slik at vi ikke får vedtak som ikke har i seg alle kostnadselementer. Jeg regner med at departementet vil se på det.

Så har jeg helt til slutt lyst til å være litt frimodig og si at vi kanskje ikke er modige nok når vi diskuterer distriktspolitikk. Det som skjer, er at vi vanligvis oppretter nye tiltak – gang på gang. Jeg føler nok at tiden nå er inne til å ha en skikkelig gjennomgang av alle tiltak for å se om de er samordnet godt nok, og om vi får god nok effekt ut av dem. Jeg føler nok at akkurat på dette området har det vært veldig lett å sette i gang et nytt tiltak før vi har evaluert det gamle, og før vi har sett (presidenten klubber) dem sammenheng. Det er min utfordring til det nye storting (presidenten klubber) og til Regjeringen. Våg en skikkelig gjennomgang!

Eirin Faldet hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Veldig flott.

Anna Ceselie Brustad Moe (Sp) [12:05:49]: Selv om vi i større grad enn andre land har livskraftige små og store samfunn i hele landet, er den vedvarende sentraliseringen av innbyggerne en utfordring for å sikre den enkelte reell valgfrihet til bosted. Mange flere kommuner har opplevd vekst i folketallet på grunn av tilflytting de siste par årene – og da ofte fra utlandet. Tilflyttere fra utlandet samt bosetting av innvandrere utgjør en stor ressurs som både store og små lokalsamfunn bør ta imot og inkludere på en god måte.

I flyttemotivundersøkelser fra 1970-tallet var arbeid den mest sentrale faktoren for hvor folk bosatte seg. Nå oppgir folk flere andre individuelle preferanser som viktige. Særlig er familie og steds- og miljøkvaliteter vektlagt med større verdi. Årsaken til at flere andre faktorer skårer høyere er dels at undersøkelsene ble gjort i en høykonjunktur med god tilgang til arbeid. Med god tilgang til arbeid kan andre faktorer bli vektlagt sterkere, men fremdeles er arbeid en viktig forutsetning for å flytte til et sted. Lokalsamfunn må imidlertid være attraktive på andre måter også.

Flere distriktskommuner har lyktes med dette og har vekst i folketallet på grunn av tilflytting. For å støtte opp under den positive utviklingen vi ser i enkeltkommuner

og bistå dem som fortsatt henger etter, vil vi videreføre et distriktspolitisk løft med en rekke tiltak. Vi vil styrke de distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene for å møte utfordringene i utsatte distriktsområder, samtidig som vi vil tilføre fylkene tilstrekkelig med regionale utviklingsmidler for at de skal bli en kraftfull aktør. Selvfølgelig skal vi videreføre den brede distriktspolitikken, med god kommunøkonomi, infrastrukturbygging og landbrukspolitikk, som virkelig er de viktigste satsingene for landet.

Jeg vil ta for meg noen saker som jeg mener er viktige satsingsområder.

At vi nå tar initiativ til en satsing på lokalt samfunnsutviklingsarbeid i kommunene, vil bidra til å innfri flere av faktorene som skal til for å øke bolysten. Attraktive lokalsamfunn, utviklet gjennom positiv medvirkning og deltagelse, gir innbyggerne mer å leve for og av. Å ta i bruk ressursene hos innbyggerne og potensialet i stedet der de bor, gir bolyst, framtidstro og er tiltrekkende. Dette innebærer mobilisering av lokale ildsjeler, ungdom, bedrifter og frivillige lag og organisasjoner. At vi i tillegg nå har distriktssentre gjør at kommunene har en rådgivende samarbeidspartner for å finne fram til de beste tiltakene.

Lokaliseringen av statlige, regionale og kommunale arbeidsplasser er et aktivt virkemiddel for å tilføre lokalsamfunn og regioner nye ressurser i form av arbeidsplasser, kompetanse og større fagmiljø. Uten flere kompetansearbeidsplasser utenfor Oslo får vi ikke snudd den store tiltrekningskraften hovedstaden har som arbeidssted. Dette er også viktig for å sikre byen en bærekraftig infrastruktur uten for stort vekstpress. Sånn sett blir lokalisering av kompetansearbeidsplasser rundt om i landet en vinn-vinn-situasjon både for Oslo og Norge for øvrig.

Vi satser større og bredere på den digitale allemansretten, og kan vise til at målene om bredbånd til alle i landet langt på vei er nådd. Manglende tilgang til bredbånd vil i praksis gjøre at friheten til å bo oppi Færbøgda i Stjørdal ikke blir reell. Nasjonale og internasjonale studier viser dessuten at tilgang til bredt bredbånd – bredbånd med høy kapasitet – gir økt verdiskaping og produktivitet i næringslivet, og er en viktig forutsetning for innovasjon og bærekraftig vekst. Derfor definerer vi nå nye mål for tilgang til bredere bredbånd i hele landet. Dette er et av de viktigste infrastrukturtiltakene for å sikre like muligheter i framtiden.

Disse tre sakene, sammen med det brede spekteret av distriktspolitiske virkemidler, er forutsetninger for at Norge også i framtiden skal ha livskraftige lokalsamfunn i hele landet. For kun gjennom å satse på hele landet får vi utnyttet potensialet i ressursene våre, både når det gjelder folk og natur.

Vera Lysklætt (V) [12:10:44]: Venstre vil ha en verdiskapingspolitikk for hele landet, hvor by og land er gjensidig avhengig av hverandre. En moderne distriktspolitikk er å legge til rette for at næringslivet kan utvikle seg, samtidig som det offentlige gjør det mulig å skape mangfoldige og attraktive lokalsamfunn.

Som representant fra Finnmark er det naturlig å ta utgangspunkt i ressursgrunnlaget i den nordlige landsdelen,

som et eksempel på de store mulighetene som finnes i distriktene. Regionen har betydelig kompetanse på bl.a. fossekraft, tidevannskraft, vindkraft og solenergi, i tillegg til store forekomster av andre naturressurser. Fossile energiresurser er ikke evige, og fremtidens industri må skapes i tråd med målene om reduserte klimagassutslipp.

Venstre fortsetter å oppfordre Regjeringen om å få til en ordning for grønne sertifikater som virkemiddel for å fremme kjøp av fornybar energi. Uten grønne sertifikater vil etableringer for slik energi utebli, og store muligheter vil gå tapt for distriktene. Innen fornybar energi og miljøteknologi ligger det store, framtidige muligheter for Fastlands-Norge. Ett av Venstres svar for å få til en slik satsing er Klimatek, som skal ha som formål å investere i klimateknologi, klimagründere og miljøvennlig omstilling av eksisterende næringsliv.

Store land som Tyskland, Frankrike og Storbritannia, for å nevne noen, skal de neste årene sette i verk store klimainvesteringer. Finanskrisen og arbeidsledighet vil trolig framskynde disse offentlige investeringene. Mesteparten av disse investeringene vil komme innen fornybar energi – vind- og havmøller, bølgekraft, tidevann, bioenergi, solenergi og utvikling av ny teknologi som ennå ikke er kjent. Hjernekraft og materialteknologi kan i dette perspektivet bli svært sentrale eksportprodukter, som gjerne kan ha sin base i Distrikts-Norge. På flere områder er vi her ledende i verden allerede – innen undervannsteknologi og lettmetaller. Dette er gunstige kombinasjoner for distriktsvise kompetansekluser, som vil være svært viktige også med tanke på å få ungdom, barnefamilier og folk med lang utdanning til å bosette seg i distriktene.

Det er ingen tvil om at distriktene er i endring. I dag står over 40 000 gårdsbruk i Norge ubebodd, og hvert år legges 7 000 bruk ned. Samtidig forgubbes områdene, og Venstre forstår at det kan framstå som lite attraktivt for unge mennesker å etablere seg i grender der det er langt mellom barnefamilier og hvor næringsgrunnlaget er ensidig. I Venstre tror vi flere har lyst til å bo i distriktene. Men kanskje heller i klynger – grend eller tun på bygda – dvs. nærmere andre mennesker enn hva tradisjonen i Norge har vært. Dessverre opplever mange altfor ofte at de ikke får anledning til dette. Årsaken til det kan finnes både i mangelfull lokal planlegging, i rigid inngripen fra fylkesmennene knyttet til jordvern og manglende tilpasning av det sentrale lovverket.

Men det må sies at det oppleves som noe merkelig å se at store områder av matjord bygges ned i sentrale strøk, mens det i distriktene kan være helt umulig å få delt fra noen kvadratmeter med gjengrodd beitemark til boligformål. Venstre oppfordrer derfor Regjeringen til å sette i gang et landsomfattende prosjekt for bolyst i distriktene, hvor man får folk i etableringsfasen, lokalpolitikere og fylkesmennene med på ulike lokale forsøk for å ta i bruk mulighetene.

Kultur er også lystbetont og viktig for å skape trivsel og bolyst. Om lag halvparten av norske kommuner har ikke en egen kulturretat. Videre er det mange kommuner som har en kulturarbeider i halv stilling eller mindre. Med lokale oppgaver på den ene siden og et konglomerat av

regionalt og nasjonalt prosjekthysteri på den andre siden, sier det seg selv at det er stort press på den kommunale kulturadministrasjonen. Det er i liten grad rom for å drive et helhetlig arbeid og en koordinerende funksjon.

Venstre etterlyser derfor på vegne av det frivillige kulturlivet en bredere kulturpolitikk, hvor en gir kultur en mer aktiv og selvstendig rolle i samfunnsutviklingsarbeidet, en kulturpolitikk som meisler ut helhet og koordinering, og som viser vei for et lokalt kulturløft – ikke minst i distriktene.

Til slutt vil jeg understreke at Venstre vil verne de mest sårbare områdene ved kysten mot petroleumsvirksomhet. Samfunnet har ansvar for å sikre arts mangfoldet og den økologiske kjeden, og det er svært viktig å sikre de viktigste gyteområdene for nordatlantiske fiskearter – og dermed den tradisjonelle fiskerinæringen.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:16:25]: I Soria Moria-erklæringa lovde Regjeringa å gjennomføra eit distriktspolitiske lyft. Vi har levert.

Vi har gjeninnført geografisk differensiert arbeidsgjevaravgift, styrkt dei distriktspolitiske verkemidlane, gjeninnført kommunale næringsfond, etablert fleire såkornfond, styrkt innsatsen for auka landbasert verdiskaping i Nord-Noreg, sett i verk handlingsplanar for å auka talet på gründerar og auka verdiskapinga knytt til reiseliv, kultur, næring, landbruk og natur. Og – som om ikkje dette var nok – vi har styrkt kommuneøkonomien, auka innsatsen for utbygging av vegar, auka innsatsen for rassikring og gjennomført ei stor satsing på breiband til alle.

Vi har òg etablert eit kompetansesenter for distriktsutvikling og gjennomført satsingar for å styrkja småsamfunn, stadutvikling og omdømmearbeid. Og vi har gjennomført ei forvaltingsreform der ein legg til rette for betre regionalt og lokalt tilpassa løysingar på fleire politikkområde, særleg områda samferdsel, FoU og næringsutvikling.

Kva er den store forskjellen mellom dagens stortingsmelding, St.meld. nr. 25 for 2008–2009, og St.meld. nr. 25 for 2004–2005? Det er at i 2005 var overskrifta «Om regionalpolitikken» – overskrifta i dag er «Om distrikts- og regionalpolitikken». Vi meiner det er behov for generelle rammevilkår for næringslivet – noko den førre regjeringa var oppteken av – men det er ikkje nok. Vi må i tillegg ha særskilde utviklingsmidlar som kan stimulera til ny kunnskapsbasert næringsutvikling og attraktive lokalsamfunn. Vi må ha målretta innsats på mange politikkområde, som t.d. utdanning, samferdsel og breiband, for å møta dei konkrete utfordringane i ulike delar av landet.

Det er godt å registrera at vi må tilbake til tidleg på 1980-talet før vi finn tilsvarande mange kommunar med vekst i folketalet. Vi registrerer – gjennom fleire undersøkingar – at flyttestraumar er sentraliserande, men at dei kan påverkast. Vi ser at arbeidsmarknaden og næringsstrukturen styrkjer dei sentrale stroka. Desto viktigare er det med ein offensiv distriktspolitisk innsats, og det er det vi varslar om.

Vi skal vidareføra den differensierte arbeidsgjevaravgifta. Vi skal halda fram med å styrkja kommuneøkonomien. Vi skal ta eit krafttak for utbygging av infrastruktur

i heile landet. Vi skal setja nye mål for breiband, slik at alle kan utnytte potensialet i IKT – det er ei arbeidsgruppe i gang med det. Vi skal ta ungdommens råd på alvor. Breiband er heilt avgjerande for dei. Ein har etterlyst eit spesielt program for bulyst. Ein fokuserer meir på entreprenørskap og på ei mentorordning, slik at folk med gode idear kan følgjast opp av folk som har erfaring.

Vi skal driva ein aktiv politikk på mange område for å fremja ei positiv utvikling i alle delar av landet. Det gjeld høgare utdanning og forskning, helse, landbruk, fiskeri og havbruk, naturvern, kulturarven og lokalisering av statleg verksemd. Vi skal på mange ulike område vidareutvikla strategiar og verdiskapingsprogram, som kan gje grunnlag for å utnytte lokale ressursar til ny verksemd. Vi skal vidareføra ein aktiv og næringsretta distrikts- og regionalpolitikk gjennom arbeid med entreprenørskap, lån og tilskot til verksemd og gjennom styrking av klyngjer og nettverk. Og vi skal altså setja i gang eit eige program for å auka kunnskapen om bulyst, med vekt på unge og innvandrarak, fordi det blir etterspurt.

Så er det slik at vi kan ikkje sitja i departement og i storting og seia korleis vi vil ha det framover. Det er lokalt ideane, vekstkrafta og framtidstrua er. Vi må byggja på ein aktiv innsats frå kommunane og frå lokalbefolkninga sjølv for å kunna skapa attraktive lokalsamfunn, tenester, fritids-, bustad- og sentrumsmiljø og å evna ta imot og inkludera tilflyttarak. Mange kommunar ser dette. Undersøkingar tilseier at mange kommunar òg har utfordringar når det gjeld kapasitet og kompetanse til å vera sterke lokale utviklingsaktørar.

I stortingsmeldinga varslar vi ei satsing for å styrkja dette arbeidet i kommunane, i eit tettare samarbeid med fylkeskommunane, som frå 1. januar 2010 får ei ny og styrkt regional utviklingsrolle. Målet er at kommunane skal få betre føresetnader for å vera aktørar for lokal samfunnsutvikling, og at samarbeidet regionalt om støtte til lokal samfunnsutvikling skal bli styrkt.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ib Thomsen (FrP) [12:21:44]: Statsråden skrøt uhemmet – på inn- og utpust – av Regjeringens distriktspolitikk. Hun påpekte, noe jeg også vil, hvor viktig det er med distriktspolitikk og med kommuner som utvikler seg.

Men under denne regjeringen har småskolene og nærmiljøskolene rundt omkring i landet virkelig hatt dårlige kår. Jeg har opplevd det slik at det nærmest månedlig er blitt lagt ned en nærmiljøskole. Hvorfor vil ikke Regjeringen og regjeringspartiene vurdere den samfunnsøkonomiske konsekvensen av å legge ned nærmiljøskoler, når vi vet at det fra kommunenes side er økonomiske grunner for at man legger ned en skole, men at man ikke regner med f.eks. skoleskyssen? Statsråden var ikke inne på dette viktige temaet. Hun var inne på bredbånd og mange andre ting som også er viktig. Men kom ikke og fortell meg at ikke nærmiljøskole og småskole i kommunene også er viktig!

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:22:48]: Eg er hjartans einig med Framstegspartiet i at det er viktig at

det enkelte lokalsamfunn har ein skule. Men det er ulike forhold som tilseier at ein skule blir lagd ned frå tid til anna. Det kan faktisk òg ha med pedagogiske forhold å gjera, fordi skulen blir for liten.

Desse vedtaka blir fatta lokalt. Der vi har styrkt innsatsen, er å gje kommunane rom for å styrkja sine tenester lokalt. Det er derfor desse 32 milliardar kr er komne på plass i perioden. Så har det vore diverse utgreingar når det gjeld skuleskyss og auka utgifter for fylkeskommunane, ein kostnad som går ut over vedtak som blir gjorde i kommunane. Det heiter i dei undersøkingane som er gjorde så langt, at dei ikkje klarer det fullt ut. Det er vanskeleg å påvisa, for det er andre ruter inne i biletet, men eg ynskjer nok å sjå nærare på akkurat det.

Bent Høie (H) [12:24:05]: Regjeringen har utredet sentraliseringspris. Jeg har sagt det før, og jeg sier det igjen, at hvis en slik pris opprettes, kan den tildeles den rød-grønne regjeringen ved kommunalminister Magnhild Meltveit Kleppa.

Denne regjeringen har sentralisert beslutninger gjennom en ny planlov – der kommunene har mistet råderetten over hundremetersbeltet, der kommuneplanene svekkes, og der det blir lagt opp til mer overstyring både fra fylket og fra fylkesmannen. Jordvernet er styrket på bekostning av lokaldemokratiet, og penger trekkes inn fra kommunene, f.eks. ved at tilbakeføringen av selskapsskatt er fjernet. Dette innebærer at de lokale ressursene trekkes inn og sentraliseres, og makten lokalt svekkes.

Kan statsråden gi et eksempel på at denne meldingen foreslår noe som styrker eiendomsretten lokalt, altså den enkelte eiers rådighet over egne ressurser? Kan hun gi et eksempel på at meldingen styrker kommunenes mulighet til å bruke de lokale naturressursene?

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:25:11]: Eg skal gje Bent Høie eit godt råd, og det er å lesa denne meldinga endå nøyare.

Så skal eg gje han eit råd til, for eg ser at han tilnærmar seg denne meldinga på ein heilt spesiell måte, nemleg ovanfrå og ned. Eg har lese i dag at Høgre er skuffa over denne meldinga. Men viss Høgre hadde vore nøgde, hadde vi bomma med denne meldinga. Det er ikkje Høgre og sentrale stortingspolitikarar frå noko parti vi skal tilfredsstilla, det er lokalsamfunna ute.

Han kan spørja kvifor ein på KS-konferansen i Finnmark var oppteken av denne stortingsmeldinga, og alt det dei her ville ha. Han kan spørja kvifor det er babyboom i Dyrøy, kvifor folk i Verran er nøgde med den nyopna lokalbutikken, kvifor folk no flytter til Røvær, og kvifor Iveland byggjer eit senter i sin kommune og får auka tilflytting. Det er fordi vi har nokre sentrale, generelle verkemiddel, men òg fordi vi spissar våre midlar slik at kommunane kan nytta det lokale handlingsrom betre.

Björg Tørresdal (KrF) [12:26:31]: Statsråden sa i sitt innlegg at flyttestrømmer kan påvirkes, og det er Kristelig Folkeparti helt enig i. Skal vi påvirke dem, må vi ta grep på alle felt. Et av de feltene hvor vi savner noen grep fra

Regjeringen, er dette med boliger i Distrikts-Norge. I Distrikts-Norge er det risikofylt å bygge en bolig. Den kan koste 2 mill. kr å føre opp, men den dagen man flytter inn, kan den være verdt toppen 1 mill. kr, fordi markedsverdien er så mye lavere i Distrikts-Norge.

Jeg kan ikke se at Regjeringen har gjort noen offensive grep overfor den typen problemstilling når det gjelder egnede boliger, som leiligheter og rekkehus, i Distrikts-Norge. Der bør det bygges mer. Det må ikke være mangel på boliger i Distrikts-Norge, noe som kan påvirke flyttestrømmen. Jeg kan ikke se at en har gjort noe for at familier skal ville ta risikoen med å føre opp et nytt hus i en distriktskommune i Norge.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:27:26]: Lat meg aller fyrst gje ros til representanten Bjørg Tørresdal for eit veldig godt arbeid som saksordførar.

Når deg gjeld bustadpolitikken, har vi no i ein periode vore heilt nøydde for å konsentrera oss om dei mest vanskelegstilte på bustadmarknaden. Vi har brukt både tid, krefter og midlar der. Der lukkast vi no, for 2009 blir eit bustadsosialt år.

Men det er ikkje slik at vi gløymer distrikta. Det er tvert imot slik at Husbanken er den viktigaste reiskapen f.eks. i Nord-Noreg og i distriktskommunane der. Det er òg slik at vi har eit forsøk med startlån – der det er delt risiko – slik at fleire kommunar skal kunna nytta seg av den moglegheita som ligg der. I tillegg er vi veldig opptekne av å skapa bulyst og å styrkja lokalsamfunna si utvikling for å fylla dei tomme husa.

Vera Lysklætt (V) [12:28:43]: Jeg er veldig opptatt av at våre ungdommer, f.eks. i Finnmark, som reiser bort for å ta en utdanning, spesielt hit til østlandsområdet, og som har lyst til å flytte hjem igjen etter endt utdanning, skal få en større mulighet for å gjøre det enn i dag. Det må legges til rette for det.

Hvordan ser statsråden for seg at vi bedre kan legge til rette for dette – både i form av nye kompetansearbeidsplasser og å gi barnefamilier muligheten til å ta i bruk f.eks. nedlagte småbruk i distriktene?

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:29:21]: Det har vore gjennomgåande i vårt arbeid med denne stortingsmeldinga at vi skulle fokusera på ungdom og framtida. Vi har vore på tre folkemøte og innhenta råd. Eit av dei råda som er referert i meldinga, er rådet frå Granvin ungdomsråd, som står på side 25 i meldinga. Dei peiker på betydninga av både bustadhus og tomter, gode arbeidsplassar som ein er utdanna for i nærleiken av der ein bur, trygt og godt nærmiljø utan kriminalitet, godt naboskap – noko av dette må ein ordna med sjølv – kulturskule, betre og billigare kollektivtransport, betre vegar og rassikring. Rådet meinte òg at kommunane burde samarbeide betre.

Det framgår av stortingsmeldinga nettopp kor viktig vi synest det er med desentralisert høgare utdanning, med kompetansearbeidsplassar, så breitt som mogleg – difor òg eit engasjement for framtida både for breiband og for statlege arbeidsplassar utanom det sentrale austlandsområdet.

Ib Thomsen (FrP) [12:30:37]: Komiteen viser til at det i dag er tusenvis av fraflyttede gårdsbruk i Norge. Samtidig viser en undersøkelse at det er 400 000 mennesker som kunne tenke seg å kjøpe et gårdsbruk. Så her ligger det et potensial for å utvikle kommunene. En enstemmig komité har også sagt at den ønsker å kartlegge dette og se på problemstillingen.

Nå er jeg litt usikker på politikken til regjeringspartiene, for når vi hører på landbruksministeren når akkurat de samme spørsmålene tas opp, fraskriver han seg ethvert ansvar, nærmest, og vil ikke ta dette inn over seg.

Hva er politikken til Regjeringen på dette området nå? Vil statsråden gjøre noe med dette for å kunne utvikle kommunene, når man ser at det er et stort potensial her – samtidig som det er en enstemmig kommunalkomité?

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [12:31:29]: Det er jo slik at noko av det som gjeld landbrukspolitikken, blir handtert i dei årlege oppgjera, og noko blir handtert i form av lover og regelverk, og i så måte har vi hatt ein debatt der eit nytt lovverk nettopp har blitt lagt på plass i Stortinget.

Men lat meg seia at eg er oppteken av å stimulera den lokale vekstkrafta, og eg er oppteken av å stimulera framtidstrua lokalt. Og eg veit at det er mange lokalsamfunn som sjølve er opptekne av akkurat dette med nye næringer på mange gårdsbruk. I tillegg er det f.eks. i Hallingdal eit unikt prosjekt som vi frå Kommunal- og regionaldepartementet si side har støtta, som heiter Lys i alle glas. Der kartlegg dei nedlagde, fråflytta hytter og gårdsbruk. Så går ein ut og seier: Kom her dersom du er interessert i å kjøpa eit gårdsbruk, vi skal bidra med nødvendig kontakt. Det har allereie blitt lys i fleire hus.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ib Thomsen (FrP) [12:32:54]: Representanten Rolf Reikvam fra SV likte ikke opposisjonens forslag eller merknader. Han kalte dem grå og kjedelige. Han sa også i sitt innlegg at hele meldingen var grå og kjedelig.

Det forundrer meg litt når en slik uttalelse kommer fra en representant fra regjeringspartiene, spesielt når jeg ikke kan se at han på noen som helst måte har vært med på å bidra til å farge en melding med et så viktig tema som dette.

På komiteens mange reiser rundt omkring i landet har vi møtt og snakket med lokalpolitikere og fylkespolitikere, og vi har snakket med næringslivet – og alle kommer med en oppskrift på en god distriktspolitikk. Det er infrastruktur, det er veier, det er ferger, det er tog som går, det er nærbutikker som er åpne, det er nærmiljøskoler som ikke nedlegges, og det er muligheten til å komme ut av bygda si med varer. Og ikke nok med det: De ønsker også turister til bygda si, men da må infrastrukturen legges til rette.

Større kommuner eller kommuner som samarbeider, skal ha muligheten til å påta seg flere oppgaver – og bør,

etter Fremskrittspartiets og min mening, få flere oppgaver. Det må en utvikling til hvor næringsliv og kommuner, utdannings- og forskningsinstitusjoner samarbeider innenfor bo- og arbeidsregioner. Der ligger også nøkkelen til turisme.

Et slikt samarbeid må ha utgangspunkt i hvilke oppgaver som skal løses, og de må vokse fram nedenfra. Vi som storting må legge til rette for dette. Alle vil ikke – og alle kan ikke – bo i byen, dette valget må innbyggerne selv ta. Kommunene utgjør fundamentet i det lokale folkestyret og representerer nærhet, tilhørighet og muligheten til innflytelse for befolkningen.

Jeg var i min replikk til statsråden inne på at det er tussensvis av fraflyttede gårdsbruk i Norge, samtidig som en undersøkelse viser at det er 400 000 nordmenn som ønsker seg et gårdsbruk. Da er det tydelig hvilke problemstillinger vi har, og vi må derfor kartlegge behovet for de tiltak som bør gjøres. Her trenger man antakeligvis en ny politikk, og den bør Stortinget være med på å utvikle.

Jeg opplever at det er enstemmighet i komiteén om akkurat denne merknaden og om denne politikken. Det virker som om det er en sterk mistillit til dagens landbrukspolitikk, når vi ser at en enstemmig komité er med på dette.

Jeg er glad for at statsråden lovte at hun ville se på dette med nærmiljøskoler og kostnadene ved nedleggelse av skoler, og at hun vil legge til grunn både pedagogiske og samfunnsøkonomiske hensyn når hun vurderer dette. Noen må se økonomien både i kommunen og i fylkeskommunen i sammenheng. Vi kan ikke ha det slik som det er i dag.

Tore Hagebakken (A) [12:36:19] (komiteens leder): Aller først vil jeg gi honnør til saksordføreren for godt arbeid og for vilje til samarbeid for å få en best mulig innstilling.

Jeg vil uttrykke glede over at vi med denne meldingen og innstillingen kommer med en viktig klargjøring, og det er at vi skal ha et næringshageprogram. Det tror jeg mange er glad for. Det er veldig viktig, selvsagt, at fylkeskommunen har en sentral rolle i dette, men det er også veldig viktig at SIVA er med, slik som vi ser at SIVA er med i dag, i et videre program. Næringshagene har vært med på å legge grunnlaget for mange spennende og viktige arbeidsplasser i Distrikts-Norge, og jeg er helt sikker på at de også vil gjøre det i framtiden.

I likhet med flere andre er jeg veldig glad for det som ligger inne i innstillingen når det gjelder MERKUR-programmet, at vi også skal kunne få på plass en ordning med investeringsstøtte i tillegg til den utviklingsstøtten som ligger i ordningen i dag. Og vi er utålmodige; vi ønsker å få dette på plass i 2010.

Så sier Høyre og Fremskrittspartiet:

«En større del av verdiskapingen må bli igjen i lokalsamfunnet, derfor må kommunene få beholde en andel av selskapskatten.»

Det framstår nærmest som en slags gavepakke til Distrikts-Norge, men saken er jo den at sjøl om det også finnes kommuner i Distrikts-Norge som f.eks. har bety-

delige kraftinntekter, så vil dette først og fremst være et stort tapsprosjekt for Distrikts-Norge. Jeg vet godt hvordan dette ville slått ut f.eks. i Hedmark og Oppland: Det hadde blitt et gedigent tapsprosjekt. For det er ikke først og fremst i Distrikts-Norge man finner de mest skattesterke kommunene i sin alminnelighet.

Dette betyr at millionene vil renne ut av kommunekassa i mange distriktskommuner, og enda flere grendeskoler vil bli truet. Jeg har for øvrig registrert at Fremskrittspartiet har fått en slik hjerteskjærende omsorg for grendeskolene i disse tider. De vil stå foran store utfordringer.

Så går det ikke an å gå ned fra denne talerstolen når en først omtaler Fremskrittspartiet, uten å minne om den landbrukspolitikken som Fremskrittspartiet står for, som vil representere et dødsstøt for mange bygdesamfunn hvis den skulle bli gjennomført. Det ville få katastrofale følger. Hadde tiden tillatt det, skulle jeg gått nærmere inn på det, men det er så pass kjent hvilke negative holdninger Fremskrittspartiet har til overføringer osv. når det gjelder landbrukspolitikken, at det ikke er nødvendig. Jeg håper bare inderlig at vi ikke får se det i praksis, for da går det virkelig ille med Distrikts-Norge. Men vi står foran en valgkamp hvor vi gjerne skal veilede velgerne i hva det går ut på.

Tom Strømstad Olsen (A) [12:39:48]: Jeg er glad for at Høyre og Fremskrittspartiet er bekymret for fraflyttingen fra gårdsbruk og fra bygdene generelt. Der har vi noe til felles. Men det stopper dessverre der. Jeg må si jeg leter med lys og lykte for å finne levende bygder med borgerlig oppskrift. Med borgerlig styre, slik Høyre og Fremskrittspartiet i dag framstår, kan bonden bare glemme å være bonde. Høyre og Fremskrittspartiet vil fjerne konsepsjonsloven, delingsforbudet, prisregulering og «andre byråkratiske overstyringer», som de skriver i sine merknader. Fremskrittspartiet skal også kutte kraftig i all subsidiering av norske bønder, som de framstiller landbruksoppkjøret og jordbruksoppkjøret som. Norsk landbruk, som er en viktig bærebjelke i distriktene, vil da falle sammen som et korthus. Rike byfolk vil kjøpe opp gårdene for å ha et nostalgisk krypinn i sine ferier og helger. Dette bidrar i hvert fall ikke til å nå vårt mål om å ta hele Norge i bruk.

Meldingen som i dag er til behandling, er en god og informativ melding, som gir lokal vekstkraft og framtidstro.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:41:28]: Senterpartiet er på parti med det Norge folk elsker. En av de mest populære tv-seriene i Norge nå er jo «Himmelblå», fra Ylvingen. Hver søndagskveld setter vi oss ned, hundretusen av nordmenn, og ser på drømmen om å kunne bo der en vil i Norge, hvis en ønsker det. En annen populær tv-serie er «Der ingen skulle tru at nokon kunne bu». Så det er ingen tvil om at den norske folkesjela har et hjerte for hele landet. Og det er jo det vi har sett i distriktspolitikken også, at det er mange som har et hjerte for hele landet, og Senterpartiet er en hovedkraft i forhold til det.

Dette er den andre distriktsmeldingen vi behandler i denne perioden. I forrige runde mobiliserte ungdoms-

ganasjonene og kom på høring. Det var ti ungdomsorganisasjoner som gav sine innspill. Og vi har altså sett meningsmålinger der seks av ti unge sier at de ønsker å bo og leve på bygda. Skal vi klare å få til det, trenger vi et knippe av virkemidler. I debatter som denne dreier det seg ofte om de spisse virkemidlene, som MERKUR, altså støtte til bl.a. små bokhandlere, utkantbutikker, som vi har innført, ungt entreprenørskap, mentorordninger – en hel haug med fine ord som nesten er umulige å forstå, men som er veldig viktig for dem som ønsker å etablere seg med næringsvirksomhet, og få opp butikker o.l., rundt omkring i hele Norge. Men det aller viktigste er den brede distriktspolitikken knyttet til kommunene og kommunestrukturen. Her er det et helt klart skille i salen. Det andre alternativet bruker enhver anledning til å påpeke at det er en stor ulempe for landet at vi har så mange små og ulike kommuner tilpasset de lokale forholdene.

Når det gjelder fordeling av penger, var det første denne Regjeringen gjorde, å styrke regionaltilskuddet, for å styrke de små kommunene. I fjor vår gjorde vi en utjevning fra de skattersterke områdene av Norge til de skattesvake områdene av Norge. Opposisjonen var kritisk og imot. Og vi utvidet regionaltilskuddet til å gjelde alle distriktskommuner. Så på de store, tunge tingene har vi gjort grep. Og det viktigste grepet vi gjør, er å styrke kommunene, slik at de har virkemidler.

Når det gjelder sykehus, har det vært en helt annen ro i denne perioden enn i forrige periode. Når det gjelder samferdselssektoren, har det vært et stort og sterkt løft, og vi la fram en NTP i går, som viderefører den utviklingen. Når det gjelder landbruk, har denne regjeringen økt inntektsmulighetene med ca. 5 milliarder kr. I forrige periode var det under 1 milliard kr. Fremskrittspartiet hadde i fjor et forslag om å kutte med 6,2 milliarder kr bare i budsjettmidler.

Det er altså de store strukturelle tingene som betyr mest, og det er det denne regjeringen har prioritert – i forhold til kommune, i forhold til samferdsel, i forhold til landbruk, i forhold til gjeninnføring av differensiert arbeidsgiveravgift og i forhold til at det har vært en helt annen ro rundt sykehusspørsmål i denne perioden enn i forrige periode.

Jeg mener at med den meldingen som nå ligger til grunn, der det er mye fokus på nye virkemidler innenfor den spisse distriktspolitikken, skal folk ha mulighet til å kunne bosette seg der de ønsker, og det uttrykker et ønske om at vi skal ha utvikling og kraft i hele landet.

Bent Høie (H) [12:44:53]: Statsråden gav i sitt svar på mitt spørsmål mange tips om hva hun hadde lyst til at jeg skulle spørre om, men hun var totalt fraværende i forhold til å svare på det spørsmålet som hun fikk! Derfor er jeg nødt til å gjenta det: Hvilke eksempler finnes det i denne meldingen på at eiendomsretten blir styrket? Hvilke eksempler finnes det i denne meldingen på at kommunene lokalt får muligheten til å ha større råderett over egne naturressurser?

I festtaler er Senterpartiet flinke til å snakke om lokalt selvstyre, om eiendomsrett, om lokalt initiativ og lokal

kreativitet. Men de menneskene som bor i distriktene, opplever en helt annen virkelighet. For eksempel opplever de i Setesdal at deres muligheter til å styre hvor en kan kjøre med snøscooter, er i ferd med å bli kraftig svekket. I Lofoten vil de oppleve at turistene ikke lenger får muligheten til å sitte ute og nyte midnattsolen med et glass vin fordi Regjeringen har bestemt at skjenketiden skal være slutt kl. 02.00.

Representanten Slagsvold Vedum trakk fram Ylvingen. Ja, hvis noen nå tar et lokalt initiativ på Ylvingen og ønsker å føre opp et bygg, vil det sannsynligvis ikke være mulig, for på Ylvingen finnes det ikke ett sted som er utenfor hundremetersbeltet. Hvis noen som eier en gård, ønsker å etablere en bedrift, men ikke ønsker å satse hele gården, hele familiehistorien på ett prosjekt – å starte en bedrift er alltid en stor risiko, og dermed ønsker en gjerne å skille ut en jordlapp der en f.eks. kan starte et gartneri, etablere det som aksjeselskap og legge eiendommen inn som risikokapital – da kommer de til å få blankt nei fra Senterpartiet og byråkratene fordi det er i strid med jordloven og Senterpartiets syn på deling av landbrukseiendom. Sannheten er at for alle disse menneskene som faktisk bor der, og som har kreativitet og pågangsmot, vil det største hinderet være at de stanger hodet i taket, det taket som Senterpartiet i regjering har skapt for å hindre lokal utvikling, lokal kreativitet og utnyttelse av naturressursene lokalt.

Björg Tørresdal (KrF) [12:47:42]: Denne debatten har vist at det er enighet om felles mål og ambisjoner, om at en skal ta hele landet i bruk og opprettholde hovedtrekkene i bosettingen. Men den har òg vist at den velkjente politiske uenigheten har kommet fram når det gjelder tiltakene for å oppnå dette. Også innstillingen fra komiteen gjenspeiler at det er uenighet f.eks. når det gjelder landbrukspolitikken, synet på fylkeskommunen, på antall forvaltningsnivå osv.

Men komiteen har òg hatt en god debatt rundt enkelte temaer i den mer spisse distriktspolitikken, f.eks. om det nye næringshageprogrammet som skal settes i verk, hvordan det skal være i forhold til fylkeskommunen som samarbeidspartner og tilknytningen til SIVA. Komiteen har òg diskutert MERKUR-systemet og ønsket om å utvide det og gi det investeringsstøtte, og jeg er glad for den samlede innstillingen på det området. Komiteen har så diskutert den store bekymringen, nemlig at veldig mange nærmiljøskoler legges ned.

Kristelig Folkeparti synes ikke at distriktsmeldingen, eller innstillingen fra komiteen, verken er grå eller kjedelig. Den er viktig, den er spenstig på noen områder og den er mer beskrivende på andre områder. Men det Kristelig Folkeparti etterlyser, er noen litt nye, offensive grep. Eksempler på det er nye grep i forhold til boligbygging. Som jeg nevnte i mitt innlegg, ønsker vi å gjøre noen nye grep i forhold til distriktstilskudd gjennom Husbanken eller gjennom momsrefusjon for bygging i områder hvor det ikke har vært boligbygging på mange år. Hvis en ikke tør å starte en slik ordning, kan en iallfall starte med et forsøk.

En av de store manglene i Distrikts-Norge når det gjel-

der næringsliv, er mangel på kapital. Den differensierte arbeidsgiveravgiften er et veldig, veldig godt virkemiddel, men den virker ikke spesielt godt i forhold til store selskaper med overskudd. For å tiltrekke seg kapital må en gå på selskapsskatten – for å gi gode incentiver. Det hadde gått an, det hadde vært spennende, om en hadde turt å gå for et forsøk – gjerne som et prøveprosjekt – der en gav differensiert selskapsskatt for å få store bedrifter som har kapital i ryggen, til å etablere sin virksomhet i kapitalsvake eller næringsvake områder.

Det er store ambisjoner i denne meldingen, da bør en øg ta store og spenstige politiske grep. Det handler om politisk mot og vilje til virkelig å snu den sentraliseringen som vi ser i dag.

Rolf Reikvam (SV) [12:50:50]: Kommunikasjon er ikke enkelt. Jeg har ikke sagt at denne meldingen er grå og kjedelig – men jeg hadde muligens en kommentar til Bent Høie. Jeg har heller ikke sagt at våre merknader er grå og kjedelige, snarere tvert imot, jeg mener at de er fargerike, spennende og viktige. Å kommunisere fra denne talerstolen er rett og slett ikke enkelt, når folk som sitter i salen og hører, kan misforstå så grovt og kraftig. Det er nesten farlig å gå opp her, når en kan misforstå så til de grader. I alle fall: Innstillingen og meldingen er viktige dokument. Nå har jeg sagt det.

Fremskrittspartiet kan ikke ha lest innstillingen eller det vi skriver. Vi skriver om grendeskoler, vi bruker ordet «grendeskoler». Det er mulig at det blir begrepsforvirring der – de snakker om miljøskoler, eller noe. Det vet jeg ikke hva er. Vi bruker begrepet «grendeskoler», det vet jeg hva er. Hvis Fremskrittspartiet hadde giddet å lese det vi skriver om grendeskoler, ville mange av de spørsmålene de stiller, ha vært bortkastede – helt unødvendige. Jeg forstår rett og slett ikke vitsen med å stille slike spørsmål, når vi i utgangspunktet kommuniserer det skriftlig i våre merknader.

Så til Bent Høie og disse entreprenørene og gründerne som sitter der ute i Bygde-Norge og er undertrykte og mer eller mindre kneblet. Det er det bildet han tegner av disse folkene som sitter der ute og ikke får noen mulighet. Alle vet at det bildet ikke er sant. Det er ikke slik verden er. Hvis man ser på antallet nye bedrifter som kommer i gang i Norge i dag, er det rimelig bra. Det er ikke noen grunn til at vi skal skjemma over det. Så kan man si at antallet bedrifter som overlever, kanskje har vært for lite i en periode.

Når det gjelder gründerne og entreprenører der ute, vet alle som sitter i denne sal, at skal de komme i gang, må det være offentlige midler i en tidlig fase – alle vet det. Når det er snakk om å komme inn med risikokapital og støtteordninger til dem som sitter med gode ideer, er det kun offentlige midler som gjelder – man får ikke en bank i dette landet til å gå inn i en tidlig fase. Det som er viktig for disse gründerne og entreprenørene som sitter der ute og har det vondt og er undertrykte, er offentlige midler og at Innovasjon Norge har gode programmer, slik at vi kan få dette til å funke. Det er dét det dreier seg om, det vet jo alle som har giddet å følge med i timen.

Det er én fare her, det kan lett bli nostalgi. Vi må ikke la tv-programmer som «Der ingen skulle tru at nokon kunne bu» bli styrende for dette. Vi må unngå å bli nostalgiske.

Så har jeg lyst til å si én ting til slutt: Bonden vet best når det gjelder landbrukspolitikk. Ja, jeg tror også at bonden vet best, som individ og kollektivt. Jeg er helt sikker på at bonden vet ganske mye og er ganske god når det gjelder å opptre kollektivt.

Når det gjelder Hurtigruten, som er blitt kommentert og skrevet side opp og side ned om, er det åpenbart at de som driver den, ikke vet best – for der vet vi best.

Per-Willy Amundsen (FrP) [12:54:10]: Representanten Reikvam har rett på ett punkt. Det er faktisk slik at «bonden vet best». Dersom man mener at bonden vet best, betyr det at man også må føre en politikk hvor bonden får lov til å gjøre det bonden vil. Når man trekker landbrukspolitikk inn i dette – det er klart at det er en viktig del av distriktspolitikken – er det som mange oppfatter som det største problemet, en tung stat som har gjennomregulert denne næringen til det ugjenkjennelige. Enten man snakker om konsesjoner, prisregulering, omsetningsbegrensninger, bo- og driveplikt, eller generelt byråkrati, som i dag ligger som en klam hånd over den norske bonden, sier det seg selv at man kommer i den situasjonen man er i; bruk legges ned – med Senterpartiet i regjering – raskere enn noen gang tidligere. Fraflyttingen i distriktene er på det høyeste når Senterpartiet får lov til å gjennomføre sin politikk i regjering. Det er et faktum.

Problemet er at på dette punktet – når vi snakker om distriktene, og når vi snakker om landbruk – henger man seg opp i gamle politiske dogmer som i alle andre sammenhenger er gått ut på dato, som om planøkonomi som prinsipp liksom skal være det eneste saliggjørende for den næringen og for distriktene. Men poenget er at hvis man vil ha bærekraftige distrikter i Norge, må man gjøre det som har fungert i alle andre sammenhenger i den vestlige sivilisasjonens historie – uten å ta for store ord i min munn: næringsfrihet og frihet for den enkelte gründer til å realisere muligheter, og ønsket om å skape nye arbeidsplasser. Da handler det ikke om å båndlegge arealer, og da handler det ikke om å komme med stadig nye lover og kompliserte regelverk som plager livet av bøndene, og som plager livet av folk ute i distriktene som faktisk har lyst til å skape noe å leve av på egen hånd.

Problemet med den norske distriktspolitikken er det det har vært altfor lenge: Man tror staten kan løse alt, og man er mer interessert i og opptatt av å styre enn av å legge til rette for fri næringsutfoldelse. Den dagen man innser det, kan man få på plass en distriktspolitikk – som kanskje kan snu flyttestrømmen.

Tord Lien (FrP) [12:57:26]: Jeg var så heldig at jeg satt på kontoret mitt og hørte en del av denne debatten. Det kom mange interessante påstander om Fremskrittspartiets distriktspolitikk, og Regjeringens fortreffelige distriktspolitikk. Det førte til at jeg ganske fort fant ut at her måtte jeg klare opp i noen feilaktigheter.

Det er klart at vi er avhengige av landbrukssubsidier i

dette landet, det vil vi være avhengige av i mange år framover. En viktig grunn til det er reguleringer og et byråkrati – jordlov, konsesjonslov, odelslov – som norske bønder ikke bare skal være med på å finansiere gjennom skatter og avgifter, men et byråkrati som blir stadig mer kreativt med nye lover og regler man skal implementere. Det er vel ikke lenge før norske bønder må søke om å få lov til å kjøre traktoren ut på sin egen åker. Jeg føler mange ganger at det er på dét nivået.

Så ser vi at Regjeringen fører en rovdyrpolitikk som i store deler av landet umuliggjør videre utmarksbeite. Det er en dobbeltside i dagens VG, hvor den kjente skiløperen og sauebonden Gjermund Eggen sier at nå gir han opp – han er lei. Han har i to av de tre siste årene mistet nesten halvparten av sauene sine til ulv, i et område hvor Stortinget har vedtatt at det ikke skal være ulv, men hvor ulven allikevel tar halvparten av sauene hans. Det er Regjeringens og Senterpartiets rovdyrpolitikk. Den er ute av kontroll, og Regjeringen ønsker altså en mangedobling av ulve- og bjørnebestanden.

Så er det slik at hvis en bonde skulle være så heldig, eller uheldig, at han finner ut at han har lyst til å bygge noen hytter, er det praktisk talt ikke mulig. Vi hadde et eksempel fra Melhus kommune i Trøndelag nylig. Motorferdselsloven sier at hvis en hytte ligger mer enn to og en halv kilometer fra brøytet vei, får man lov til å kjøre snøscooter fram til den hytta. Men så sier jaggu fylkesmannen nei til å bygge hytte mer enn to og en halv kilometer unna brøytet vei, fordi da blir det lov å kjøre snøscooter. Dette er det norske grunneiere blir møtt med. Hvis grunneieren skulle være så heldig, eller uheldig, å få bygd denne hytta, kommer jaggu flertallet i denne sal og tar fra han mesteparten av festeinntektene i tillegg. Det er ikke greit å være grunneier med Senterpartiet i regjering.

Så til energi og småkraft, som mange norske grunneiere kunne ha tjent gode penger på. For det første blir de fleste elvene vernet mot utbygging, og de få elvene som ikke er vernet mot utbygging, er i hvert fall vernet mot enhver mulighet for å få statsstøtte. Men når det gjelder store vindmøller, derimot, som kommunene delvis ikke vil ha, får man 30, 40, 50 øre i støtte, og kommunene har ingenting de skulle ha sagt hvis storsamfunnet bestemmer seg for å tre vindmøllene ned over hodet på dem.

Så har vi 100-metersbeltet. Man har kunngjort og vedtatt en innstramming som skal tre i kraft 1. juli, men nå sitter altså samtlige norske kommuner – over 400 – og ikke vet. I dag er det 12. juni. Om 18 dager skal den nye plan- og bygningsloven tre i kraft, ny strandsonebestemmelse skal tre i kraft, og kommunene vet ikke hvilket regime de skal forholde seg til 18 dager fram i tid. Det er ikke greit å være lokalpolitiker med Senterpartiet i regjering.

I Trøndelag og på Helgeland har Regjeringen nå vernet en tredjedel av all virketilgang i skognæringen de neste 25–30 årene. Det er ikke greit å være skogeier, og i skognæringen, med Senterpartiet i regjering.

Avslutningsvis vil jeg gratulere med at Regjeringen og Senterpartiet har klart å flytte 40 statlige arbeidsplasser ut av Oslo. Det er nesten én for hver måned Senterpartiet har vært i regjering.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [13:01:43]: Når man hører debatten i salen, kan man virkelig lure på hvordan verden er der ute. Jeg lurer på hvor mange av representantene som har vært ute og snakket med folk, etter den beskrivelsen man her får av situasjonen i landbruket.

Tord Lien sier at det ikke er mulig å få lønnsomhet i landbruket takket være jordlov, konsesjonslov og odelslov. Jeg skjønner ikke hvordan han får til det regnskapet til bonden. Hvor er kostnaden med tanke på odelsloven? Er det det som regulerer lønnsomheten? Ikke i det hele tatt! Er det konsesjonsloven? Er det jordloven som regulerer lønnsomheten? Det er selvfølgelig inntektsmulighetene som regulerer lønnsomheten.

Og så har man frimodighet til å stå her på talerstolen og rope ut at det er helt grusomt å være norsk bonde, takket være f.eks. odelsloven, samtidig som man vet at representantens eget parti i fjor valgte å legge inn et kutt på 6,2 milliarder kr bare i budsjettmidler i løpet av ett år, i en framforhandlet avtale mellom staten og næringsinteressene. Det hadde jo knekt lønnsomheten på et blunk! Når han løfter fram at rovdyrpolitikken vil true beitebruket, er vi helt enige – men når vi ser de kuttene som partiet gjorde på 6,2 milliarder kr, må jeg spørre: Hvilken næring har det rammet? Jo, nettopp de mest marginale næringene i Norge, bl.a. beitebruk. Da hadde det ikke vært en sau igjen å sende på norske beiter, for alle brukene hadde gått med tap. Da blir det liksom bare tomme ord når Tord Lien hisser seg så voldsomt opp over f.eks. odelsloven og rovdyrpolitikken, og vi vet at de i neste omgang kutter alle inntektsmuligheter.

Det hjelper ikke med skatteletter for næringsdrivende, hvis det ikke er noe å skatte av. Det er det som ville ha vært faktum og konsekvensen av Fremskrittspartiets egen politikk.

Nå har jeg snakket bare om overføringene. Hvis man i tillegg regner med det kuttet partiet har på tollvern – når man på den ene siden ønsker å kutte overføringene til norsk landbruk, og på den andre siden ønsker å kutte i tollvernet, hva skjer da? Jo, distriktslandbruket raderes ut. Det sterkeste landbruket, rundt Mjøsa og kanskje rundt Oslo, i Rogaland og rundt Trondheim hadde klart å ha en viss virksomhet, mens alt det vi kjenner som distriktslandbruk, hadde blitt så å si borte, med de enorme konsekvensene det ville ha for bosetting, næringsvirksomhet og den kulturen som preger det.

Jeg synes det er utrolig forstemmende å sitte og høre på dette – også påstanden om sentralisering. Det har ikke vært så mange kommuner i Norge med befolkningsvekst siden 1980-tallet som det er nå. Det er ingen tvil om at når det er oppgangstider, har det en sentraliserende effekt. Det vet alle. Og når det er nedgangstider, har det ikke sentraliserende effekt. Men det er tross alt et faktum at det har vært folketallsvekst i flere kommuner nå enn det har vært siden slutten av 1980-tallet.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa [13:04:50]: Det har vore sagt mykje i denne debatten som det kunne ha vore ynskjeleg å kommentera. Men lat meg ta eitt punkt som eg synest er viktig, og det er: Føregår det ei evaluering av dei distriktspolitiske verkemidla?

Til dei som er urolege for det, vil eg berre seia at Regjeringa har utlyst evalueringar av Innovasjon Norge og SIVA og varsla evaluering av Forskingsrådet i komande stortingsperiode. Desse tre er dei mest sentrale aktørane i det offentlege verkemiddelapparatet for bedriftsrelatert støtte.

Dei regionale utviklingsmidla for fylkeskommunane er evaluerte. Vi kjem til å følgja opp den evalueringa frå departementet si side, men det er allereie klart at dei funkjar. Til dei representantane som ikkje vil ha fylkeskommunar i det heile, som ikkje vil ha desse midla, vil eg seia at dei funkjar, og dei skapar nye arbeidsplassar.

Eg er einig med dei som hevdar her i dag at både landbrukspolitikk, eigedomsrett, rovdyrpolitikk og veldig mykje anna har betydning for distrikts- og regionalpolitikken. Det er ingen tvil om det. Det er òg slik med den planlova som no blir innført frå 1. juli. Det blir lagt til rette for egne debattar, og det blir gjort vedtak i slik samanheng. Når det gjeld landbruk, er det skrive eit godt kapittel her, kap. 5.4, men det blir òg ein eigen debatt om kva for landbrukspolitikk vi skal ha, før Stortinget går frå kvarandre.

Det som er det store spørsmålet i denne meldinga, etter vårt syn, i motsetnad til den førre meldinga i 2005 – det var riktignok ei viktig melding i 2006 som fortalte om forskjellen på 2005 og 2006 – er altså: Treng vi ein spesiell, spissa distriktspolitikk? Der er vårt svar ja. Vi meiner å visa til at det er gode resultat med akkurat det landet over, at det er gode resultat frå dei ulike programma som vi set inn, at det no er eit sterkt ynske ute i landet og ein eigen optimisme om at vi skal følgja spesielt opp næringsvake kommunar, kommunar som sjølve har manglande kompetanse når det gjeld tiltak som dei ville setja i gang, styrkja samarbeidet med fylkeskommunane. Eg registrerer at det er større merksemd i denne salen i dag når det gjeld saker som ein eigentleg kan ta opp i annan samanheng. I denne meldinga meiner eg at vi legg eit godt grunnlag for lokal vekstkraft og tru på framtida både i by og bygd, og ein er jo gjensidig avhengig av kvarandre.

Presidenten: Rolf Reikvam har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Rolf Reikvam (SV) [13:08:12]: Det er sjelden en debatt blir løftet ved at folk som sitter rundt på kontorene sine, plutselig får kallet, slik at de må opp i salen og si noe. Vi hadde et godt eksempel på det nå. Debatten ble ikke løftet ved det innlegget.

Så til det begrepet jeg brukte, «bonden vet best». Det er et begrep som opposisjonen bruker i sine merknader, og jeg er enig i at «bonden er den beste til å vite». Men, for å unngå noen misforståelser – vi har problemer med kommunikasjonen: Jeg sa at når bonden opptrer «kollektivt» innenfor bondeorganisasjonene og samvirkeorgani-

isasjonene, synes jeg ofte det er slik at bonden vet best. Og vi skal lytte til det. Så kan vi si at i den grad det finnes noe byråkrati – jeg sier i den grad, jeg sier ikke at det finnes – er det innenfor samvirkeorganisasjonene at bonden vet best.

Og helt til slutt: Jeg vil slutte med det jeg startet med, dette med desentralisering av beslutninger. Jeg tror at det er det aller viktigste. Og jeg synes at det vi gjør i forhold til næringshager, skulle vi gitt til fylkeskommunen og sagt: Ja, takk.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 3642)

Sak nr. 5 [13:09:30]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om samepolitikken (Innst. S. nr. 191 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 28 (2007–2008))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til tre replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er Kari Lise Holmberg. Sakens ordfører har vært Torbjørn Røe Isaksen under Kari Lise Holmbergs permisjon.

Kari Lise Holmberg (H) [13:10:21]: St.meld. nr. 28, om samepolitikken, er et grundig dokument hvor det uttrykkes mange viktige intensjoner, og hvor det er en positiv grunntone. I denne meldingen er det foreslått mange gode tiltak som vil bidra til utviklingen av det samiske samfunnet. I likhet med Regjeringen mener en samlet komité at det er viktig å føre en samepolitikk som er bygget på rettferdighet og fellesskap mellom samene og landets øvrige innbyggere. Samtidig mener komiteen det er viktig å føre en politikk som skal tjene den samiske befolkningen, slik at samisk språk, samisk kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge.

Det er bra at meldingen klart vektlegger viktigheten av å stimulere og satse på samisk språk. For å fremme forståelsen av samenes situasjon, og for å kunne fungere relevant i forhold til samiske brukere, er komiteen enig om at offentlige organer skal og må ha kunnskap om samiske forhold, samisk kultur og historie. I 2002 ble det etablert et fast, nordisk samarbeid mellom de ministrene som er ansvarlige for samiske saker, og de ulike sametingspresidentene. Et slikt samarbeid er positivt. Samene bor i flere nordiske land, og komiteen mener det er viktig med fel-

les innsats og felles målsettinger om å styrke og utvikle de samiske interessene på tvers av disse landegrensene.

I vår egen nordområdesatsing må urfolksdimensjonen ha en sentral plass i politikken, slik at vi bidrar til å trygge urfolkens livsgrunnlag, næringsveier, historie og kultur – så langt en enstemmig komité. Det er også en enstemmig komité som står bak innstillingen.

Med unntak av medlemmene fra Fremskrittspartiet, står partiene stort sett samlet bak innholdet i komitémerkna-dene. Fremskrittspartiet er prinsipielt imot at samene skal ha sitt eget folkevalgte organ, og partiet mener at samiske tilleggsrettigheter skaper en farlig presedens. Ingen andre partier støtter dette synet, og jeg regner med at representanter for Fremskrittspartiet selv begrunner sine synspunkter i løpet av debatten.

Fra Høyres side vil vi i denne debatten spesielt fram-heve at mange av tiltakene som foreslås i meldingen, er oppfølging av allerede vedtatte lover. Vi savner nok en mer proaktiv holdning fra Regjeringens side og mener særlig det haster med å sette større trykk på utviklingen av samenes språk, rekruttering av lærere og generell kompetanseheving.

For å forstå nåtiden er det nødvendig å kjenne historien, sies det – så også i denne saken. Fornorskingspoli-tikken var framtreddende norsk politikk fra 1880-tallet, og særlig sterk rundt 1900, og den holdt seg som ideologi til langt ut i etterkrigstiden. På grunn av dette har mange lidd urett. Stortingsmeldingen og intensjonene om styrking og utvikling av den samiske politikken for urbefolkningen er nødvendig, og må ses på denne bakgrunn.

Jeg vil bruke min tilmålte tid til å ta for meg det vik-tigste for ethvert samfunn: barns oppvekstvilkår, språk, skole og utdanning. De samiske elevenes opplæringstil-bud bør følges opp tett – og kanskje tettere enn det de har blitt til i dag. Det er bekymringsfullt hvis den samiske befolkningen i mange kommuner ikke i tilstrekkelig grad får ivaretatt sine interesser og behov. I dag finnes det ikke noen systematisk oversikt over eller rapporter om samepoli-tiske tiltak i kommunesektoren. Vi mener derfor at fyl-kesmannen må innta en mer aktiv rolle i dette arbeidet. Fylkesmannens tilsynsplikt ønsker vi også å understreke spesielt.

Dersom samisk skal være et levende språk, er det helt avgjørende at det finnes gode språktilbud i barnehager og skoler. Det er nødvendig å styrke samisk språk i hele det samiske området. Vi vil i den forbindelse avvente den handlingsplanen for samisk språk som er utarbeidet av Regjeringen, i samarbeid med Sametinget.

Så noen ord om Samisk høyskole, som er den eneste høyere samiskspråklige utdanningsinstitusjonen i Norge, med et allsamisk- og urfolksperspektiv, og med et særskilt ansvar for utviklingen av samisk språk. Det er derfor vik-tig å slå fast at Samisk høyskole har et klart ansvar når det gjelder samisk språk på høyere nivå innen utdanning og forskning. Vi ber Regjeringen følge opp dette. Samisk høyskole har store visjoner og mange klare målsettinger, og det er viktig at Regjeringen i samarbeid med Samisk høyskole stimulerer og videreutvikler den institusjonen – som er helt særpreget.

Den vanskelige rekrutteringssituasjonen i læreutdan-ning på samisk er en utfordring. Vi er enig med Regje-ringen i at det må satses på å øke rekrutteringsgrunnla-get, og det haster faktisk med å sette større trykk på den utviklingen.

Vi mener at Samisk høyskole kan bidra med mer kompetanse også for offentlig sektor. Vi har som stortings-politikere fått mange signaler fra den samiske befolknin-gen om at mer bør gjøres i offentlig sektor, at det ikke er bra nok. Behovet for kunnskap om det samiske samfun-net viser seg å være stort på ulike sektorer i forvaltningen. Jeg kan bare nevne stikkord som barnehage, skole, helse og barnevern.

Alt i alt er dette en melding som har blitt vel mottatt, både politisk og blant de ulike høringsinstansene. Men det gjenstår å sørge for at det ikke blir bare ord, men også tiltak. Der har Regjeringen et stort ansvar.

Tore Hagebakken (A) [13:17:01]: I dag vedtar vi prin-sippene for samepolitikken de neste fire årene. Stortinget har en viktig oppgave når vi peker ut disse overordnede linjene, særlig fordi vi også gjør det på vegne av det sa-miske folk. For staten Norge er opprinnelig etablert på ter-ritoriet til to folk, samer og nordmenn, hvor begge folke-ne har den samme rett til og de samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk.

Samene er et urfolk som har et folkerettslig krav på et særlig kulturvern, noe som er ettertrykkelig slått fast gjennom ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter. Jeg er glad for at det er såpass bred politisk enighet om ansvaret vi har for å sikre samefolkets rettigheter.

Men det er svært beklagelig at Fremskrittspartiet igjen stiller seg helt på sidelinjen. Ja, i innstillingen har de fak-tisk gått så langt som å forsøke å så tvil om hvorvidt sa-mene faktisk er et urfolk. Fremskrittspartiet hevder at sa-mene var blant de siste som befolket Nordkalotten. Dette er mildt sagt oppsiktsvekkende, sjøl fra Fremskrittsparti-et, mener jeg. Igjen viser det partiet hvilket forhold de har til internasjonale avtaler. For Arbeiderpartiet – og jeg kan vel si for oss andre i komiteen – er det hevet over enhver tvil at samene er en urbefolkning, og ikke minst at vi har både et nasjonalt og et internasjonalt ansvar for å sørge for at deres rettigheter blir ivarettatt.

Jeg vil gi honnør til Regjeringa for å ha satt fokus på «hverdagspolitikken» i denne meldingen. Etter en lang fornorskingsperiode på mer enn 100 år har vi bak oss et par tiår med samisk rettighetsutvikling og institusjonsbyg-ging.

Etableringen av Sametinget, som nå har virket i 20 år, har sjølsagt vært av stor betydning. Dette paradigmeskif-tet har vært helt nødvendig, og arbeidet med rettighetsut-vikling og institusjonsbygging må fortsette. Viktige saker som Samerettsutvalget sør for Finnmark, Kystfiskeutval-get og nordisk samekonvensjon må finne sin løsning. Det samme gjelder avklaring av Sametingets formelle stilling og budsjettprosedyrer.

Samtidig er det fortsatt områder hvor trygghet for eget språk og egen kultur ikke er sjølsagt. Særlig synes samenes møte med offentlig sektor, både stat og kommune, å være

utfordrende. Det er derfor helt nødvendig – som også er omtalt i meldingen – at Regjeringa følger opp med sterke krav til statlige etater og virksomheter om iverksetting av samepolitikken innenfor de ulike sektorer. Dette er så langt gjort i forhold til Nav og Helse Nord.

Det er også viktig at det stilles krav om rapportering av gjennomførte tiltak. I budsjettbehandlingen for 2009 bad flertallet om at det skulle gjennomføres tilsyn med situasjonen for samiske elever i kommunene. Jeg er glad for at det nå er iverksatt tilsyn med samiskopplæringen i skoleverket. Her er det flere signaler om at ikke alt er som det skal være, også når det gjelder samiske læremidler.

I meldingen signaliseres mer aktiv bruk av fylkesmennene i forbindelse med samiske spørsmål i kommunene, som også saksordføreren var inne på. Jeg tror det er helt nødvendig at grep tas for å bruke fylkesmennesenes veiledningsfunksjoner – og også tilsynsfunksjoner – i denne sammenhengen.

Det er grunn til bekymring, særlig når det gjelder kommunene utenfor forvaltningsområdet for samiske språk. Jeg har også registrert at det er etablert et samarbeid mellom arbeids- og inkluderingsministeren, KS og Sametinget om samiske spørsmål i kommunesektoren. Jeg støtter et slikt samarbeid og ser fram til resultatene av det viktige arbeidet som skal gjøres. Det er jo kommunene som er i tettest kontakt med innbyggerne.

Jeg er tilfreds med det brede fokuset Regjeringa har på samiske språk i meldingen, og jeg har registrert at Regjeringa nylig har lagt fram en handlingsplan for samiske språk. Vi har en situasjon hvor avgangen av samiske språkbærere trolig er større enn tilveksten.

Det er viktig at Regjeringa nå vurderer ulike incitament for bl.a. å øke rekrutteringen til samisk lærer- og førskoleutdanning. Det kan f.eks. handle om stipendieordninger eller om å kanalisere ekstra midler til forkurs i de samiske språkene.

I tillegg er det viktig å sikre kvaliteten på samiskopplæringen. Jeg er derfor glad for at Regjeringa nå vurderer mulighetene for et nasjonalt kompetansesenter for samisk i opplæringen, slik vi bl.a. har det for norsk og matematikk.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:21:58]: Det er riktig som saksordføreren sier, at Fremskrittspartiet står utenfor mye av det de øvrige partiene står inne for i merknadsform. Det er fordi Fremskrittspartiet står for en helt annen politikk på dette området. Det handler ikke om å ivareta samisk språk, samisk kultur, som for øvrig er grunnlovsbeskyttet – der er vi alle enige – men man skal ikke se bort fra at det kanskje først og fremst er samene selv som må kunne være i stand til å ivareta sine rike tradisjoner og sin rike kultur, sin rike arv. Da er ikke det noe som Stortinget kan vedta. Men det er ikke der uenigheten først og fremst ligger.

Uenigheten mellom Fremskrittspartiet og alle de andre partiene i denne sal er prinsipiell. Fremskrittspartiet aksepterer ikke den politikken man har sett ta form i dette landet etter samerettsutvalgenes arbeid, der man på bekostning av den øvrige befolkningen har vært med på å innføre særrettigheter for en befolkning på etnisk grunnlag. Det er en

type politikk man vanligvis ikke burde være veldig stolt over, som man vanligvis prater imot. Men akkurat i tilfellet samene har man altså gjennomført en politikk – og vil videreutvikle enda mer politikk – som kommer til å bety at man, særlig i de tre nordnorske fylkene, skiller mennesker på grunn av etnisitet. Det kommer til uttrykk gjennom FeFo og gjennom finnmarksloven. Det kommer til uttrykk i forhold til Sametinget, som er sammensatt bare på bakgrunn av etnisitet, og som stadig kjemper for å ta til seg mer makt. Det kommer til uttrykk gjennom Samerettsutvalget IIs utredning dersom det blir politikk, at man skal opprette en hålogalandsallmenning hvor etnisitet – i likhet med det FeFo sier – skal være avgjørende for hvem som skal velges i styret.

Det er en politikk som Fremskrittspartiet overhodet ikke går god for. Det handler ikke om at vi har noe imot samer, som vi ofte får slengt etter oss, men det har å gjøre med at vi har en fundamental holdning – likhet mellom alle mennesker. Alle mennesker har en lik verdi, uavhengig av etnisk, religiøs, kulturell bakgrunn o.l. Her er den store forskjellen.

Så må man gjerne gå inn i en debatt om urfolk, eller ikke urfolk. Det finnes ganske mange indikasjoner på at hvis man legger til grunn at urfolkbegrepet handler om hvem som var her først – når vi snakker om Nordkalotten – så spriker det litt. Det jeg i hvert fall kan slå fast, er at i de tre nordnorske fylkene er det en befolkning av etnisk norske – hvis vi kan bruke det begrepet – samer og kvener, som også er et folk, som har bodd sammen gjennom århundrer, og som har fungert veldig godt sammen. Man har giftet seg på kryss og tvers, og jeg vil si at på mange måter er det en befolkning hvor skillelinjene i dag nesten ikke eksisterer for den store majoritet. Da blir det veldig spesielt når man innfører rettigheter basert på etnisitet, sånn som denne regjeringen har gjort, og som dessverre flertallet av partiene i denne sal – mot råd fra egne lokale folkevalgte, riktignok – i en del tilfeller, står for.

Bare for å illustrere problemstillingen: Det er altså sånn hvis en skal legge til grunn tallene, hvem som er samer, og hvem som ikke er samer, er det basert på samemanntallet. Da vil man se det gjelder de tre nordnorske fylkene – at det kun er 0,42 pst. som er samer i Nordland, 2,17 pst. i Troms, 13,8 pst. i Finnmark. Likevel er man i ferd med å gi den delen av befolkningen særrettigheter på bekostning av andre. Dette er i strid med grunnleggende, demokratiske prinsipper.

Björg Tørresdal (KrF) [13:27:19]: Jeg skal avstå fra å kommentere forrige taler og heller starte med det jeg selv vil, og komme tilbake til Fremskrittspartiet helt til slutt.

Kristelig Folkeparti mener, i liket med flertallet i denne sal, og som det også har vært sagt tidligere i debatten, at Norge er etablert på territoriet til to folk – samer og nordmenn – og at begge folkene har den samme rett og de samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Dette ligger til grunn for samepolitikken. Det faktum at flertallet av samene i verden bor i Norge, gir staten Norge særlige forpliktelser overfor samisk kulturutvikling i vid forstand.

Stortingsmeldingen om samepolitikken og intensjonen om å styrke og utvikle politikken overfor urfolket vårt er viktig og nødvendig etter Kristelig Folkepartis mening. Et stort antall samer har opplevd å bli diskriminert på grunn av sitt opphav, og fornuksningspolitikken som ble ført overfor samene gjennom mange tiår, er en skamplott i vår historie.

Menneskets unike egenverdi må legges til grunn for storsamfunnets opptreden i forhold til urfolk og nasjonale minoriteter. Diskriminering på alle plan må motvirkes, og kultur mangfoldet må framheves, løftes for sin positive egenverdi. Økt kunnskap om den samiske kulturen kan bidra til å hindre diskriminering av samer. Kristelig Folkeparti vil sikre disse retten til språk, kultur og samfunns- liv, slik det er forankret i internasjonale konvensjoner, og støtter derfor denne meldingen.

Kristelig Folkeparti vil bygge opp under mangfoldet i det samiske samfunnet. Samepolitikken krever oppfølging både på kommunalt, fylkeskommunalt og nasjonalt nivå. Sametinget er et demokratisk valgt organ for den samiske befolkningen og må derfor være Regjeringens fremste premissleverandør i samiske spørsmål. Men det er sånn at samarbeidsformene og dialogen mellom Sametinget og Regjeringen må fungere godt.

Kristelig Folkeparti er derfor glad for at flertallet i komiteen er enig om at det må legges til rette for at det etableres en ordning med faste konsultasjonsmøter mellom finansministeren og statsråden med ansvar for samiske saker og Sametinget før Regjeringens første budsjettkonferanse.

Det er viktig at Sametinget i større utstrekning enn i dag blir involvert i arbeidet med å utarbeide budsjett til samiske formål og til Sametinget.

Urfolks egenart må sikres ved at deres levemåte, kultur og verdier blir ført videre til nye generasjoner. Mange utfordringer ligger i skjæringspunktet mellom samiske næringsinteresser, generell næringsutvikling, bruk av naturressurser og arealforvaltning i områder med samisk bosetting. Sentrale myndigheter har et selvstendig ansvar for å bevare og videreutvikle samisk kultur og til å løse de konflikter som ligger i dette skjæringspunktet.

Spørsmålet om selvbestemmelse og vurdering av Sametingets rolle bør være dynamiske, kontinuerlige prosesser, der innholdet ikke kan fastsettes en gang for alle. Urfolksdimensjonen i prosessene i nordområdene krever samarbeid på flere plan, både innad i det samiske samfunnet og med den øvrige befolkningen i nordområdene, nasjonalstaten og med næringslivet. Kristelig Folkeparti mener at Sametinget må involvere hele det samiske samfunnet i prosessene rundt nordområdene.

Kristelig Folkeparti er enig i mange av Regjeringens strategier for nordområdene. De er langsiktige, og konkretiseringen av disse vil skje løpende over flere år. Mange av tiltakene som foreslås i meldingen, er oppfølging av allerede vedtatte lover. Kristelig Folkeparti etterlyser en mer aktiv holdning fra Regjeringen. Særlig haster det med å sette større trykk på utviklingen av de samiske språk, med rekruttering av lærere og generell kompetanseheving.

Til slutt en liten kommentar til hvor demokratisk det er å gi særrettigheter til enkelte grupper. Politikk handler

om å løfte enkelte kulturer og enkelte befolkningsgrupper. Det handler om positivt å forskjellsbehandle mennesker med en demokratisk begrunnelse. Det som har skjedd med den samiske kulturen over lang tid i Norge, forplikter det norske fellesskapet, det norske samfunnet, til å rette opp igjen den feilen som ble begått i fornuksningsprosessen. Jeg håper og tror at denne meldingen er et skritt i retning av akkurat det.

Anna Ceselie Brustad Moe (Sp) [13:32:12]: Meldingen vi behandler i dag, handler om «de tiltak som foretas for å sikre og utvikle samenes språk, kultur og samfunns- liv.»

Arbeidet med meldingen og debatten i Stortinget bør bidra til å løfte samepolitikken høyere opp på den riks- politiske dagsordenen. Selv om det er Sametinget som er samenes folkevalgte, representative organ og dermed den viktigste premissleverandøren for samepolitikken, er det viktig at sentrale deler av norsk samepolitikk behandles i nasjonalforsamlingen også.

Senterpartiet støtter Regjeringens overordnede mål for samepolitikken og vil føre en politikk som tjener den samiske befolkningen, slik at samisk språk, kultur og samfunns- liv har en sikker framtid i Norge. Det er positivt at enigheten om disse overordnede målene favner så godt som alle partiene på Stortinget.

Jeg kjenner best til den sørsamiske befolkningens særlige utfordringer. De er bl.a. knyttet til barn og unges situasjon, identitet, språk, læremiddelproblematikk og psykiske problemer. Sørsamene i Trøndelag føler dessuten på en nokså håpløs situasjon knyttet til rovdyr, som gir tilnærmet umulige forhold for reindrift.

Når det gjelder språk, varsler Regjeringen i meldingen at den vil invitere Sametinget til et samarbeid om å utarbeide en handlingsplan for samisk språk. Jeg er glad for at Regjeringen innenfor det arbeidet vil legge vekt på å styrke det sørsamiske språket også.

Samiske barn må så tidlig som mulig oppleve at samisk og norsk er likeverdige språk. Derfor er det viktig at samiske barn får et barnehagetilbud som styrker den samiske språkutviklingen. For at flest mulig senere skal velge samisk opplæring i skolen, er det helt avgjørende at tilbudet er godt. I dag er det en utfordring både når det gjelder gode læremidler og å skaffe tilstrekkelig antall lærere med kompetanse til å undervise i samisk.

For tamreindriften er situasjonen i Nord-Trøndelag dramatisk. På grunn av rovdynenes økte herjinger de siste årene trues hele eksistensgrunnlaget for dette urfolket. Særlig alvorlig er det når unge sørsamer som ønsker å føre reindriftstradisjonen videre, ikke lenger ser seg i stand til det.

I vår fortalte 19 år gamle Malin Sandvik Wilks til Trønder-Avisa at hun opplever det som skjer med reindriftsnæringen, som et tap for hele den sørsamiske kulturen. I tillegg til store rovdyr- tap sier hun at hun og andre sørsamer opplever manglende forståelse fra storsamfunnet. Hun ønsker å føre reindriftstradisjonen videre, men er redd rovdynene tvinger henne til å endre planene sine.

Regjeringen varsler i meldingen at den vil prioritere ar-

beidet med rammebetingelser for reindriftsnæringen. Jeg vil for min del sterkt oppfordre til at rovdyrsituasjonen og dens betydning for reindriften, både i Nord-Trøndelag og andre steder, må bli et viktig tema i et slikt arbeid. At landbruksminister Brekk har slått alarm og satt ned en arbeidsgruppe, håper jeg vil føre til gode løsninger for sørsamenes tamreindrift.

Vera Lysklætt (V) [13:35:43]: Det er veldig mye jeg kunne hatt lyst til å ta opp når vi i dag behandler stortingsmeldingen om samepolitikken, men på grunn av kort tid får jeg ta noe av det viktigste.

Sentrale myndigheter har et ansvar for å bevare og videreutvikle den samiske kulturen og språket. I dette ligger også et ansvar for samiske elever i grunnopplæringen. Det er svært viktig at samiske barn får ivaretatt og utviklet sin språklige identitet.

Samiske elever har krav på oppdaterte læremidler, som er i tråd med Kunnskapsløftet Samisk, og utvikling av samiske læremidler må derfor prioriteres for å sikre en god opplæring i og på samisk. Dette gjelder læremidler både til elever som har samisk som førstespråk, til dem som har det som andrespråk, og til elever med sør- og lulesamisk bakgrunn. Sentrale myndigheter kan ikke fraskrive seg det overordnede ansvaret de har for at også samiske elever og lærere har nødvendige læremidler. Etter opplæringsloven har alle elever krav på opplæring, og i det ligger også krav om tilrettelagte læremidler. Det er kommunene og kommunepolitikernes ansvar å sørge for at læremidler som er ferdigprodusert, er tilgjengelig for kommunenes elever og lærere til enhver tid.

Skal vi få utarbeidet nye læremidler, må arbeidsvilkårene for samiske lærebokforfattere forbedres. Disse rekrutteres fra et svært lite miljø, og det er ofte lærere som tar permisjon fra sin stilling i skoleverket for å utvikle samiske læremidler.

I stortingsmeldingen savner jeg oppmerksomhet på hvordan samiske tradisjoner og kunnskaper i forbindelse med høsting av utmarksressurser og utmarksnæringen skal videreføres på en best mulig måte til barn og unge som vokser opp i dag. Skolen har her en viktig rolle, og det er derfor nødvendig at skolene tilføres ressurser som gjør dette mulig.

Det er flott at interessen for samisk opplæring øker. Med en økende interesse for opplæring i samisk er det viktig at kvaliteten i tilbudene følges opp og utvikles. Det er svært viktig at f.eks. Oslo med et så stort antall samisktalende legger godt til rette for et samiskspråklig tilbud i opplæringen, og at det blir gitt tilstrekkelig informasjon om dette, og om hvilke rettigheter elevene har.

Jeg vil også understreke det behovet som er for ekstra oppmerksomhet om de sør- og lulesamiske språkene. For å spre kunnskap om og motivasjon til å lære språkene blant ungdom er det viktig å ta i bruk nye kanaler og ungdoms egne innfallsvinkler.

Det er også et behov for å styrke rådgivningstjenesten i både grunnopplæring og i videregående opplæring for å få flere rådgivere med samisk bakgrunn og språk. Vi har en stor utfordring med å rekruttere nok studenter til studier i

samisk språk og til samisk lærer- og førskolelærerutdanning. Søkertallene for i år til Samisk høyskole ser heldigvis ut til å være positive, men etter mange år med svært få søkere vil det fortsatt være behov for å bruke ressurser på å få utdannet nok samiske lærere og førskolelærere. Jeg er glad for at Regjeringen nå har lagt fram en handlingsplan for samisk språk, og her må det følge ressurser med i framtiden.

Det er nå på høy tid at stiftelsen Kárášjoga Dáiddaskuvla – Kunstscolen i Karasjok – får realisert sine planer om kunstscole på videregående skoles nivå. Det er et stort behov for nettopp et slikt skoletilbud i denne delen av landet og i et samisk miljø. Mange barn og unge har interesser og ferdigheter innen kunst- og kulturfag, og de har vært elever ved ulike kulturskoler i kommunene.

I en årrekke har det blitt arbeidet iherdig for å få etablert et samisk kunstmuseum i Karasjok. I dag står samiske kunstsatter stuet vekk og er i ferd med å råtne bort i dårlige kjellerlokaler. Det haster derfor med å få på plass et samisk kunstmuseum, slik at all kunsten blir ivaretatt for ettertiden, og slik at offentligheten kan få sett den.

Når det gjelder Beavváš Sámi Teáhter i Kautokeino, er det svært viktig at planene for et eget teaterbygg kan realiseres. Beavváš har hatt veldig stor betydning for oppblomstring i samisk kulturliv etter etableringen i 1981, og det er derfor på høy tid at planene om et eget teaterbygg i Kautokeino kan bli en realitet etter snart 30 år.

Tilskuddet til samiske aviser må også i fortssettelsen forvaltes av Medietilsynet i henhold til forskrift fastsatt av Kultur- og kirkedepartementet. Det er viktig at tilskuddet til produksjon av lule- og sørsamiske aviser økes, men dette må finansieres ved friske midler og ikke ved å redusere pressestøtten til de to samiske dagsavisene som vi har i dag, nemlig Ávvir og Ságat.

Statsråd Dag Terje Andersen [13:40:49]: Stortinget besluttet i tilknytning til vedtak om sameloven – lov av 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold – at det en gang i hver stortingsperiode skal legges fram en melding om de tiltakene som foretas for å sikre og utvikle samenes språk, kultur og samfunnsliv. Det er altså den meldingen vi behandler nå.

Til grunn for samepolitikken ligger at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk – samer og nordmenn – og at begge folk har den samme retten og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samepolitikken i Norge er basert på at staten har et overordnet ansvar for at samisk kultur skal kunne bevares og utvikles.

Den samepolitiske utviklingen skal baseres på Norges internasjonale forpliktelser, nasjonal lovgivning og et aktivt samarbeid med Sametinget. Regjeringens mål er at samisk egenart må få utvikle seg i god sameksistens med det øvrige samfunn, samtidig som samenes stilling og rettigheter som urfolk i Norge blir ivaretatt.

Jeg konstaterer på bakgrunn av komiteens merknader at det fremdeles er bred enighet om hvilken retning samepolitikken skal ha framover. Alle partier, med unntak av ett, stiller seg bak hovedlinjene som trekkes opp i meldingen.

Etter at konsultasjonsavtalen mellom statlige myndig-

heter og Sametinget ble etablert i 2005, har det skjedd en svært positiv utvikling når det gjelder Sametingets mulighet til innflytelse på mange felt. Jeg kan orientere om at det i 2008 og fram til mai 2009 har vært ført, og føres, konsultasjoner med Sametinget i om lag 40 saker. 11 departementer har deltatt i konsultasjoner.

De siste tiårene har samepolitikken vært preget av rettighetsutvikling og oppbygging av samiske institusjoner. Regjeringen vil bygge videre på det rettslige og institusjonelle grunnlaget som er lagt. De nye rettighetsutredningene som nå foreligger, Kystfiskeutvalget og Samerettsutvalget II, om samiske rettigheter utenfor Finnmark, vil bli nøye vurdert. Regjeringen vil også følge opp arbeidet med en mulig nordisk samekonvensjon.

Som oppfølging av denne meldingen som vi drøfter i dag, har Regjeringen nylig presentert en omfattende handlingsplan for samiske språk. Undersøkelser viser dessverre at samisk språkkompetanse i offentlige virksomheter er mangelfull. Samfunnet trenger flere – i mange yrker – som behersker samisk. Det overordnede målet for Regjeringens handlingsplan er å få flere samiske språkbrukere. I handlingsplanen rettes oppmerksomheten mot tre områder: Muligheten for å lære samisk, muligheten for å bruke samisk og muligheten for å se eller oppleve samisk i det offentlige rom.

Gode og tilgjengelige tilbud i barnehager og grunnopplæring spiller en avgjørende rolle i utviklingen av de samiske språkene. Utvikling av samiske læremidler, tilbud om fjernundervisning og økt rekruttering til samisk lærerutdanning og utdanning med samisk i fagkretsen, er prioriterte områder. Det vil i 2009 gjennomføres tilsyn med hvordan kommunene følger opp samiske elevers rettigheter.

Forvaltningsområdet for samelovens språkregler er utvidet til å omfatte både nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk område. Regjeringen har foreslått at Lavangen kommune i Troms nå kan bli innlemmet i forvaltningsområdet. Utvidelsen av forvaltningsområdet er en svært god måte å sikre samiske språk for fremtiden på.

Samisk kultur, samisk språk og samiske næringer er ikke ensartet.

Regjeringen vil derfor fortsatt satse på å spre kunnskap om samiske forhold og om grunnlaget for samisk rettighetsutvikling i Norge. Da er det også viktig at samisk kultur blir mer synlig i det offentlige rom gjennom media, gjennom litteratur, filmer og musikk. Jeg er glad for at vi ser en positiv utvikling på dette området, også innenfor ungdomskulturen.

Samisk kultur og historie er en viktig del av Norges kultur og historie. Det er vår plikt å ta vare på og utvikle denne viktige delen av Norges kulturarv.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:45:45]: Jeg vil ta opp litt av det som var tema i mitt innlegg, nemlig den demokratiske forskjellsbehandlingen man nå opplever, særlig i de tre nordnorske fylkene.

Det er et faktum at ved opprettelsen av Sametinget, opprettelsen av Finnmarkseiendommen, FeFo – og nå snart, dersom det blir opprettet en hålogalandsallmenning ut fra det som innstillingen til Samerettsutvalget II tilrår – er det slik at jeg som ikke-same, i hvert fall som ikke-medlem av samemantallet, som nordlending har færre demokratiske rettigheter enn en nordlending som står i samemantallet. Dette er grunnleggende udemokratisk. I alle andre sammenhenger er det noe som Regjeringen i hvert fall sier de jobber mot. Er det fullstendig uproblematisk for statsråden at man i praksis fører denne type forskjellsbehandling?

Statsråd Dag Terje Andersen [13:46:53]: Jeg sa i mitt innlegg, og mange andre har sagt det tidligere, at vi skal bygge vår samepolitikk angående det norske urfolket på nasjonal politikk og på internasjonale konvensjoner.

Jeg registrerer at representanten Amundsen ikke har fått med seg hele definisjonen på hva som er urfolk. Definisjonen er nemlig at urfolk er det folket som oppholdt seg i et spesielt område på det tidspunkt de nasjonale grenser ble trukket. Så kan Amundsen ha en diskusjon om hvem som var først i Finnmark, og hvem vi først ser spor etter. Det er uinteressant i internasjonale konvensjoners sammenheng. Det er ingen tvil om at det samiske folk var etablert da de norske grensene ble trukket. Så det spørsmålet er avklart.

Så til spørsmålet om det er udemokratisk at vi tar vare på urfolks rettigheter på den måten vi gjør – nei, tvert imot. I alle internasjonale organer som jeg møter i – og har møtt i i tidligere funksjoner i Regjeringen – har det nettopp blitt understreket at vi er et av de land som tar godt vare på de forpliktelsene vi har, i tråd med internasjonale konvensjoner.

Kari Lise Holmberg (H) [13:48:14]: Tidligere var det Samisk høyskole som utarbeidet nasjonale prøver for samiske barn. I 2002 ble dette stoppet av Regjeringen på grunn av manglende bevilgninger.

Nå er vi kjent med at Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide nasjonale prøver i lesing for samiske barn med samisk som førstespråk. Med tanke på debatten og med tanke på hvor viktig det er å utvikle kompetanse lokalt, mener ikke statsråden det er riktig at det er Samisk høyskole som framover skal få tilbake denne muligheten til å utarbeide nasjonale prøver? Vil statsråden eventuelt ta initiativ til å gjøre om den beslutningen som foreligger, slik at man kan få satsing lokalt?

Statsråd Dag Terje Andersen [13:49:09]: Som representanten selvfølgelig er klar over, ligger Utdanningsdirektoratet under et annet departement enn mitt. Det som uansett må være det sentrale, er at samiske kompetansemiljøer, herunder Samisk høyskole i Kautokeino, må være sentrale premisseleverandører i videreutviklingen av det samiske språket. Selvfølgelig har Sametinget den mest formelle posisjon her. Jeg er trygg på at det samarbeidet som Undervisningsdepartementet og Sametinget nå har

om språk og utdanningsspørsmål, kommer til å føre i riktig retning denne sammenheng.

Så vil jeg samtidig understreke det som ble nevnt av representanten Hagebakken, at det samarbeidet som jeg har tatt initiativ til sammen med Kommunenes Sentralforbund og Sametinget, nettopp har språk som en av sine viktige samarbeidsoppgaver. Jeg er ganske trygg på at representanten Holmbergs intensjon skal bli ivaretatt i det samarbeidsprosjektet.

Vera Lysklætt (V) [13:50:21]: Små grendeskoler er viktig alle steder i landet, kanskje aller mest viktig i grisgrendte, små og samiske samfunn. Skolen i Tysfjord og Olderfjord, Elgå og Børselv skoler er slike småskoler som til stadighet trues med nedleggelse. Skjønner statsråden hvor svært viktige disse skolene er for det samiske miljøet, for det samiske språket og den samiske levemåten i disse småsamfunnene? Er det noe han kan bidra med, slik at disse skolene ikke til stadighet skal bli truet med å bli lagt ned?

Statsråd Dag Terje Andersen [13:50:57]: Jeg er kjent med betydningen av samisk språk i de områdene som her ble nevnt, bl.a. at Elgå er en av skolene med undervisning i sørsamisk.

Det er mange grunner til at det diskuteres videreføring av grendeskoler. Det kan variere ganske mye. Jeg har selv gått på en grendeskole som er nedlagt. Den er nedlagt ikke bare på grunn av kvaliteten på dem som gikk ut derfra, men på grunn av at elevtallet ble redusert. Den type lokale problemstillinger må de lokale politikerne få lov til å forholde seg til. Men jeg er helt enig med representanten i at det er viktig at de skolene som er kulturbærere av de forskjellige samiske språk, uansett videreføres, uavhengig av hvilken skolestruktur som de angjeldende kommunene i framtiden velger å gå inn i.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Rolf Reikvam (SV) [13:52:11]: Et folks identitet er nært knyttet til språket. Det er språket som er bærer av kultur og historie. Det er viktig med institusjoner. Det å få etablert ulike kulturinstitusjoner i samiske områder – alt fra teater til museum – er viktig og grunnleggende, men det aller, aller viktigste er at en har en politikk for hvordan man skal bevare og utvikle språket, det samiske språket, eller språkene, er vel mer riktig å si.

Der føler jeg at det opplegget som er skissert i meldingen, er bra. En får til en arbeidsdeling mellom ulike utdanningsinstitusjoner. Universitetet i Tromsø skal ha et tungt ansvar for både språk og kultur og bygge opp tunge – i hvert fall forholdsvis tunge – forskningsmiljøer, og så skal Samisk høyskole ha ansvar for språk og språkutvikling. Jeg tror også at det som skjedde for noen år siden, da vi slo sammen Nordisk Samisk Institutt med Samisk høyskole, var et viktig grep for å prøve å styrke den språklige kompetansen og forskningskompetansen. En prøver å bygge opp miljøer, tunge faglige miljøer, som er i stand

til å gjøre en skikkelig jobb både med å utvikle og ta vare på språket og å utvikle en akademisk terminologi, slik at det samiske språket har muligheten til å overleve i framtiden. Det å bruke ressurser på høyere utdanning og styrke forskningskapasiteten på området språk og språkutvikling er på mange måter kjernen i det å ta vare på den samiske kulturen og den samiske tradisjonen. Bommer vi der, gjør vi ikke jobben skikkelig der, tror jeg og frykter jeg at mye av den samiske kulturen kan være utsatt. Språket er grunnlaget for det meste.

I den forbindelse er det viktig at vi klarer å rekruttere flere til høyere utdanning fra de samiske områdene, både til lærerutdanning og til høyere utdanning generelt. Det er en stor utfordring, kanskje ikke bare for sentrale myndigheter. Også lokale og regionale myndigheter har en utfordring i å få flere unge mennesker til å velge en akademisk utdanning og søke seg til utdanningsinstitusjonene i Tromsø og til den samiske høyskolen. De største, viktigste og sentrale utfordringene ligger i å sikre rekruttering til de institusjonene som har et spesielt ansvar for å utvikle de samiske språkene.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [13:55:38]: Aller først har jeg lyst til å opplyse statsråden om at Norge som sådant er det eneste landet som bruker ordet «urfolk». Samtlige andre av alle de 17 landene som har ratifisert ILO-konvensjon 169, bruker oversettelsene «stammefolk» eller «innfødte».

Mange har spurt om en begrunnelse for vår prinsipielle politikk. Da må vi gå 20 år tilbake i tid, da diskusjonen pågikk om man skulle etablere et sameting. Da var det slik at av 19 kommuner i Finnmark gikk 16 kommuner imot at man skulle etablere et samemanttallsvalgt sameting – 16 av 19 kommuner! Fylkestinget gikk imot en etablering av et samemanttallsvalgt sameting, og vår fylkesordfører, som siden havnet på Stortinget, Anders Aune, gikk imot et samemanttallsvalgt sameting.

For hva er det et samemanttallsvalgt sameting gjør? Jo, det skiller mellom mennesker gjennom etnisitet. Ektefolk må skilles ved valgurnen. Naboer må skilles ved valgurnen. Så står man og hevder fra denne talerstolen at dette er en sunn, demokratisk og positiv diskriminering.

Siden Sametinget ble etablert, fikk vi i 2005 finnmarksloven tredd nedover hodet på oss, hvor det f.eks. står i klartekst at er det motstrid i lov om hvem som har eiendomsrett, skal ILO-konvensjon 169 ha forrang framfor finnmarksloven. Med andre ord: I enhver strid er utfallet av striden gitt på forhånd, basert på etnisitet.

Så har vi FeFo, Finnmarkseiendommen, som 98 pst. av Finnmarks befolkning er meget misfornøyd med. Og så tror man i denne salen at tingenes tilstand i vårt nordligste fylke er god, vel og bra. Jeg synes at den illusjonen der må vi knuse like fort og med én gang. For det er ikke slik tilstanden i Finnmark er. Både Sametinget, finnmarksloven og FeFo har laget veldig mye strid mellom ulike befolkninger.

Vera Lysklætt (V) [13:58:50]: Jeg vil fortsette mitt innlegg fra i sted.

Det er også på høy tid at vi nå får en barnevernstjeneste som sikrer at samiske barns rettigheter blir ivare tatt fullt ut. Dessverre har altfor lite skjedd hittil i denne stortingsperioden, til tross for at jeg har tatt opp og belyst denne problemstillingen ved flere anledninger. Tidligere barneminister Karita Bekkemellem erkjente i sitt skriftlige svar til meg i november 2006 at det kan være en utfordring å oppfylle rettighetene i praksis. Samme statsråd svarte i spørretimen i mai 2007 på spørsmål fra meg at familieråd ennå ikke er blitt en innarbeidet metode i arbeidet med samiske familier. I november 2008 svarte nåværende barneminister Anniken Huitfeldt i en interpellasjon fra meg et klart ja på at familieråd bør brukes i flere saker hvor samiske familier er involvert.

Familieråd er en beslutningsmodell hvor barnevernet gir storfamilien og nettverket rundt barnet eller ungdommen en mulighet til selv å finne løsninger og ta ansvar for å gjennomføre disse. Et samisk barn som først opplever å bli tatt fra sine foreldre, for deretter å bli plassert i et norsk og norsktalende fosterhjem som kanskje i tillegg ligger svært langt hjemmefra, opplever ikke bare å miste sine foreldre og eventuelle søsken, men blir også samtidig fratatt muligheten for å utvikle sitt samiske språk og sin kultur – dvs. hele sin samiske identitet. De mister på mange måter alt, og slik kan ikke en barnevernstjeneste her i landet som skal ta hensyn til barnets beste, fungere i fortsettelsen.

Det er også på høy tid at arbeidet med å tilrettelegge for en god og velfungerende tolketjeneste i helsevesenet blir prioritert. Det er gjort altfor lite hittil i denne perioden for å finne konkrete løsninger som kan gi et bedre tilbud for de samiske pasientene. I kontakt med helsevesenet må den samiske befolkningen ha krav på å kunne bruke sitt eget språk. Blant den eldre samisktalende delen av befolkningen er det mange som verken forstår eller snakker norsk, og de må sikres et tilbud om tolking og informasjon på sitt eget språk. Jeg har ved flere anledninger tatt opp den mangelfulle tolketjenesten som i dag tilbys den samiske befolkningen. Helseminister Sylvia Brustad erkjente i juni 2007 at tolketjenesten for den samiske befolkningen ikke er god nok, men dessverre har svært lite skjedd de to siste årene.

Presidenten: Var det slik at Vera Lysklætt også ønsket ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt?

Vera Lysklætt (V) [14:01:49]: Takk! Høsting og naturbruk er svært viktig for at den samiske kulturen, språket og levemåten skal kunne videreføres og ivaretas for fremtiden. Reindriftsnæringen er både en viktig samisk primærnæring og en viktig samisk kulturbærer. Beitearealene er i dag under et sterkt press fra alle kanter. Det er derfor viktig at reindriftens arealer blir sikret for fremtiden.

Det er også på høy tid at reindriftsutøvernes behov for bl.a. snøscooter i utøvelsen av sin næring avgiftsmessig blir behandlet på lik linje med bondens behov for bruk

av traktor i sin næring. Viktige samiske næringer og kulturbærere er også jordbruk, fiskeri, utmarksnæringer og duodji. Det er store muligheter for verdiskaping og produktutvikling med basis i samiske primærnæringer og kultur. Rekruttering til primærnæringene er en stor utfordring som må tas på alvor.

Laksefiske har alltid vært en svært viktig del av den samiske kulturen langs Tanavassdraget...(Presidenten klubber.)

Presidenten: Taletiden er ute.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.
(Votering, se side 3642)

Eirin Faldet overtok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Før Stortinget går til votering, vil statsråd Dag Terje Andersen overbringe 1 kgl. proposisjon.

Statsråd Dag Terje Andersen overbragte 1 kgl. proposisjon (se under Referat).

Presidenten: Da skal Stortinget votere i sakene nr. 1–5 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Morten Høglund satt fram to forslag på vegne av Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen iverksette en prosess med tanke på en uavhengig, ekstern evaluering av det samlede norske fredsengasjementet.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til en ekstern, uavhengig evaluering av den norske ambassade- og konsulatstrukturen med den hensikt å klargjøre i hvilken grad denne understøtter norsk næringsliv og norske borgeres interesser i utlandet.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 78 mot 25 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.12)

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 15 (2008–2009) – interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 40 (2008–2009) – norsk humanitær politikk – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av vedtektene av 26. januar 2009 for opprettelsen av Det internasjonale byrået for fornybar energi (IRENA).

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Åge Starheim på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslag nr. 3, fra Bjørg Tørresdal på vegne av Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre

Det votes over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utrede de samfunnsøkonomiske kostnadene ved nedlegging av nærmiljøskolene i distriktene.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 68 mot 36 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.12.52)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme forslag om å overføre fylkeskommunenes strategiske midler til næringsutvikling til kommunene.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig evaluering av det offentlige virkemiddelapparatet for driftsrelatert støtte. Det bes om at det legges spesiell vekt på resultatoppgåelse og om systemene er tilpasset brukerne.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 67 mot 37 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.13.19)

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 25 (2008–2009) – om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 28 (2007–2008) – om samepolitikken – vedlegges protokollen.

Presidenten: Presidenten har forstått at Fremskrittspartiet vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 83 mot 21 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 14.14.22)

*Sak nr. 6 [14:14:34]**Referat*

1. (292) Endringer i «Regulativ for tillegg mv. til utskrivne vernepliktige mannskap» (St.prp. nr. 89 (2008–2009))
Enst.: Sendes forsvarskomiteen.
2. (293) Utdanningslinja (St.meld. nr. 44 (2008–2009))
Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
3. (294) Sametingets virksomhet 2008 (St.meld. nr. 43 (2008–2009))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

4. (295) Dei fiskeriavtalane Noreg har inngått med andre land for 2009 og fisket etter avtalane i 2007 og 2008 (St.meld. nr. 45 (2008–2009))
Enst.: Sendes næringskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.
Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.16.
